НАРОДНОМУ АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ

1969 2019

Падовська Олена

50 років Народному ансамблю пісні і танцю «Лемковина»

Львів
Растр-7
2019

УДК 78.087.684(477.83) «Лемковина» (091)
П 12

П 12 Падовська О. М. 50 років Народному ансамблю пісні і танцю «Лемковина» / Автор-упорядник Олена Падовська. – Львів: Видавництво «Растр-7», 2019. – 228 с.: іл.

ISBN 978-617-7726-84-4

Книга, видана з нагоди пів-столітнього ювілею, на тлі документальних свідчень, архівних матеріалів, публікацій у пресі та спогадів учасників розгортає досі незнану для широкого загалу сторінку національної культури. То минуле й сучасне самобутнього колективу «Лемковини» – самодіяльного хору, народної капели, народного ансамблю пісні й танцю в їх цілості й розвитку.

УДК 78.087.684(477.83) «Лемковина» (091)

Символіка «Лемковини» на обкладинці Любомир Лазурко

ISBN 978-617-7726-84-4

© Падовська О. М., 2019
© Видавництво «Растр-7», 2019

Хор «Лемковина» є явищем помітним в культурному житті України. Глибоко люблений, поважаний, шанований нами «Лемковині» виповнюється 50, хоч насправді для нас це багато більше значить, ніж просто певний відтинок часу. Адже співане «Лемковиною» – то вічний поклик до рідної землі наших дідів-прадідів, то материнська ласка й мудрий порадник, що повертає від буденності до сутнісного, важливішого за саме життя питання ідентичності: хто ми є і куди прямуємо. Часи, дані долею лемкам ніколи не були легкими, а півстоліття, які ми перейшли з хором й поготів. Але через ті обставини сталився характер народу, міцнів дух і виковувався поклик йти до вершин.

Щастя, що маємо нагоду з півстолітнього ювілею від часу заспування глянути на здобутки, на той коштовний скарб, що його плекають в «Лемковині», дати оцінку діяльності колективу в цілому і кожного з диригентів зокрема, які провадили й провадять нас до цієї дати й до майбутніх досягнень.

То є слушний привід не так до похвал, які ні до чого не зобов'язують, але до усвідомлення внеску старших поколінь для розвитку й процвітання лемківської культури. Маємо визначитися щодо зусиль, які докладатимем для налагодження справи, успадкованої нами.

Адже маємо тут дві проблеми до вирішення. З одного боку – диригент, з іншого – виконавці. Свідомий складності тієї професії керівника, а найбільше – керівника, який очолює творчий колектив. Адже професія передбачає поєднання в собі музиканта, педагога, психолога, організатора, музичного режисера й, артиста-виконавця. І таких професіоналів «Лемковині» посилає Бог.

Говорячи про колектив, про наших «лемковинців», маємо розуміти, що спільнота хору – то є школа з потужним арсеналом до духовного, інтелектуального й практичного виховання – для диригентів, для співаків і для нас, тих, хто слухає і здатен почути.

Зміна парадигм, трансформація поглядів відволікає від головного. Молоде покоління – наш настійливий біль і турбота.

Як привернути їх на батьківське, до рідної культури? Хочу тут оповісти про те, яким був мій шлях усвідомлення. Був тоді далеко, в Середній Азії. І мама посприяла тому, щоб мій дядько, один із небагатьох, котрі лишилися в Польщі, надіслав мені газету «Наше Слово». За якийсь час, десь за місяць, надійшов мені другий пакунок. Тоді підійшли до мене представники системи, що прозирала кожного недремним оком. Питали, що то за пакунки з-за кордону, а далі – що то за газета така, в якій чотири сторінки писані зрозумілою українською мовою, а одна така, яку відчитати вони не могли. А то була наша, «Лемківська сторінка», перед якою ті нишпорки виявилися безсилі. І тоді вперше я застановився і втямив, що то є своє – лемківське, і що я є такий. Словом, Лемко. Відтоді йду тим шляхом і дбаю за справу.

Про «Лемковину» за роки успішної праці на ниві культури багато сказано й написано. Пропоноване читачеві видання містить відповіді на питання про історію становленя хору «Лемковина», на питання творчості й хорового виконавства. На сторінках книжки розкривається феномен діяльності хорової капели в контексті історії розвитку української національної культури від другої половини XX ст. і до сьогодення. Маю надію, ні, переконаний, що це видання стане для численної нашої молодшої генерації тією Лемківською сторінкою, що спонукатиме до самоусвідомлення і до готовності ступити крок, підважити плече, не ухилитися від труднощів. А тому плекаймо «Лемковину», наш хор.

Степан Майкович
керівник Львівської Обласної організації
Всеукраїнського товариства «Лемківщина».

ДО ПІСНІ З ЛЕМКІВЩИНИ*

Василь Хомик.

Щаслива, радісна хвилина –
І серце б'ється наче птах:
Лунає пісня з Лемківщини
У наших зболених устах.

О пісне, птахо наша біла,
Широкі крила розгортай,
Лети на зранені могили
У наш родинний тихий рай.

Лети на зранені узгір'я,
Де рідні села при путі,
Й розвій на батьківські подвір'я
Надії наші золоті.

А ми з утіхою земною,
Лиш сили, Господи, подай,
Полинем, пісне, за тобою
У наш Лемківський рідний край.

*Василь Хомик***

---

* Хомик В. Наша Лемківщина: Поезії та пісні. — Львів: Каменяр, 2003. – С. 25

** За матеріалами Української Вікіпедії: Хомик Василь Федорович (27.05.1933, Мисцова — 31.03.2002, Львів) — український поет, фольклорист, член правління товариства «Лемківщина» у Львові, член Національної Спілки письменників України). Брав участь у створенні хору «Лемковина», з яким тісно співпрацював. Велика співпраця В. Хомика була з хорами «Повстанець» Львівського Крайового Братства УПА та Бориславською «Студенкою», які виконували його пісні. Василь писав сценарії до свят, був автором літературно-музичного монтажу«За святковим столом», «Слава храму золотому» в с. Сокільники, одним із засновників міжрегіонального фестивалю-конкурсу в м. Городок «Пісні незабутого краю».У творчому доробку 50 пісенних текстів з нотами. Записав і опрацював «Лемківські народні пісні про жіночу недолю» (1959), «Лемківське народне весілля» (1960), «Збійницькі пісні з Лемківщини» (1962), «Звичаї та обряди лемків» (1963), та ін.

ВІД АВТОРА

Олена Падовська

Видання на пошану піввікової діяльності Львівської «Лемковини» є спільним проектом керівництва народного ансамблю пісні і танцю та правління Львівської Обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина». За задумом організаторів відзначення 50-ліття «Лемковини» запланований як альбом збірник мав містити світлини та супровідний текст. В ньому видане про «Лемковину» до її ювілеїв одержало б продовження з 2019 р. включно.

Розуміла: доручене мені завдання не з легких. Оприлюднена лемкознавцем Іваном Красовським та повторена й розгорнута згодом Іваном Сеньком і дослідницею Ольгою Фабрикою-Процькою творча біографія колективу видавалося вершечком айсберга над полишеним діяльністю легендарного колективу резонансом. Роман Соболевський, Петро Когут, Іван Желем, Степан Кищак, Федір Гоч, Петро Повазник, як очевидці тріумфів «Лемковини», фіксували їх на етапах: самодіяльного хору; народної хорової капели; народного ансамблю пісні і танцю.

Історія сходження на овид національної культури гурту аматорів повчальна, гідна пошанування і має стати набутком якнайширшого кола українців. Розсіяне у шпальтах газет і журналів, припорошене по архівах, забуте чи й затерте на полицях радіо- й теле-студій, вкарбоване у пам'яті – все те проситься на поверхню. Тож ризикнула вийти за рамки викладу загальновідомих фактів. З перспективи перейденого пів-вікового періоду доглянулася деталям, котрі дарують моїм сучасникам в першій чверті XXI ст. свіжість сприйняття творчого портрету «Лемковини» в найтонших штрихах й усій гамі відтінків. За основу дослідження брала рукописні матеріали, публікації, архівні матеріали, інформацію, здобуту в бесідах із учасниками колективу та шляхом анкетування, власний досвід хористки «Лемковини» 2001-2004 рр.

Рукописна спадщина старост і активістів «Лемковини», надана однією з перших учасниць хору Анною Головчак, дозволила краще пізнати й зрозуміти тих, котрі на кін згуртування земляків ставили власний досвід, репутацію, заслуги перед владою, важачи при цьому здоров`ям і кар`єрою. Було досліджене опубліковане в українській і закордонній пресі про виступи й подорожі хору останньої чверті XX ст. Перечитуючи, ми очищували пам`ять від насаджуваних в тоталітарному суспільстві штампів. У пригоді стали консультації одного зі старост хору – представника співочої родинної династії Байсів – Петра, розмови з колишньою хористкою Любою Хмелюк та довголітнім художнім керівником «Лемковини» Іваном Кушніром.

Ковтком волі для депортованих з Лемківщини була поява колективу, який розкривав перед широкою слухацькою авдиторією красу й велич рідної лемківської пісні. «Лемковина» – не тільки подув вітру з рідних гір. Неофіти на Львівщині, лемки вбачали у пісні чи не єдине джерело сили, а в хорі – основу для будівництва в незвичних умовах, у стосунках із в кращому разі байдужим оточенням, свого нового дому. Хор замінив їм громадські організації, котрі діяли на рідній землі. Спершу боротьба за виживання, втеча з місць вивезення ближче до кордону в надії на повернення додому поглинала всі сили. Як надію заступила сірість совєтських буднів, зміцніло в лемків прагнення співом повертати втрачений рай. Тим виявляли спротив політиці нищення усього людського (сім`ї, родини, громадських ініціатив). Відтак з початком 1970-х, за примарної дуже короткої відлиги постав хор.

Дзвони покликали лемків

Навіть у святковий день вони згадували про депортацію зі св

Андрій Байса та Олена Падовська, учасники фестивалю «Дзвони Лемківщини» в Монастириських Фото з публікації Клос Світлана Дзвони покликали лемків / Високий Замок, 2006. - 6 червня.

Оскільки «Лемковина» є попередницею лемківських суспільно-культурних організацій на терені Львівщини й цілої України, то одним із важливих завдань дослідження стало дізнатися якнайбільше про її провідників. В результаті проведеної пошукової роботи

маємо численні знахідки. Так, допомога у пошуку біографічних даних про диригентів надихнула хористку і поетесу Анну Волошинську з дому Мишковську на вірш «Зрілість «Лемковини»». Вона подала спогад «Святочні виступи «Лемковини» в Сокільниках» та біографію Володимира Льорчака. За те їй особливо вдячна, адже інформація про кожного з дев'ятьох художніх керівників «Лемковини» збережена нерівномірно. Про Р. Кокотайла, М. Мокрецького, І. Циклінського, І. Кушніра, М. Мельник-Ткачик – скупа довідка у виданні проф. Михайла Бурбана. Про долі інших довідувалася безпосередньо у спілкуванні з ними, родинами тих, котрі померли та хористами. Встановлювала роки навчання всіх диригентів за матеріали архіву Львівської Національної Музичної Академії ім. М. В. Лисенка, які опрацьовувала з музикознавцем Оксаною Захарчук. Так замість переліку імен диригентів з'явилася у виданні низка нарисів про шлях, яким свого часу кожен з них йшов до «Лемковини».

Учасниця оркестру народних інструментів «Лемковини» під керівництвом Зиновія Булика Олександра Шніцар подала до книжки спогад «Гудаки «Лемковини»». Крім того організований нами спільно з О. Шніцар та з юними музмкантами ЛДМШ № 1 концерт пам'яті А. Кос-Анатольського розкрив значення композитора для «Лемковини». Виступ на цьому концерті І. Кушніра – в основі розділу «Внесок композитора А. Й. Кос-Анатольського на прославу «Лемковини»». Про хори, як усталену в лемків традицію, подала статтю «З історії хорового мистецтва на Лемківщині» дослідниця Галина Щерба, племінниця дуже шанованої в хорі «Лемковини» співачки і поетеси Анни Щерби. Поглибило розуміння художніх особливостей лемківської пісні спілкування з Іваном Кушніром, Марією Мельник, Юрієм Кондратенком. Плеяда видатних композиторів і диригентів, неповторне тріо співачок сестер Байко, солістів і солісток, що концертували разом із «Лемковиною» постала в тому спілкуванні рельєфніше. За рукописними поголосниками, збірниками лемківських пісень було звірено перелік музичних творів репертуару «Лемковини» за 50 років, опублікований О. Фабрикою-Процькою. В бесідах про особливості сценічного костюму «Лемковини» хористами Мартою Новицькою, Петром Байсою, Ольгою

Стефанко, Емілією Гвоздюк та Марією Тупісь написаний розділ «Солодка приваба вбрання «Лемковини»». Ведучий численних концертів «Лемковини» Богдан Пастух оздобив видання поетичними й прозовими рядками з побажанням колективу подальших успіхів – «В моїх роздумах – моя щирість».

Переосмислення та доповнення зазнав розділ «Хронологічна довідка дат і концертів…». Ведена терпеливими літописцями хроніка подій дає можливість детального огляду діяльності капели від початків і до сьогодення. Доповненням актуальних подій включно з 2019 р. завдячуємо рукопису Ольги Стефанко, з дому Маційовської, яка хористка й соліст «Лемковини», рецитаторка поезії на лемківську тематику жертовно провадить ось уже чверть століття. Ольга Федоро, донька залюблених у лемківську культуру Терези та Степана Кищаків, за родинними записами та світлинами спільно з Анною Головчак уточнили і доповнили Список учасників колективу «Лемковини» за 1969-2019 рр. Завдячуючи їх праці маємо пригаданих понад 300 осіб, хоч за приступними нині даними є можливість збільшити список до пів-тисячі.

Подиву гідна життєздатність мистецької спільноти, що за час свого тривання щоразу відновлюється, немов білий птах із поезії Василя Хомика, якою започатковуємо видання. Годилося би надати слово всім, хто жертовно присвятив дорогоцінні години свого життя та даровані Богом здібності «Лемковині». Нажаль, багато відійшло у засвіти. На питання розробленої мною анкети відповіло 22 теперішніх хористів. Результат анкетування даний у розділі «Післямова. Історія хором писана». Справді, про хор слід писати хором. Вдячна Богу і добрим людям, що була запрошена до корисної справи згромадження фактажу й матеріалів та маю нагоду долучити свій голос до творення історії «Лемковини». Сподіваюсь, що прочитання книжки, так само, як і сукупна праця із пригадування та ілюстрування кожного розділу, послужить згуртуванню довкола спільної справи розвитку національної культури.

ВИТОКИ. З РУКОПИСІВ РОМАНА СОБОЛЕВСЬКОГО

Роман Соболевський

Щоби наново пережити хвилюючі моменти народження хору, звертаємося до записів, які провадив подвижник на культурницькій ниві Роман Соболевський* та відписала для архіву капели Анна Головчак.

«Коротка історія хору «Лемковина» за 1969-1971 рр.»

Понеділок, 27.V.1969 – Збори в етнографічному музеї**

Субота, 29.XI.1969 – перша зустріч організаторів хору в Кулика на Парцеляції (Рудно)***.

* Соболевський Роман Михайлович (1920 — 1978) — педагог, самодіяльний композитор. Народився 2 травня 1920 р. в с. Устя Руське Горлицького повіту (Польща). У 1939 р. вступив до гімназії в Горлицях, але навчання перервала війна. Виселений у Чортківський р-н на Тернопільщині (1945). Закінчив навчання на англійській філології Чернівецького ун-ту та вечірню музичну школу по класу домри (1950). Грав і на інших інструментах. Працював учителем англійської мови в середніх школах Львова, потім викладачем у Львівській державній консерваторії. Знав п'ять мов. Був активним учасником самодіяльної народної хорової капели «Лемковина» і як хорист, і як композитор. Написав музику (обробка для хору) кількох лемківських пісень, допоміг батькові опрацювати і видати збірку: Соболевський М. Лемківські співанки. – К., 1967. http://www.lemko.org/history/krasovskiy/diyache/3.html

** Нині Музей етнографії та художнього промислу (МЕХП) Інституту народознавства НАН України, просп. Свободи, 15

*** Два записи 1969 р. Перший фіксує ініціативу «згори» – Збори, де постановили організувати хор лемків у Львові, як спосіб зберегти рідну культуру. Другий – зусилля до здійснення постанови. Для того група організаторів вирушила до Рудно, яке мало стале сполучення зі Львовом залізничною колією. Тут у повоєнний час населення в переважній більшості складалося з переселенців із Польщі..

Субота, 10.І.1970 – перша зустріч в клубі с. Рудно*

Субота, 14.ІІ.1970 – сьома поїздка** й перша репетиція Р. Р. Кокотайла.

Інкубаційний період в розвитку хору. Р. Кокотайло провів 23 репетиції.

Субота, 24.Х.1970 –перша репетиція М. С. Мокрецького***.

Початок активної діяльності хору.

Неділя, 14.ІІ.1971 – перший виступ в будинку культури «Львівсільмаш»**** (після 23 репетицій Р. Кокотайла і 17 репетицій М. Мокрецького – разом 40)

Неділя, 21.ІІ. та субота, 27.ІІ.1971 – виступи хору (в клубі с. Рудно)

Організатори культурницької роботи лемків на Львівщині. Стоять П. Когут, Ф. Нацик, А. Дуркот, невідомий, М. Котирга, Т. Шевчик сидять П. Юрковський, невідомий, Ф. Лабик 1969 р.

Неділя, 28.ІІІ.1971 – другий виступ у Львові: в першому учбовому корпусі ЛПІ***** (четвертий концерт взагалі).

Субота, 22.V.1971 – остання репетиція М. С. Мокрецького і п'ятий концерт хору в Рудно. М. Мокрецький провів 35 репетицій.

---

* Запис стверджує згоду завідувачів клубу на проведення репетицій у стінах державної установи: хор лемків набув офіційного статусу.

** Від попереднього запису минуло шість суботніх зустрічей майбутніх хористів із активістами лемківського руху. Враховний перший приїзд активу зі Львова до Рудно (29.XI.1969).

*** Період, слушно названий «інкубаційним», тривав протягом діяльності Р. Кокотайла і завершився приходом наступного диригента. Перший диригент не міг з'являтися до потенційних хористів регулярно. Коли б збирались раз на тиждень, то між лютим і кінцем жовтня суботніх днів минуло на 12 більше, ніж повноцінних репетицій із диригентом. Отже, сходилися й самостійно пригадували рідні лемківські співанки.

**** нині Львів, вул. Листопадового чину, 6

***** Навчально-лабораторний корпус №1 Національного університету «Львівська Політехніка», вул. Карпінського, 24.

Перша групова фотографія хору перед церквою в Рудно, 1972 р.

Неділя, 23.V.1971 – прощання М. Мокрецького і передача хору Т.І.Матвіїву.

Субота, 29.V.1971 – перша репетиція Т. Матвіїва.

Понеділок, 21.VI.1971 – запис для радіопередачі (після репетицій 23 Р. Кокотайла, 35 М. Мокрецького, 8 Т. Матвіїва – разом 66).

П'ятниця, 25.VI.1971 – радіопередача «І пісня, і праця Тобі, Батьківщино», що повторювалася і в наступну пятницю.

Неділя, 27.VI.1971 – концерт «Лемковини» в Будинку вчених перед американськими лемками.

Період наполегливої праці над репертуаром.

Субота, 20.XI, 1971 – сьогодні 105-а поїздка від початку, 93-я репетиція від початку та 36-а репетиція Т. Матвіїва.

На даний час готових пісень маємо 14 (на концерті в «Львівсільмаш» ми мали 6).

25.VI.1971, п'ятниця, о 7.10. зранку вперше в радіопередачі «І пісня, і праця...» названо хор «Лемковина», День Хрещення. За-

писувались Соболевський Роман, Головата Аліна, Кищак Тереза, Гурей Лідія*.

На двох неповних листках вмістилася скрупульозно облікована кількість репетицій та концертних виступів новоствореного колективу. Р. Соболевський фіксував ще й кількість виїздів до Рудно. Сто п'ята поїздка – вдумаймося! І рідко коли автор нотаток дозволяв собі не прийти**.

Хронікар ретельно записав склад культурницьких десантів львів'ян до Рудно. У шостій поїздці крім Р. Соболевського брали участь Р. Р. Кокотайло, І. І. Майчик, І. Д. Красовський та Т. Т. Шевчик***. Від однієї суботньої зустрічі до іншої росло напружене чекання художнього керівника: від цього залежало існування колективу. На пропозицію очолити колектив не пристали, здавалось ті, хто мав особисте зацікавлення – вихідці з Лемківщини, представники знаної львівської школи диригування:

* Кінцевий запис, як найважливіший, в рукописі виділений червоним. Щодо осіб, присутніх на запису радіопередачі, то їх можна вважати за хрещених батьків для хору.

** Субота, 20.III, 1970 – не їздив: померла Ольга Павлівна Вислоцька, дружина Ваня Гунянка (псевдонім Дмитра Вислоцького (4.04.1888-27.12.1968) редактора, письменника, громадсько-культурного діяча у середовищі лемківської еміграції, що повернувся в Україну (1946), був членом правління Львівського відділення Товариства культурних зв`язків з українцями за кордоном), 24.III. похорон.

*** Шевчик Трохим Теодорович (5.08.1911-1.07.1979) географ, педагог, картограф. Народився в с. Ждиня Горлицького повіту в родині дяка. Закінчив Краківський ун-т. По війні працював в Львівському ун-ті ім. Івана Франка. За свідченням доньки Кровицької-Шевчик Наталії: «Скільки себе пам'ятаю, моє життя було пов`язане з Лемківським краєм. По ночах мій батько малював першу лемківську карту, бо в ній він часами ходив земними дорогами своєї юності. Згодом тато разом із львівською громадою лемків організував хор «Лемковина» і брав у ньому участь. Вперше я побачила зелений Лемківський край у 13 років. Батько тримав у руках рідну землю і плакав. Тоді ж він наказав мені, щоб я обов'язково співала в лемківському хорі…» (8.08.2018). Карта, створена Т. Шевчиком прикрашає Лемківську Світлицю бл. Церкви Св. Володимира і Ольги н території Музею народної архітектури та побуту у Львові ім. Климентія Шептицького (вул.. Чернеча гора,1)

«… У Майчика* теж діти хворі. Кокотайло Борис дзвонив, що Завойський** не зможе їхати на репетицію – це всі новини в наступні дні». Ось такий невтішний коментар перебігу подій станом на початок 1970 р. Але охочі до співу все одно збираються. На одній із січневих зустрічей налічується 40 учасників. Вони не розходяться, а під проводом П. Юрковського співають «Кед ми пришла карта» та «Я до леса…». Вже наступного разу, на першу репетицію з Р. Кокотайлом з'явилося 50 учасників (субота, 14 лютого). Окрилені увагою фахівця, у четвер 19 лютого

* Майчик Іван Іванович (1927-2007) – композитор, диригент, фольклорист, заслужений діяч мистецтв України (1993), член Спілки композиторів України (2000), педагог. Народився 26 грудня 1927 р. у с. Одрехові Сяніцького повіту (Польща). Депортований у с. Кокутківці Зборівського р-ну Тернопільської обл. (1946). Закінчив Тернопільське музичне училище (1956) і диригентський факультет Львівської консерваторії (1961). Був художнім керівником та головним диригентом заслуженої хорової Капели «Трембіта» (1964-1966); заснував і був головним диригентом хору при Львівському обласному комітеті радіомовлення і телебачення (1960-1970). Творчий доробок понад 450 позицій вокально-хорової музики. Збірка народних творів «Співаночки мої» (1967), «Лемківські народні пісні в обробці Б. Дрималика» (1970), «Хорові твори на слова Б.-І. Антонича» (1989), «Українські народні пісні в обробці для хору» (2000), «Збірник вокальних хорових творів та романсів на сл. Б.-І. Антонича» (2004). Вся творчість видатного митця овіяна чаром Лемківщини, за якою він тужив усе своє життя. Співавтор книги про рідне село «Одрехова у минулому. 1419–1999» (1999). https://lemky.lviv.ua/ Ми памятаємо. Іван Майчик (1927-2007). Опубліковано 26/12/2014 | Автор Taras та http://www.library.dudaryk.ua/ua/authors/~Majchyk_Ivan

** Завойський Богдан Дмитрович (1931-1992) – диригент, педагог. Народився 5 серпня 1931 р. у м. Кросно Жешівського воєводства (Польща). По закінченні Кросненської гімназії ім. М. Коперніка, з родиною виїздить до Львова (1947). Там навчався у Львівському музично-педагогічному училищі, у ЛДК ім. М. Лисенка в класі доцента М. Антківа. Він був вихованцем львівської диригентської школи класу Миколи Колесси, викладав у Львівській консерваторії (з 1962), керував студентським хором диригентського факультету (1979-1992), виховав плеяду відомих митців (див. http://conservatory.lviv.ua/kafedry/kafedra-horovoho-ta-operno-symfonichnoho-dyryguvannya/).

приходить до клубу 60 чоловік. Не за горами й Шевченкові дні. І тому в свій дев'ятий приїзд Р. Соболевський нотує: «Співали: «Заповіт», «На високій дуже кручі», «Садок вишневий»». Тоді П. Юрковський обраний старостою, створена Рада хору (21 лютого). Станом на десятий приїзд зійшлося 60 учасників, а число записаних сягнуло рекордних 90 чоловік.

Анна Головчак

23.IV.1970, вівторок – розмова з П. Когутовим про реєстрацію хору. Відтоді хор лемків-переселенців зростав у славну капелу «Лемковина». Хрещення її – справаР. Соболевського. Ми не зустріли й натяку про те у його записах. Але покликатимемось на думку однієї з перших, хто взявся написати історію хору – Анни Ярославцевої з дому Дзіндзьо. Встановила, що Р. Соболевський був у Києві, звідки після ходіння по міністерських кабінетах привіз лемківському хору гідну назву.

Захворів раптово в 1978 р. За записами А. Головчак простежується стрімкий наступ хвороби: 5 квітня ліг до 8-ї лікарні, звідки 12 квітня був переведений до обласної онкологічної лікарні. Пригадує п.Анна: *«Як 16 квітня наш автобус виїздив до Славсько для участі в концерті на здобуття звання народного, п. Роман прийшов з лікарні, щоб побажати нам успіху. Як 8 червня хор став народним, то перший, кому про це сповістив П. Юрковський, був Роман Михайлович. Він звичайно ж тішився, бо він тим жив».* Його записи про «Лемковину» обриваються повідомленням з газети «Ленінська молодь» від 10.06.1978 р. про цю подію. 29 грудня 1978 р. Р. Соболевський відійшов у засвіти. Справу творення історії хору перебрали інші. Для хористів образ інтелігента доброго душею назавжди лишиться пов`язаний з дорогим іменем Романа Михайловича Соболевського.

НА ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ. З ОПУБЛІКОВАНОГО

Багато писано про «Лемковину» впродовж її славного шляху. Всі дописи, включно з двома буклетами та текстами на суперобкладинках платівок стали бібліографічним раритетом.

Чи не до кожного з ювілейних для «Лемковини» років преса Львівщини резонувала відгуками на оригінально складені програми, злагоджений спів, добрий гумор, видовищність виступів. І кожен, чи то професійний журналіст, чи музико-, а чи лемко-знавець, – не лише відзначали успіх капели, але творили стереофонічне зображення на часо-просторових перетинах. Подамо деякі з короткими анотаціями. Спроби підняти зафіксований бібліографами в тематичному каталозі пласт дописів не все були успішними. Щось із газет вже не існує у вільному доступі. Теоретично можна уявити, що гортаючи зжовклі підшивки, ми натрапимо на дописи початку 1970-х. Даємо їх перелік:

Назва	Часопис	Рік, число видання
«Лемковина» в органному залі	Газ. «Вільна Україна»	1977
Удостоєна звання народної	Газ. «Вільна Україна»	1979, 15.03.
Лемківська народна	Газ. «Наше слово», Варшава	1979, №30, 29.07. №31, 05.08. №32, 12.08.
Співає «Лемковина»	Газ. «Нафтовик Бориславa»	1979, 18.12.
У високому леті	Газ. «Наше слово»	1980, №38, 21.09. №39, 28.09. №40, 05.10.
Борисенко В. Народна хорова капела «Лемковина»	Ж-л «Народна творчість та етнографія»	1981, №1, С.100
Спасибі Тобі, «Лемковино»	Газ. «Наше слово»	1981, №34, 23.08. №35, 30.08.
Гість Лемковини	Газ. «Вільна Україна»	1982, 03.02.

Гори наші, гори наші
Гори наші Карпати
Никто не зна, никто не зна,
Кельо ви в нас вартате*

Петро Когут

Найбільш ранні розповіді про «Лемковину» належать перу одного зі співзасновників «Лемковини», популяризатора творчості колективу Петра Когутова**. Він, тоді заступник голови правління Львівського відділення товариства «Україна», подавав матеріали про віхи творчого зростання хору в найповажніше видання Львівщини. Дописи вміщені на шпальтах газети «Вільна Україна» – органу Львівських обласного та міського комітетів комуністичної партії. Перша публікація інформує про ко-

* Слова з лемківської народної пісні послужили епіграфом – своєрідним «заспівом» до статті: Когутов П. Хорова капела «Лемковина»// Вільна Україна. – 1972. – 8 серпня. – С.4

** Когут Петро Михайлович (1919 —2012) публіцист і громадський діяч, заслужений працівник культури України. Народився 19 листопада 1919 р. у с. Петруша Воля бл. Коросна (Польща). У 1935 р. закінчив кооперативні курси у Львові, де познайомився з талановитим поетом з Лемківщини Б.-І. Антоничем. До війни працював продавцем у рідному селі, з 1939 р. і до кінця війни перебував у рядах борців проти фашизму. Він — автор численних статей, нарисів про визвольну боротьбу лемків, їх історію та культуру. Перші публікації, ще напередодні війни, друкувалися в газетах «Земля і воля» (Львів), «Селянські вісті» (Коломия). Вірш «Тюремний спомин» був надрукований у календарі «Світ праці» (Коломия). Надалі публікувався у місцевій періодиці та за кордоном: «Карпатська Русь», «Українські вісті» (обидві США), «Рідний край» (Аргентина), «Життя і слово» (Канада), «Наше слово» (Польща), «Нове життя» (Словаччина) та ін. Один з організаторів створення хорової капели «Лемковина» у Львові, ініціював створення першого в УРСР лемківського товариства «Лемківшина» і був його першим головою (1988-1991). За його активної участі створена Фундація дослідження Лемківщини у Львові, де був заступником голови правління, співавтор «Лемківських календарів» та інших видань Фундації.

лектив, за плечима якого понад дворічний творчий шлях наполегливих проб, заміни керівників хору. Чи можна сподіватися на високий результат за порівняно незначний час, що відбіг, відколи сімдесят ентузіастів стали постійними учасниками новоорганізованої капели? Серед успіхів колективу П. Когутов визначив найважливіше. Перше, що вже за рік – 14 лютого 1971 р., хорова капела почала концертну діяльність виступом на огляді художньої самодіяльності Залізничного р-ну м. Львова у Палаці культури заводу «Львівсільмаш». Майже одразу, 24 лютого, колектив за участі співачок сестер Байко дав концерт у Будинку культури селища Рудного. Співоче тріо – Марія, Даниїла і Ніна Байко з Яблониці на Лемківщині, як підкреслив автор статті, вивело «молоду капелу у світ справжнього мистецтва»*. Відтак численні виступи в Рудно, Водяному, Сокільниках та Львові принесли колективу заслужене визнання. Другим успіхом «Лемковини» став виступ на Львівському радіо в циклі радіопередач «І пісня, і праця тобі, Батьківщино» за сценарієм музичного редактора Львівського радіо та телебачення Марії Мікус. Третя, і найважливіша подія в житті хору – хвилююча зустріч у Львівському Будинку вчених із групою лемків зі США. Згадав П.Когутов і про концерт «Лемковини» в Будинку культури селища Рудного Залізничного р-ну Львова під батутою нового керівника – Т. Матвіїва. В обговоренні після виступу хору взяли участь завідувач хоровим відділом обласного будинку народної творчості М. Богач, лауреат Державної премії СРСР, голова Львівського відділення Спілки композиторів УРСР Анатолій Кос-Анатольський, керівник вокально-інструментального ансамблю «Дністер» Михайло Антків та доцент консерва-

* Щоб осягнути вагу події, маємо знати, що професійні співачки на той час здобули славу кращих митців республіки. Всесоюзний конкурс на виконання пісень і романсів радянських композиторів (1956) – дипломанти. Всесвітній фестиваль молоді і студентів в Москві (1957) – золото, лауреатки. У 1970 р. вони удостоєні звання заслужених артисток України. Для них спеціально пишуть Микола Колесса, Анатоль Кос-Анатольський. Див. Петросюк Микола. Лемківські соловейки// Наше Слово, Рік XVI № 6 (756). – 1971. – неділя, 7 лютого – С. 5

горії Марія Байко. Інформація доводить, що можливість творчо розвиватися під пильною й турботливою опікою корифеїв українського хорового мистецтва визначило щасливу долю «Лемковини» на многії літа.

Нагода до наступної публікації П. Когутова анонсована у назві – «Високе звання народної»*. «Понад сто концертів на сцені Львівського театру опери та балету, обласного театру народної творчості, обласної філармонії, органного залу консерваторії, палаців та будинків культури міста Львова, перед трудівниками Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської та Закарпатської областей дала хорова капела «Лемковина» за десять років свого існування... Аматори неодноразово виступали з концертами перед хіміками Калуша, робітниками Борислава, колгоспниками Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської областей. Поступово до них приходило визнання. У 1975 р. на першому Всесоюзному фестивалі самодіяльної художньої творчості хору було присуджено диплом І ступеня. «Лемковина» виходила в ефір по Львівському обласному радіо, з її самобутнім мистецтвом ознайомились телеглядачі...». При переліку дозволених в СРСР урочистостей, переважно числівники партійних з'їздів, роковини «побєди», «возз'єднання» та «визволення Львова», зазначено: «Без виступу «Лемковини» не обходилось жодне свято». Справді-бо, в час, коли взялася кригою духовна відлига 60-х, слід було використовувати будь-яку нагоду для популяризації лемківської й, беручи ширше, української національної культури. І хоч доводилося в репертуар включати пісні народів Радянського Союзу, твори на революційну й радянську тематику, але ні для кого не було таємницею: широкою популярністю капела «Лемковина» завдячувала народно-музичному діалекту та пісенній творчості лемків. Вабила своєрідність, явлена в доборі репертуару. Від шістьох творів у програмі першого концерту, між якими лемківські: «Дам я яловицю», «В гаю зелененькім» та «Дунаю, Дунаю», в подальшому впродовж кількох років додалися «Бодай та корчмичка», «Як єм ішов з Дебречина», «З далека

* Когутов П. Високе звання народної // Вільна Україна. – 1979. – 29 трав. № 103 (10154)

Вручення звання «народного» колективу хору «Лемковина». Рудно, 1969 р.

змо приїхали», «Ой, Янічку, оженься», «Зродилися терки за горами», «Такий єс, Янічку, як ружа»*.

У дописі згаданий диригент «Лемковини» І. М. Кушнір, який по І. М. Циклінському чотири роки, як очолив хор. В складі капели тепер не 70, а 60 хористів. Серед ветеранів — беззмінний староста «Лемковини» П. С. Юрковський, С. Г. Гурей, С. А. Кузяк, Ф. П. Нацик**. П. Когутов пояснює: «Це люди різного віку, професії та освіти, що за покликом серця і з любові до своєї лемківської культури два рази на тиждень поспішають на репетиції з селищ Рудного, Водяного, Сокільник та Львова. За десять років існування колективу його співаки зібрали близько двохсот музичних перлин гірського краю, багато з яких увійшли до репертуару провідних професіональних ансамблів республіки. Особливою увагою користуються твори львівських композиторів А. Й. Кос-Анатольського, С. П. Людкевича, Є. Р. Козака,

---

* Зі згаданих у статті (П. Когутов, 1972) 9 лемківських пісень у програмі на два відділи до 10 ювілею «Лемковини» збігається тільки пісня «З далека змо приїхали» в обробці Я. Баранецького. Решта 17 лемківських пісень та авторських пісень на лемківську тематику не повторюються.

** Замість Нацик читаємо «Кацик»: певно, редактор комуністичного друкованого органу Львівщини не міг допустити співзвучність «нації» навіть у прізвищі.

В. В. Фриса, з якими колектив підтримує тісні творчі контакти...»*. Написане П. Когутовим вирізняється серед публікованого особливо цінною інформацією про пісенний репертуар учасників капели**.

В архіві Анни Головчак збережено кілька практично ідентичних за змістом варіантів машинопису. Авторство у варіанті з назвою «Молодість древньої пісні», підготованому до друку в газеті «Ленінська молодь», належить Р. Ігнату***. Інший не датований варіант дещо інакше названий «Лемковина» підписаний Наталією Соболевською-Новосад. Допис присвячений 10-річному ювілею «Лемковини» – самодіяльної народної хорової капели Будинку культури № 8 м. Львова. Автори, перебуваючи під враженням звітного ювілейного концерту, дають перелік пісень, виконаних «Лемковиною», змальовують

Зустріч «Лемковини» з письменником Д.Бедзиком. Сидять серед хористок з ліва на право І. Майчик, Д.Бедзик, П.Юрковський, П.Когут, І.Желем, 1981 р.

---

* Про виконання «Лемковиною» пісень в обробці згаданих композиторів див. Запрошення і програма творчого звіту самодіяльної народної хорової капели «ЛЕМКОВИНА» Будинку культури № 8 м. Львова. – Львів, 1980.

** Когутов П. Співуча династія Байсів: [Про учасників львів. самодіял. нар.хор капели «Лемковина»] // Соц.культура. – 1987. – №12. – С. 12-13

*** Ігнат Р. Молодість древньої пісні // Ленінська молодь. – 1980. – 19 червня.

бурхливі оплески, якими вітала ювілярів глядацька зала. На творчому звіті був присутній перший диригент хору Р. Р. Кокотайло, котрий з теплотою згадав одного з ініціаторів створення колективу покійного композитора, збирача фольклору Р. М. Соболевського: «Завдяки його невтомній праці лемківчанам вдалося відтворити понад 200 верховинських пісень («Я до леса не піду», «Ой, Янічку, оженься»)». Автори повідомлення вбачали самобутність колективу в тому, що тривалий час від моменту її створення «радість зустрічі з піснею поділяють цілі родини лемків –у хорі співають шестеро Байсів, четверо Головатих, по двоє Варениць, Гуреїв, Кузяків, Кищаків». Великим досягненням «Лемковини» стала організація при ньому оркестру. «Особливо тепло вітали присутні виступ оркестру народних інструментів під керівництвом Зиновія Булика. Віночок лемківських і гуцульських мелодій у виконанні оркестру справляє незабутнє враження, – мов хвилі гірського потоку вони то захоплюють у вир карпатського танку, то вщухають і переходять у тихий легіт верховинського надвечір'я».

«У день десятирічного ювілею «Лемковини» кожному пригадався ще один пам'ятний момент з історії хору. У квітні 1978 р. йому було присвоєне високе звання народного. Сталося це після конкурсу-огляду самодіяльних колективів у Славську. Радісна звістка з гірського селища швидко розлетілася по лемківських селах Прикарпаття, Тернопільщини і Закарпаття».

На останок іще одна цитата – майже провидіння з цього поетичного допису. «Минуть роки. Зміниться склад капели, нові пісні поповнять її репертуар, але з вдячністю згадуватиметься сьогоднішня «Лемковина», яка за десять років існування здобула велике визнання. З самодіяльного хору вона перетворилася у народну капелу і нині дарує людям відроджену з віків пісню. Ця пісня житиме вічно, бо її коріння сягає глибини народної творчості».

Як я ся заспівам
Трьома голосами
Один піде верхом,
А два долинами.*

Іван Желем

Не було концерту, щоби з глядацької ради хористів «Лемковини» захоплено не слухав Іван Желем**. Радість зустрічей він передавав щирим високохудожнім словом, яке публікував для українців у Польщі. Там, у себе на рідних теренах, мали знати про постання в Україні, у місці компактного проживання лемків-виселенців, хору. Саме І. Желем міг звістувати про те, адже від другої половини 1960-х друкувався у «Нашому Слові» на шостій «Лемківській сторінці»***. Його прозові та віршовані дописи з'являлися на шпальтах тижневика з номера в номер.

Був із інтелігентів, які виростали в сільському середовищі міжвоєнного двадцятиліття на сталій традиції колективного читання української книжки, підготоки та перегляду аматорських вистав у хаті-читальні. Як писав І.Желем, «навчений тим устроєм, який панував у рідному селі», згодом боляче переживав стан, коли «довго, тихо й глухо було на ниві рідної культури...»****. І з надією спостеріг він активізацію громадсько-культурного

---

* Рядком тексту лемківської народної пісні розпочинається перша публікація про «Лемковину» у «Нашому Слові». Желем І. Заспівали лемки в Україні// Наше Слово, 1971. – ч.33 (783). – 15 серпня. – С.6.

** Желем Іван (1925-1988) – письменник, публіцист, громадський діяч. Народився 3 квітня 1925 р. у с. Вапенне Горлицького повіту (Польща). Будучи учнем Горлицької гімназії, змушений був покинути рідну Лемківщину. На території УРСР закінчив середню школу в м. Самборі, здобув вищу освіту у Львові. Публікував оповідання, новели, гуморески, вірші в тижневику «Наше слово», «Лемківському календарі» (Торонто).

*** Перша публікація: Желем Іван. Оне або випадок з лемківської філології/ Наше Слово, 1967. – ч.548. – 2 лютого. – С.6.

**** Желем І. Сіють зерна рідної культури// Наше Слово, 1970. – ч.18 (716). – 3 травня. – С.6

життя, яку напряму пов'язував із появою хору лемків у селищі Рудно. Перший допис про хор І. Желем подав у формі діалогу з П. Юрковським. Зі слів першого старости хору, «найкращу інтерпретацію лемківської співанки може дати автентичний лемківський хор, що виконує її в умовах масовості і багатоголосся, в яких вона виникла серед народу, супроводжуючи його працю, побут і свята». Ідея, яка спершу виникла в лемків у Польщі, потрапила тут на сприятливий грунт. І хоч у фахівців були сумніви, все ж переважив ентузіазм місцевих лемків, власне тих, котрі створили міцне ядро художнього колективу. В арсеналі хору – десять лемківських пісень в обробці Філарета і Миколи Колесси, І. Майчика, Б. Дрималика*. До того ж хор пишався власним композитором – Р. Соболевським, чию пісню «Дунаю, Дунаю» вже виконували на концертах.

Наступна стаття **, вже за рік насвітлює результати виступу «Лемковини» у Львівському обласному театрі народної творчості*** (3.07.1972). «Перший повнометражний концерт, який мав засвідчити перед вимогливою львівською публікою творчу

---

* Дрималик Богдан Йосипович (1898-1956) – професійний піаніст, фольклорист і композитор.Народився 1 вересня 1898 р. у м.Березові Сяноцького повіту у відомій галицькій родині. Навчався у Вищому музичному інституті ім..М.Лисенка по класу фортепіано (1909-1918). Згодом закінчив Гірниу академію в м.Леобен (Австрія). Багато концертував, акомпонував відомим музикантам. Як інженер, працював у нафтовій фірмі с.Грабівниця (пов.Сянок) і одночасно захоплено провадив фольклористичну діяльність – збирав, записував та гармонізував лемківські пісні. Після повернення до Львова (1945) цілком присвячує себе музиці, став концертмейстером класу славетної Соломії Крушельницької, був співробітником львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, а також співпрацював з багатьма хоровими колективами. В репертуарі «Лемковини» в його обробці виконують: «Як я сіно грабала…», «Бодай та корчмичка», «Ци ти підеш, ци не підеш».

** Желем І. Співає «Лемковина»// Наше Слово, 1972. – ч. 27 (829). – 2 липня. – С.6.

*** Львівський обласний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи, що міститься по вул. Леся Курбаса, 3.

зрілість лемківського ансамблю, пройшов з помітним успіхом». Передумови до успіху «Лемковини» проаналізовані з долученням компетентної думки музикознавців. Тож,

- по-перше – систематична праця з керівником колективу на репетиціях;
- по-друге, на думку доцента Львівської консерваторії М. Байко, це – програма, де майже всі твори виконувались Акапела, складена «за принципом послідовного наростання складності і різноманітності художньо-виконавських засобів та музикальної виражальності співу: у кожному наступному номері програми хор відкривав перед слухачами нові грані своїх творчих досягнень, а виконувані мелодії грали кожна новими інтенсивнішими барвами»;
- по-третє, творча співпраця диригента Т. Матвіїва з композитором Р. Соболевським (виконали три твори), що може в подальшому стати в пригоді для пошуку колективом власного творчого обличчя і свойого самобутнього мистецького слова;
- по-четверте, на чому особливо наголосив голова львівського відділення Спілки композиторів України А. Кос-Анатольський, етнографічна оригінальність.

В статті «У львівському скансені»*, присвяченій розширеному засіданню лемківської фольклорно-етнографічної секції при Музею народної архітектури і побуту у Львові (4.02.1973), І. Желем розкриває провідну роль секції у концертній діяльності ансамблю «Лемковина». Перспективний план роботи на два наступних роки, складений президією секції включав проведення вже 2 травня того ж року Свята лемківської пісні і весни на естраді музею. В ньому серед інших художніх колективів найбільшого значення надавали виступу хору «Лемковини» з Рудно. До участі були запрошені також вокальне тріо сестер Байко, народний артист Радянського Союзу Петро Кармалюк, львівські художні ансамблі «Дністер» і «Черемош», оркестр львівської консерваторії. В майбутньому, після відкриття лемківського сектора на території музею, такі свята планували проводити систе-

* Желем І. У львівському скансені// Наше Слово, 1973. – ч. 12 (867). – 25 березня. – С.4.

матично. «Багато уваги на засіданні секції було приділено хорові «Лемковина». Як доповів його диригент тов. І. М. Циклінський, репертуар і виконавські можливості ансамблю вже значно переросли запити руднівського Будинку культури і для дальшого нормального функціонування лемківського колективу йому необхідно відкрити нові творчі горизонти, даючи змогу частіше виступати з концертами в різних середовищах. Представник Товариства охорони пам'яток історії та культури тов. І. А. Кудін (секретар), який взяв участь у дискусії, запевнив секцію, що їхнє Товариство зможе виділити на таку корисну ціль необхідні матеріальні кошти. Він обіцяв також допомогу в справі створення можливостей для частіших концертних виступів «Лемковини» у Львові і на виїздах. Якщо ці проблеми будуть успішно вирішені, то капела «Лемковина» почне працювати на другому диханні і підніметься ще на один щабель вище у своїй концертній діяльності».

Вчергове І. Желем згадує «Лемковину» з приводу звітування колективу у Львівському обласному театрі народної творчості (7.06.1975)*. «Вже з перших номерів програми ансамбль демонстрував зрослу виконавську майстерність та високу хорову культуру. Але повністю його інтерпретаторські можливості розкрилися у другій частині концерту, яка майже вся складалася з лемківських пісень. Відчувалося, що виконавці враз опинилися у своїй рідній музичній стихії і як повноправні господарі стали поводитися в ній вільно і розкуто. Наче приливи свіжого карпатського вітру попливли зі сцени, захоплюючи слухачів, народжені в горах мелодії «Ой верше мій, верше», «В гаю зелененькім», «Дунаю, Дунаю», «Здалека зме приїхали», «Ой, Янічку, оженся», «Зродилися терки», «Бодай та корчмичка» в обробці композиторів Ф. Колесси, Є. Козака, Р. Соболевського та інших. Абсолютну більшість номерів хор виконував А капела. Демонструючи хорошу дикцію він співав вільно, розкрито, широко, а вдале диригування І. Кушніра з успіхом посилювало музикальну виразність кожного виконання. Дуже приємне враження робили сольні партії

* Желем І. Самобутність і автентичність// Наше Слово, 1975. – ч. 28 (987). – 13 липня. – С.6.

Терези Кицак (сопрано) і Ігоря Кузяка (тенор) в пісні «Ой, Янічку, оженся», Івана Грабовського (бас) в пісні «Бодай та корчичка»... Вони вигідно урізноманітнили програму концерту та засвідчили велику вокальну роботу, проведену теперішнім диригентом та кількома його попередниками з учасниками капели. Важлива деталь, зафіксована І. Желемом, – момент із переодяганням в перерві між двома діями концертної програми. Він пише: «несподівано вдалий візуальний ефект зробив на глядачів лемківський народний одяг, в якому ансамбль виконував другу «лемківську» частину програми. В залі витворилась гармонія мелодій і кольорів, яка викликала у глядачів приємні і глибокі емоціональні сприйняття». «Лемковина» постійно застосовувала цей прийом і завжди це справляло позитивнее враження на глядацьку аудиторію.

Не оминув у своїй публіцистичній діяльності І. Желем і семирічного ювілею «Лемковини». Він дав вичерпний перелік її здобутків за перейдений період, у т.ч. й три транслювання концертів колективу львівським обласним радіо та виступ по львівському телебаченню; від Львівського обласного відділу культури дипломи другого ступеня (1975), першого ступеня (1976) та рекомендація до участі в республіканському огляді самодіяльних художніх колективів України (1977); сімдесятий концерт «Праця і пісня тобі, Батьківщино», який відбувся у концертному залі Львівської обласної філармонії*.

Вже в час відзначення свого першого десятиліття «Лемковина» пишалася вагомими здобутками. Можливо, те, що успіхи промовляли самі за себе, стиль великої статті І. Желема «Лемківська народна», присвяченої ювілею, підкреслено офіційний**. Натомість вона рясно ілюстрована фотографіями. Так, у першому матеріалі крім звичних фото із зображенням хору, перед яким спиною до об'єктиву стоїть диригент, бачимо гарне постановоч-

* Желем І. Сімдесят концертів // Наше Слово, 1976. – ч.33 (1044). – 15 серпня. – С.6.

** Опублікування масштабного матеріалу І. Желема «Лемківська народна» тривало впродовж липня-серпня 1979 р. Див. Наше Слово, 1979. – ч. 30 (1197), ч. 31 (1198), ч.32 (1199). – С. 6.

не фото двох дівчат з бандурами у лемківських строях, підпис: «Дует бандуристок «Лемковини» – Наталія Скарвінко (вона ж солістка) та Марія Хомяк». У продовженні на одній сторінці при друкованому матеріалі аж 4 фото: «Солістка «Лемковини» Г. Гавриш», «Солістка «Лемковини» А. Щерба», «Композитор А. Кос-Анатольський (в центрі) серед учасників капели» та «Партія басів капели «Лемковина»». За переліком хористів останнього фото можна не тільки відновити прізвища усіх в списку, але й бачити кожного з дванадцяти басів. Так само, як і за фотографіями в заключній публікації матеріалу учасниць сопранової (16 сопрано) та окремо учасниць альтової (10 альтів) партій.

Автор констатував, що число даних «Лемковиною» концертів перевищило 110, подав хронологію її творчого зросту в другій половині 1970-х рр., знану з попередніх його дописів. Щоправда, перелік досягнень поповнився дипломом першого ступеня, здобутим на огляді художніх самодіяльних колективів, що в рамках Всесоюзного фестивалю самодіяльної художньої творчості трудящих СРСР пройшов у 1978 р. Саме тоді республіканське журі рекомендувало міністерству культури УРСР присвоїти «Лемковині» звання народної.

І. Желем акцентував увагу читачів на наступному: «Міністерство культури УРСР постановою від 14 червня 1978 р. присвоїло почесне звання «Народної» львівській самодіяльній хоровій капелі «Лемковина» з селища Рудно. А 24 лютого 1979 р. в Будинку культури цього селища відбувся урочистий вечір, на якому львівській капелі вручено посвідчення про удостоєння її цього високого звання. З того часу за нею офіційно закріплено звання «Народна самодіяльна хорова капела «Лемковина». Одночасно за активну концертну діяльність у Львові та області капела «Лемковина» була нагороджена почесними грамотами львівського обласного Будинку народної творчості та львівського обласного відділення Музичного товариства УРСР. Крім того почесними грамотами були нагороджені й окремі учасники ансамблю… З помітним хвилюванням і зрозумілою гордістю розповіли перший і теперішній художні керівники «Лемковини» – Р. Кокотайло та І. Кушнір – про пройдений нею творчий шлях невпинного мистець-

його зростання, який привів її до цієї великої мети»*. У матеріалі І. Желем від імені колективу капели висловив вдячність за особливий внесок у справу творчого зросту «Лемковини» першому диригентові Р. Кокотайлу, композиторові А. Кос-Анатольському, вокальному трію сестер Байко, дирекції Руднянського Будинку культури.

Увійшли Р. Соболевському: «В кінці 1978 р. передчасно помер співорганізатор капели, а відтак постійний її учасник, а також композитор, викладач консерваторії Р. Соболевський. Він був сином відомого збирача лемківського пісенного фольклору, колишнього пароха в с. Устя Руське на Лемківщині, Михайла Соболевського, який в 1967 р. видав у Києві збірник лемківських співанок. Продовжуючи справу батька, син з успіхом обробляв лемківські народні пісні, які відтак ставали надбанням репертуару «Лемковини». Смерть назавжди вирвала з рядів капели одного з кращих її учасників. Хай же виконувані капелою співаночки в його обробці будуть цій прекрасній людині гідним нерукотворним лемківським пам'ятником»**. В цьому малому уривку пізнаємо І. Желема таким, яким він постає з кожної публікації – добра, романтична і піднесена душа його тужила за побратимом.

До своєї смерті І. Желему лишалося яких десять літ***. Він встиг ще створити для «Нашого Слова» два широких публіцистичних полотна, в яких змалював улюблену «Лемковину» і до яких ми не раз звернемося у данному збірнику, – «У високому леті» (1980)**** та «Лине пісня «Лемковини»» (1982)*****.

---

* Желем І. Лемківська народна// Наше Слово, 1979. – ч. 30 (1197). – 29 липня. – С. 6.

** Там само, продовження – ч. 32 (1199). – 12 серпня. – С. 6.

*** Дзіндзьо Михайло. Памяті Івана Желема// Наше Слово, 1989. – ч. 38 (1679). – 17 вересня. – С. 6.

**** Опублікування масштабного матеріалу І. Желема «У високому леті» тривало впродовж вересня-жовтня 1980 р. Див. Наше Слово, 1980. – ч. 38 (1257), ч. 39 (1258), ч. 40 (1259). – С. 6.

***** Опублікувано матеріал І. Желема «Лине пісня «Лемковини»» в серпні 1982 р. Див. Наше Слово, 1982. – ч. 25 (1346), ч. 26 (1247) – С. 6.

СОЛІСТКА*

Ой Янічку, ой Янічку» –
Як диво!
То Тереза** , то співачка
Грайливо.
Лине пісня, під склепінням
Десь тане
Бах заслухавсь і замовкли
Органи.
Лунай, пісне! Та змовчи
лиш
Про мене.
Що у полі вже і жито
Зелене...
А «біс», оплески і квіти,
Мов злива
«Ой Янічку» – знов
солістка
Щаслива.

Іван Желем

Перший виступ на телебаченні, керівник І. Циклінський, соло Т. Кищак та І. Кузяк, 1973 р.

* Желем І. Солістка// Наше Слово, 1974. – ч.49 (956). – 12 серпня. – С.6.

** Поезія присвячена Терезі Кищак, що співала у «Лемковині» з часу її заснування і була з перших солісток колективу.

ІВАН КРАСОВСЬКИЙ ПРО «ЛЕМКОВИНУ»

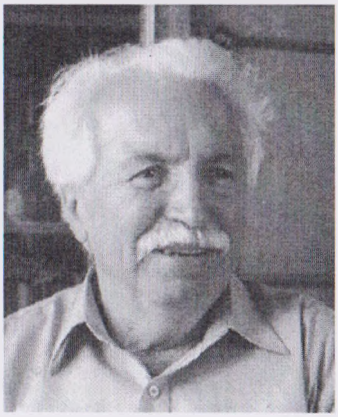

Іван Красовський

Іван Красовський (Красівський, 22.10.1927 — 24.02.2014)*, 18-літнім із батьками переселений в УРСР, в складних умовах здобув освіту. Під впливом учителів — історика І. Крип'якевича, етнографа К. Гуслистого, мовознавця

* В статті Желем І. Урожайне повноліття// Наше Слово, 1987. – ч.49 (1586). – 6 листопада. – С.6: «Іван Дмитрович Красовський – український лемко знавець, етнограф, журналіст зі Львова. Його неспокійному перу належить значна кількість наукових і науково-популярних праць з етнографії, історії, літератури та культури одного з найбільш на захід висунутих древнього русько-верховинського племені. Лемки ж-бо, з яких він походить, та Лемківщина – його отчий край, ще на зорі його наукової творчості виділилась з безлічі проблем, що стали тоді перед початкуючим науковцем, як його заповітна мрія і творче натхнення, біль і тривога… Народився І.Красовський на східній Лемківщині в с.Дошно біля Сянока. А після сільської та неповної середньої школи в Риманові дальшу освіту здобував на західній Лемківщині в криницькій учительській семінарії . І тоді доводилось малому хлопчині часто мандрувати гірськими стежками з кінця в кінець рідного краю, милуючись його надзвичайною красою. А схоплені величаві картини гірської природи , явища щоденного життя-буття народу, почуті пісні, казки і оповіді люду, проста, нехитра, але напрочуд оригінальна і красива говірка, що, здавалось, текла з самих сердець добрих і щирих людей – все це зачаровуючою музикою лягло на чутливу душу юнака, вкарбувалось у неї і формувало його особистість. І хоч потім, вже на Україні, було ще навчання і в культосвітньому технікумі, і в юридичній школі, і в університеті, а ще потім праця в Історичному музеї, а згодом в Музеї народної архітектури і побуту, то ці щораз вищі форми набуття знань не витіснили з його душі отих перших, набутих ще в дитинстві, глибоких почуттів її нерозривної єдності з лемківською землею та її людьми. І тому вповні закономірно лемкознавство стало основним змістом життя І.Красовського, як науковця».

Хористи «Лемковини» після виступу в «столиці Лемківщини» – Монастириськах, 1978 р.

П. Чучки сформувалося коло наукових пошуків дослідника рідної етнічної групи – лемків. Серед найбільших досягнень І. Красовського – участь у створенні на базі Музеї народної архітектури і побуту у Львові Музею історії та культури лемків із діючою на його території Церквою святих Володимира і Ольги. Свідомість вагомості внеску в справу збереження до найменших деталей побуту, вихідцем із якого був сам, не знімала з ученого турботи про відновлення світу рідної Лемківщини у цілісності. Аби сповнити життям знекровлене лемківське русло, звертався до пісні. Для запровадження практики її систематичного співу та згуртування громади колишніх жителів Лемківщини І. Красовський робив усе можливе.

Важко переоцінити участь поважного вченого, енциклопедиста Лемківщини в організації, фіксації важливих подій для «Лемковини» і їх цілісного осмислення в контексті української національної культури.

У програмному творі «Тільки з рідним народом»*, присвяченому досягненню єдності усіх гілок етнічної спільноти лемків та їх приналежності до українського народу, І. Красовський зга-

* Красовський І. Тільки з рідним народом. Про історичну і національну ситуації в середовищі «русинів» (українців) – автохтонів Карпат. – Львів: Вид.-во «СПОЛОМ», 2012. – 87 с. Попереднє видання опубліковане у 1992 р..

Виступ Івана Красовського перед хором 1979 р.

дує хоровий (нині народний) ансамбль у Львові «Лемковину»*. В усе зростаючій популярності творчості колективу, як і в створенні та концертній діяльності інших лемківських хорово-музичних самодіяльних колективів та професійних ансамблів, науковець вбачає успіх у національно-культурному відродженні. І. Красовський відзначив позитивну ініціативу, яку після Другої світової війни проявили відомі українські композитори Я. Ярославенко, М. Колесса, А. Кос-Анатольський, Є. Козак та інші, розвиваючи пісенну культуру лемків»**. Особливе значення для фіксації історії «Лемковини» має праця І. Красовського «Лемківська церква святих Володимира і Ольги у Львові». Починаючи від першої Служби Божої в стінах новозбудованої споруди 6 вересня 1992 р., науковець ретельно нотує участь капели у всіх заходах в храмі та на майдані при ньому. Так, при описі урочистого освячення церкви, яке відбулося наступної неділі – 13 вересня, читаємо: «Доречно відзначити,

* Там само, С.68
** Там само, С.80

що колектив виконує цю почесну місію й надалі.»* Оскільки на ті 15 років становлення лемківської церкви на території Шевченківського гаю у Львові припали великі зміни в «Лемковині», мали змогу за текстом від І. Красовського уточнити та доповнити хронологію важливих подій: урочисте Богослужіння на завершення Конгресу Світової Федерації Лемків (10.10.1993), відзначення 50 роковин початку депортації (м. Борщів, Тернопільщина, 17.04.1994 та майдан біля церкви 23.10.1994), перший кермеш** церкви св. Володимира та Ольги (30.07.1995), віче на відзначення 50-річчя акції «Вісла» (23.03.1997). До того ж І. Красовський згадує про зміни диригентів «Лемковини». Так, при 1999 р. віднаходимо інформацію про відхід від керівництва хору Івана Кушніра та появу Романа Стефанка,*** на початку 2001 р. – про останній концерт під керівництвом талановитого диригента Володимира Льорчака (14.01.2001).****

Знаковою в цьому плані стала поява буклету до 25-ліття хору. Текст, підготований І. Красовським окреслює творчий шлях, проставляє акценти на найважливіших моментах біографії колективу.

При тому науковець дає нам нагоду уважніше доглянутися до тих, від кого у великій мірі залежав успіх «Лемковини». Хтось із них був на сцені, декотрі виявляли організаторський талант за лаштунками, а дехто, залюблений в лемківську пісню, сидів й аплодував у залі при кожному виступі «Лемковини». Тож І. Красовський виводить на широкий загал непроминальні постаті – Івана Головчака, Романа Соболевського, Павла Юрковського, Любомира Олесневича, Михайла Донського, Івана Желема, Анатоля Кос-Анатольського, Івана Майчика, Миколу Колессу, Петра Когута. Разом із істориком хору, ми схиляємо голову й сумуємо за тими, що відійшли та, водночас проникаємося духом оптимізму – адже їх справа триває й проквітає новими творчими злетами.

---

* Красовський І. Лемківська церква святих Володимира і Ольги у Львові (до 15-річчя існування). – Львів, 2007. – С.11-12.

** Там само, С. 16: кермеш – традиційне на Лемківщині престольне свято на честь покровителів, ім'я яких носить церква.

*** Там само, С.22

**** Там само, С.25

Красовський І. 25 років «Лемковини» 1969-1994/ текст Івана Красовського. – Львів, 1995. – 16 с.

Трудолюбиві мешканці Західних Карпат – лемки – віддавна здобули славу талановитих співців: Вони створили неповторний букет глибокомелодійних пісень про чарівну гірську природу, про вічну недолю, про кохання, працю.

У 1944 — 47 рр. тодішні польські власті, при безпосередній активній допомозі совітського НКВС насильно виселили автохтонів лемків з їх рідного краю. Більшість виселенців поселилися на Львівщині, зокрема у Львові. Крім особистого горя, лемки привезли в Україну також рідні пісні, з якими не розлучалися навіть у найважчі хвилини щоденного життя. Пісні лемків зазвучали у виконанні різних самодіяльних і професійних колективів.

Іван Красовський з Дмитром і Петром Байсами
Шевченківський гай Львів 1990 р.

У 1959 р. створюється лемківський хор у селі Лошнів на Тернопільщині. Після замітки Семена Сиска в газеті «Культура і життя» /1969/ «Створити лемківський хор у Львові» розпочалася організаційна праця у цьому напрямку. Лемки-переселенці, що поселилися в селищі Рудно, Зимна Вода, а також у Львові, вирішили згуртуватися при Будинку культури в Рудно для створення співочого колективу з метою популяризації самобутньої пісенної культури, найдалі висуненої на захід етнографічної групи українського народу. Ця подія сталася восени 1969 р.

Безпосередніми ініціаторами створення хору та найпершими й активними учасниками були: філолог і самодіяльний композитор Р. Соболевський, перший староста П. Юрковський, хористи Ф. Нацик, С. Кузяк та ін. Ідею створення капели підтримали спі-

вачки сестри Байко, композитор А. Кос-Анатольський, а також культурно-громадські діячі П. Когут, Л. Олесневич, І. Красовський, М. Донський, І. Желем та ін. Дехто із згаданих тут осіб, а також і не згаданих /другий староста Д. Байса, хористи С. Гурей, Д. Головатий, Н. Новосад/ на сьогодні вже не з нами. Але капеляни постійно відчувають їхню присутність і складають їм глибоку вдячність за довголітню жертовну працю в колективі.

Першим художнім керівником і диригентом «Лемковини» був старійшина Львівської диригентської школи Р. Кокотайло /1969-1970/. Після нього деякий час з колективом працювали тоді ще початкуючі диригенти М. Мокрецький, Т. Матвіїв, І. Циклінський. Нині це відомі постаті в мистецько-хоровому житті України. Саме при них відбулося утвердження колективу. Почалися концертні виступи, виступи на радіо та телебаченні, участь у фестивалях, конкурсах тощо.

Від 1975 р. керівництво «Лемкрвиною» безперервно здійснює Іван Кушнір. З року в рік капела мужніла, зростала. Помітно зростав талант хористів, вдосконалювався хоровий ансамбль. Доказом цього є факт, що вже в 1978 р. за успіхи в освоєнні репертуару, високий мистецький рівень та активну концертну діяльність «Лемковині» присвоєне почесне найменування «Самодіяльна народна хорова капела». Надалі для її репертуару опрацьовували лемківські пісні відомі львівські композитори, зокрема А. Кос-Анатольський. У репертуарі «Лемковини» більше 10-ти творів цього композитора. Серед них «Горіла липка», «Фурман», «Вшитки ся поля зазеленіли» та ін. Серед інших композиторів слід назвати М. Колессу, І. Майчика, Є. Козака, Б. Дрималика, Я. Ярославенка.

У 1979 р. до 10-річчя колективу при «Лемковині» створено оркестрову групу /гудаки/, що її довший час очолював знаний популяризатор народної музики ще з 80-х років при університетському «Черемоші» філолог Зиновій Булик. Гудаки виступають також з самостійними номерами, наприклад, з «Віночком лемківських мелодій» А. Кос-Анатольського. В останні роки керівником оркестрової групи є викладач музичного училища Нестор Сорока.

Після 1979 р. «Лемковина» успішно виступає не лише у містах і селах Львівщини, але й «пробивається» за межі рідної області до земляків Тернопільщини, Івано-Франківщини та на українське Закарпаття.

Знаменним та поворотним для «Лемковини» став 1989 р., коли впала «залізна комуністична завіса». Здійснено, не без певних труднощів, першу поїздку до Польші, до рідного краю. З великим душевним хвилюванням, із сльозами зустріли лемковинці зруйновані рідні оселі, земляків. Задушевно приймали гостей з України учасники концертів у Горлицях, Білянці, Лосю, а на зворотній дорозі – у Перемишлі. За глибокі враження на рідній землі, за незабутні зустрічі хористи щиро дякували поетові-лемкові Павлові Стефанівському, стараннями якого стала можливою ця перша поїздка за межі України.

Успішним був і наступний 1990 р. Здійснено першу поїздку на «Лемківську Ватру», щорічний фестиваль лемківської культури у Ждині /Польща/; вперше взято участь у «Святі української культури» в Свиднику /Словаччина/. Учасники «Лемковини» також вперше побували на західних землях Польщі /Вроцлав, Легниця, Зельона Гура, Межиріччя, Пшемків, Люблін/, а на зворотній дорозі – в чудовій Криниці. А найголовніше, вперше в концертних залах поруч з хористами майорів наш державний прапор, лунав могутньо наш державний гімн. Потрібно також відзначити, що у 1990–1991 рр. капела провела активну агітаційно-концертну роботу на Черкащині, в Шевченківському краю. А напередодні Всеукраїнського референдуму – у Луганській, Харківській, Закарпатській областях та в Криму. З жалем відзначали хористи той факт, що керівники партійного апарату примушували заховати від очей населення національний прапор. Але, зрозуміло, успіху не могли мати.

Всі аспекти важкої творчої праці над репертуаром, над вдосконаленням хорової майстерності, всі злети та розчарування важко описати в невеликій статті. Варто лише зазначити, що «Лемковина» за час свого існування порадувала слухачів 420-ма концертами. Особливо запам'яталися багатолюдні Шевченківські концерти, що їх з великим піднесенням щорічно підготовляли хористи. А концерти з участю літературознавця Михайла Косіва, поета Богдана Стельмаха, поетеси Любові Горбенко, артистів Святослава Максимчука та Юрія Брилинського перетворювалися у справжні високодуховні величні мистецькі свята на честь Великого Кобзаря.

Ще про одну незабутню подію необхідно згадати. Це поїздка «Лемковини» у січні 1994 р. до Німеччини і одночасно вдруге на західні землі Польщі. Це, без сумніву, одна з найбільш багатих враженнями, змістовних концертних поїздок. У Мюнхені і Штудгарті відбулося п'ять концертів. Виступи хористів проходили насправді з особливим піднесенням. Чисельна публіка, де поруч з українцями було немало німців, виявилася, на диво, уважною, з помітним захопленням сприймала спів «Лемковини». Хористи також взяли участь і в богослужіннях. З цього приводу газета «Християнський голос» писала: «…14 січня – український Новий Рік. Архієрейську святу Літургію служив Преосвященний Владика Платон з місцевими душпастирями, а співали гості зі Львова. З перших хвилин учасники Богослужби були захоплені їхнім співом; можна сказати, що «Лемковина» цілком справедливо може похвалитися майстерним і глибокозворушним виконанням церковного співу…»

Хочеться відзначити, що поїздка «Лемковини» у Німеччину стала можливою завдяки ініціативі та старанням голови Об'єднання українських жінок Мюнхена п. Ярослави Філь. На західних теренах Польщі «Лемковини» порадувала концертами краян – мешканців Любліна, Пшемкова, Шпротави, Лігниці. Серед досягнень «Лемковини» – випуск двох платівок: «Співає «Лемковина»» і «Заграй мі, гудачку», численні виступи на радіо та телебаченні, участь у двох документальних кінострічках, у телетурнірі «Сонячні кларнети», у масових мистецьких заходах з нагоди державних та релігійних свят, у відправах в лемківській церкві св. Володимира та Ольги.

За чверть століття постійної, наполегливої праці колектив «Лемковини» вивчив понад 130 творів, від українських, в першу чергу лемківських, народних пісень до творів класичних, духовних, творів сучасних авторів, творів національної героїки.

Завершуючи розповідь про творчий шлях «Лемковини», хочеться із вдячністю та сердечністю згадати тих уже небагатьох ентузіастів, які були біля колиски колективу і є дотепер його окрасою. Це Г. Щерба, Л. Гурей, О. Байса, Т. Кищак, Г. Головчак, А. Байса, О. Головатий.

Вітаючи славну «Лемковину» з чвертьвіковим ювілеєм, щиро зичимо їй добра, щастя і подальших творчих удач у плеканні перлин – своєї рідної прабатьківської лемківської пісні!

Концертний виступ «Лемковини» на телебаченні з нагоди 20-річчя колективу, 1989 р.

Інший допис І. Красовського, вміщений як вступне слово до наступного ювілейного видання, переносить нас у час 35-ліття «Лемковини». Обидва тексти взаємодоповнюючі – не перетинаються в дослівних цитуваннях. Вміщуючи ранній і пізніший тексти поряд, можемо спостерегти навдивовижу цінну якість людської пам'яті: ефект далекого бачення. Відхід на 10 років дозволив науковцю збагатити опис створення «Лемковини» новими штрихами. Тепер вже І.Красовський осмислює ту подію в ширшому зарисі – в контексті наполегливого руху лемків до відродження своєї культури й, водночас, у більш теплому, збагаченому емоціями особистісному аспекті, показуючи власну роль в цьому процесі. У цьому, хоч і ювілейному виданні, годі шукати похвальних порожніх фраз. Розглядаючи «Лемковину» як соціокультурне явище, науковець був зосереджений на питаннях захисту й розвитку лемківської культури. Відповідно й хоровій капелі він відводить важливу роль та вказує на обов'язки перед пам'яттю попередників. Звідси така вимогливість й, навіть, критична констатація про «...певний занепад». Насамкінець І. Красовський гідно представляє авторів видання й благословляє подальшу наукову діяльність в напрямку вивчення духовної спадщини лемків.

Красовський І. Д. Вступне слово / Сенько Іван, Фабрика Ольга. Народна хорова капела «Лемковина». Творча біографія колективу. – Львів: Каменяр, 2004. – С. 3-4.

... Пісня – то народу непідробна душа
Што до життя здравий настрій зрушат
і освіжат, ниби тіло роси,

І по земли легким птахом носит...
Така пісня не дозволят... гмерти,
Ани передчасно рідне стерти.

Іван Головчак

«Лемковина»... Безмір ніжності, любові і поваги вкладають шанувальники пісенного мистецтва лемків, вимовляючи цю назву, «Лемковина» – відомий в Україні і далеко за її межами славний народний хоровий ансамбль, який забезпечив невмирущу славу лемківській пісні. А вона повна сердечної задушевності, тонкого ліризму, глибокого почуття радості або життєвої журби.

У лемківському краї співають не лише люди, а й сама природа. Спів жайворонка переплітається з багатоголосим дзюрчанням гірських потічків, шумом ялиць та смерек, утворюючи неперевершену симфонію звуків. Звідси черпали музичність і самі лемки. Після депортації (1944-1947 рр.) з позбавленими батьківщини лемками залишилася їх пісня. Однак компартійні «сторожі спокою» змушували переселенців мовчазно зносити нові панщизняні повинності, критися зі своїми етнографічними особливостями. Тож лемки нишком сходилися на вечорниці, щоб обговорити свої проблеми, вирішити, як розповісти світові про рідну історію, рідну пісню.

Початок 50-х — період пробудження активності колишніх репатріантів. У Львові виросла лемківська інтелігенція: лікарі, педагоги, митці, вчені різних наукових галузей. У 1952 р. музичне учити закінчили майбутні славетні лемківські співачки — сестри Даниїла, Марія і Ніна Байко. Земляки покладали на них великі надії, і відомі лемкині з Яблониці не підвели.

1954–1956 рр. стали цікавою сторінкою в історії культури лемків. Тоді, у моєму скромному помешканні по вулиці Глібова, 2 сходилися люди, яким дорогою була рідна Лемківщина. Це композитор і філолог Роман Соболевський, ті ж сестри Байко, економіст Любомир Олесневич, математик Ілля Чулик, суспільний діяч Петро Кізуп, різьбяр Василь Одрехівський, Андрій Сухорський та інші.

Бесіди точилися спочатку навколо теоретичних проблем: як створити лемківський хор у Львові, яким чином, не викликаючи розпорядження у партійних властей, познайомити громадськість з історією та культурою етносу. Такі вечори завершувалися звичайно самодіяльними концертами лемківських пісень. Співали народні артистки Байко, решта, як могли, допомагали їм.

І ось у 1956 р. з'явилася перша стаття про лемків у газеті «Вільна молодь». Наступного року на історичному факультеті Львівського державного університету я успішно захистив дипломну працю «Визвольний рух на Лемківщині у XVII ст.».

Заслухалась скрипаля Марія Стельмах
виступ капели в музеї народної архітектури

Незабаром журналіст-лемко С. Сиско опублікував у пресі матеріал «Створити лемківський хор у Львові». Публікація відіграла позитивну роль. Почалися практичні кроки на шляху до створення співочого колективу. Помітне значення у цій справі відіграли співачки Байко, композитор А. Кос-Анатольський, відомий диригент Р. Кокотаило, лемківський актив. Звернення до управління культури врешті-решт дали результат. Зустрічі з майбутніми учасниками музичного колективу відбувалися у селищах Рудно, Зимна Вода, у Львові. Значна заслуга в утворенні хору належить П. Юрковському, Ф. Нацику, родинам Д. Байси, Д. Головатого та іншим. Восени 1969 р. було створено лемківський хор «Лемковина».

Подібно до інших суспільних явищ, хоровий колектив пережив злети, а у наш складний час — певний занепад. Спричинилися до цього різні фактори. Основним, очевидно, є той, що поступово з колективу відходять люди старшої генерації переконані ентузіасти своєї справи…

Хор та оркестр «Лемковини» у Шевченківському гаю, 1985 р.

Шевченківський концерт «Лемковини», соліст Б. Козуб, 1988.

Так І. Красовський благословив «Лемковину» до відзначення 35-літнього й подальших ювілеїв.

Знаючи прихильне ставлення вченого-лемкознавця до капели «Лемковина», хористи завжди шанували й любили його. І довели вони те ще задовго перед буклетом до 25-річчя хору. В 1987 р. до 60-ліття І. Красовського, що відзначалося в будинку львівського відділення Українського товариства охорони памяток історії та культури*, народна хорова капела «Лемковина» дарувала ювіляру концерт. Найцікавішим був віночок тих народних пісень, в яких співається про Івана, Яничка, Янічка. Завершила капела величавим «Многая літа», виконаним разом з усіма присутніми** .

Вченого не забувають у «Лемковині». Під час встановлення памятника на могилі на Личаківському цвинтарі (11.09.2016) , хористи «Лемковини», які співають в лемківській церкві святих Володимира і Ольги, виконали «Ой, верше мій, верше»***.

---

* Львів, вул. Коперніка, 40а

** Желем І. Урожайне повноліття// Наше Слово, 1987. – ч. 49 (1586). – 6 листопада. – С.6.

*** Лемківський календар на 2017 рік/ Упор. – Львів: СПОЛОМ. 2017. – 104с

Присвоєння звання «народного» хору «Лемковина» «Славсько, 1978.»

Ансамбль пісні і танцю «Лемковина» у Ждині, 2005 р.

ЛЕМКОВИНА У БЕСКИДАХ*

... Починаючи з 1990 р. хорова капела «Лемковина» щорічно бере участь у святі лемківської культури «Ватра» в с. Ждиня на Лемківщині, виступає з репертуаром лемківських пісень під відкритим небом перед багатотисячною аудиторією своїх краян. Вони з'їжджаються на це свято з усіх кінців світу: Польщі, України, Словаччини, Німеччини, Югославії, США та інших держав. Виступи капели на «Ватрах» транслюють польське і українське радіо та телебачення.

Перебуваючи на «Ватрі», лемковинці постійно співали св. Літургію в церкві сусіднього з Ждинею с. Гладишів або безпосередньо на ватряному полі. У богослуженні брали участь багато священиків. Серед них часто і вісімдесятирічний отець-митрат Степан Дзюбина.

У час ватряних концертних виступів доля зводила одночасно на сцені дві «Лемковини»: нашу і «Лемковину» з Білянки, що поблизу Горлиць під керуванням досвідченого знавця лемківської пісні, композитора і скрипаля Ярослава Трохановського.

Неначе могутній весняний грім лунало над Бескидами: «...В Карпатах днес народ воскрес і право його не згине» (з композиції Я. Трохановського «На Лемковині»). Або спільне виконання рідної кожному лемкові (і не лише!) «Ой, верше мій, верше», яким найчастіше завершувалися ватряні дійства, коли на душі ставало якось сумно й тривожно. Ця тепла, проста й водночас така багата мелодія глибоко щеміла в кожному серці, а сльози мимоволі зрошували освячену ватряну землю. Особливо в доданих хористкою Ганною Щербою рядках:

Бо лемківскы горы,
Долины прекрасны
Не можна забыты
Ны в біді ны в щастю.

Буду жыти в краю
Або на чужыні,
Вас я не забуду
Навет в домовині...

---

* Іл кн. Іван Сенько, Ольга Фабрика. Народна хорова капела «Лемковина». Творча біографія колективу. – Львів: Каменяр, 2004. – С.15-16.

Відомий лемківський поет, громадський діяч і щирий прихильник «Лемковини» Іван Желем 19 серпня 1984 р. опублікував у «Нашому слові» зворушливу статтю «Дві «Лемковини» – дві посестри творчі». Тут автор фахово, всесторонньо аналізує репертуар двох лемківських ансамблів та їх виконавську манеру.

… «Лемковина» з Білянки в 1990 р. здійснила велике творче турне за океан. Їй захоплено аплодували українські громади у багатьох великих містах США та Канади. На жаль, нашій «Лемковині» не поталанило показати свої творчі здобутки слухачам на далекій американській землі.

Побувала «Лемковина» з Польщі і у Львові, у 1990 р., коли тут проходив Міжнародний фестиваль українського фольклору «Громада». Відбулась тоді в Рудно щира, творча зустріч двох мистецьких посестер.

Сенько Іван, Фабрика Ольга

Лемковинці на «Лемко-стріт»: М. Турко, М. Новицька, І. Сухий, Т. Фик, М. Тупісь, Ждиня, 2005 р.

СТЕПАН КИЩАК ПРО «ЛЕМКОВИНУ»

Дописи Степана Івановича Кищака лаконічно підбивають підсумки до численних етапів становлення «Лемковини». Вони не просто увібрали інформацію, подану іншими авторами й переповідають вже сказане. То є розповіді самовидця, котрого описувані справи живо цікавили. Ті записи подарувала мені п. Тереза ще в серпні 2018 р. В першому матеріалі – «Незвичайний спів народної хорової капели «Лемковина»» (опубліковано очевидно в 1996), автор в одно з науковцем Романом Кирчівим відзначає неповторні риси лемківської пісні.

Степан Кищак

«Лемківський край завжди славився і славиться неповторною пісенною культурою. Природна ізоляція Карпат сприяла збереженню тут пісенних перлин минулих віків. Пісні лемків – однієї з карпатських етнографічних груп українського народу – відзначались особливим розмаїттям – романтичністю і мелодійністю. Окрема місцевість, село – і завжди щось оригінальне, гідне подиву. Пісенна творчість Лемківщини, наче веселковий килим, де сплітаються багато кольорових ниток. Її створенню немало сприяла чудова природа карпатських верховин, гомін прозорих потоків! Краса полонин. Народна хорова капела «Лемковина» – це на Україні унікальний хоровий колектив. Восени 1969-го лемки-переселенці, що в Рудні, Зимній Воді та Львові, зорганізували про Будинку культури в Рудно свій хор, щоб не забувати батьківські пісні.»

С. Кищак віддав належне організаторам колективу, її старостам. Він вклоняється пам»яті другого старости: « Великий вклад у ритмічну працю колективу зробив наступний його староста – Дмитро Байса», згадує й про діючого на той час Івана Сенька (станом на середину 1990-х). Як і інші літописці «Лемковини», не

Серед хористів Іван Шача, Степан Кищак, Атанас Петрончак

оминає С. Кищак внеску в розвиток колективу сестер Байко, А. Кос-Анатольського. Добрим словом і вдячністю наділяє художнього керівника капели:

«Поступово формувався згуртований колектив, який в мистецькому відношенні ріс і вдосконалювався, незважаючи на відсутність у його членів будь-якої хорової практики... Подією вирішального значення для хорового колективу став 22 роки тому прихід в капелу в 1975 р. нині заслуженого діяча культури України Івана Кушніра. Невтомний працелюб і педагог він систематично наполегливою працею з хористами зумів вивести колектив на високий мистецький рівень. Саме під його керівництвом з 1978 р. «Лемковина» має почесне звання самодіяльної народної хорової капели. Окрім самого хору до 10-річчя: «Лемковини» створено оркестрову групу, яка має і самостійні номери. Керує гудаками викладач музичної школи Нестор Сорока.» В цьому уривку С. Кищак прагне оприлюднити для широкого загалу напис в книзі відгуків «Лемковини» в 1986 р. публіциста Івана Желема. Саме за І. Желемом, у переліку найбільших досягнень колективу «Лемковини», наголошує на головній рисі, притаманній творчості І. Кушніра:

У творчій біографії хорової капели понад 480 концертів, серед яких і гастрольні по Івано-Франківській, Тернопільській, Закарпатській, Луганській, Харківській, Черкаській і, безумовно, Львівській областях. А ще були Крим та Київ. Художні дороги вели колектив в Естонію, Словаччину, Німеччину та в Польщу – Перемишль, Легницю, Шпротаву, Ельблонг та на щорічний фестиваль лемківської культури «Лемківска ватра». «Лемковина» має дві платівки, участь у двох документальних кінострічках, виступи на радіо та телебаченні. Дуже позитивним у І. Кушніра, як керівника хору, є те, що він завжди настроєний на постійний ріст, всебічний рух вперед свого колективу. Цього він досягає шляхом постійного вдосконалення виконавчої вокальної майстерності хору, його мистецького зростання та збагачування його пісенного репертуару. Народна хорова капела вивчила св. Літургію та релігійні пісні Дмитра Бортнянського, Андрія Гнатишака, Михайла Вербицького, Артема Веделя та інших. Хорова капела співала св. Літургію в Польщі, Німеччині і вже 5 років співає її в новозбудованій лемківській церкві щомісяця у Львові. Щоб послухати ангельський спів «Лемковини» масово сходяться львів`яни і приїжджі здалека лемки.

Під час Лемківської ватри зліва на право
А. Головчак, С. Кицак, Т. Кицак, І. Сушко

Бувають в житті хористів буденні, веселі, чудові хвалини, але є і події незабутні. Це була подія, коли дві сестри — «Лемковина» з Польщі і Львова – зустрічалися в Горлицях по запрошенні п. Павла Стефанівського, під керівництвом диригента Ярослава Трохановського, шо відбувалося під звуки маршової лемківської музики і сльози лилися з очей хористів. Дай Боже в майбутньому повторно таких зустрічей, що дасть можливість лемкам піднімати крила і стократ розвивати народну творчість. Два роки тому «Лемковина» величаво святкувала своє 25-річчя, а зараз натхненно працює і чекає на запрошення для виступів».

Інший допис «Народний хор «Лемковина» на міжнародному фестивалі в Мюнхені» (2002) поданий у машинописі на чотирьох сторонах з підписом автора. То радше звіт учасника подорожі самому собі. Широко, у вільному стилі розповіді про мандри світами, С. Кищак нотує кожен штрих, кожне почуття з пережитого. За дописами цікаво порівняти дві подорожі, здійснені «Лемковиною», яких п.Степан був учасником.

«Львівська народня капеля «Лемковина» в Баварії» - опубліковане в журналі «Лемківщина», Ч.2, літо, 1994.

... Народження хору «Лемковина» дало початок новому великому життю лемківської пісні на українському грунті. В піснях лемків з покоління в покоління передавали свою історію, свої сокровенні думки, почуття і прагнення, а тому в них прекрасно простежується життя і побут лемка, його вдача, погляди, глибина і краса його внутрішнього світу. Лемківські співанки в своїй художній сутності близькі до загальноукраїнського фольклору, проте мають свої особливості. Плекання і популяризація народного мелосу лемків, як складової частини загальноукраїнської культури – головна мета цього народного хору.

Хор вже 33 роки веде активну концертну діяльність, крім самого Львова та всього Галицького краю, особливо пам'ятні виступи у Словаччині, Естонії, Німеччині (Мюнхені в Стутгарті в 1994 р.) та Польщі на знаменитій щорічній лемківській «Ватрі», а також в більшості східних областей України та Закарпаття...

…На запрошення Об'єднання Українських жінок Німеччини м. Мюнхена Ярослави Філь хор поїхав з концертами на святкуван-

на дні української культури в часі Різдвяних свят від 10 до 20 січня 1991 р. до Мюнхену та Штутгарту, нажаль лише в складі 38 осіб. Оформлення документів у Львівській обласній адміністрації та в німецькому посольстві в Києві, організація транспорту… Автобус ЛАЗ з хористами відправляється до кордону Польщі – Шегиня. Щасливо переїхали кордон. Автобус з Перемишля мчить на захід: Рашів, Краків, Вроцлав… Водії – брати Бардуни, корінні лемки від Сянока, але народжені в Сокільниках на Львівщині, майстерно управляють машиною. Перша ніч в дорозі за Ополем близько Любліна, погода осіння, снігу немає, хористи втомлені засинають. Рано-вранці їдемо до Любліна. Ми скоро біля української церкви та плебанії. Нас зустрічає о. Жук, відкриває приміщення плебанії, вітає і запрошує. Мешканці Любліна – переселенці з Лемківщини – підходять до автобуса, радіють нам, говорять по-лемківськи. Тут є і Надсянці, Любачівці, Холмщаки. Ввічливо ставляться до нас і поляки. Деякі з хористів знаходять односельчан, сусідів. Мені теж пощастило… «

За яких 8 літ друга поїздка «Лемковини» будить в С. Кищака той, призабутий вже, піднесений настрій. Фрази вириваються з-під пера швидко, майже без пауз та поділу на речення - становлять єдиний захоплений лет:

«На запрошення голови товариства «Україна» в Німеччині по поширенню української культури п. Бобина Івана, хор був запрошений до м. Мюнхена в липні ц.р. і виступити на Міжнародному фестивалі в Мюнхені. І ось 2 липня 2002 р. автобус «Сканія» о 10 год. ранку відправляється зі Львова до кордону Польщі – Шегиня. Митники з української і польської сторін ввічливо пропускають автобус і він мчить на захід Краків-Вроцлав-Легніца. У хористів, ветеранів хору, народжених на Лемківщині, серце стукотить в грудях, бачучи у вікнах кучеряві, зелені обочі лемківських гір, оповиті ніжною голубінню, їх круглі вершини, наче чують голосливий щебет лісового птаства і тихе замріяне черкотіння гірського потічка. Опівночі ми в Лігніци, хор зустрічає художній керівник «Кичери» п. Ю. Стажинський і запрошує нас до будинку «Кичери», де нас зустрічають лемківські гудаки з чудовими піснями і смачна вечеря. п. Юрій організує нам нічліг о 2 год. вночі,

де хористи змогли культурно переспати. Вранці після хорошого сніданку хористи знайомляться з цікавим Лемківським музеєм, створеним молодими учасниками «Кичери». Їхні батьки на диво зберегли після вигнання на західні землі господарські речі – плуги, борони, ярма, упряж, вози, маснички і інші побутові речі. І молодь те все позносила в музей, щоб зберегти матеріальну культуру лемків. п. Юрій знайомить хористів з багатою і дуже цікавою бібліотекою, розказав нам про художню самодіяльність «Кичери», їхні художні виступи по всій Європі – і плани на майбутнє – вважаємо, що це велика заслуга керівника «Кичери».

Лігниця – гарне західне цікаве місто зі старою архітектурою. По обіді автобус везе нас до кордону з Німеччиною – місто Герліц. Тут рівнина, дороги асфальтові, ніде ні потічка, високі соснові дерева, чужа сторона. Лише старі похмурі будівлі розкинені наче замки. Саме на ці землі в наслідок операції «Вісла» були вивезені насильно з рідного гнізда лемки по 2-3 родини, щоб рідко знаходили себе і не заспівали любиму лемківську, груддю виплекану материнську пісню та поволі забули свою мову, свої звичаї, свою приналежність.

Автобус мчить на Дрезден, Хемніц, Нюрнберг зі скорістю 110-120 км. Хористи з цікавістю дивляться у вікна автобуса і спостерігають нові краєвиди, їдемо до Баварії. 4 липня о 13 год. наш

«Лемковина» у Німеччині. В українській домівці серед хористів Я. Філь та С. Кищак, 2002 р.

автобус прибув до Мюнхена, зустрічає нас помічниця п. Ярослави Філь і ми ідемо до церкви при Шенштрасе 55, де п. Ярослава зі своїми друзями приготовила смачний обід на 37 хористів і розприділила нас на нічліг по 8 липня. Отець Мирон організує з хором прогони по історичних місцях Мюнхена, а з о. Володимиром ми мали можливість відвідати могили Степана Бандери, Ярослава Стецька та ін. борців за Україну, зробили фото і це дуже збагатило наш хор, особливо нашу молодь. 5 липня хор виступив з концертом у парафіяльному залі для церковної української громади під бурхливі оплески пролунали щирі привітання для хору. 6 липня хор виступав в німецькій церкві Хльмі, де німецька громада змогла побути «Отче наш» і наші українські народні пісні. Неділя 7 липня. Всі хористи рано причепурилися після смачного сніданку з енергічних рук п. Ярослави Філь та її помічниць пішли на Службу Божу до Катедрального Собору – Покрови Св. Богородиці і св. Андрія Первозваного. Церква була заповнена українською громадою. Службу Божу відправив о. Мирон з трьома отцями і з хором «Лемковина»...»

Годі повірити, що автор цього яскравого, перетканого сонцем і радістю оповідання вже не з нами. Важко писати про С.Кицака - Людину й Митця, - в минулому часі. Великий життєлюб, що якось по-дитячому безпосередньо сприймає кожен момент і скульптурно вирізьблює його для нас.

Нам залишається сподіватися, що справи, започатковані Особистістю з такою енергією, силою й азартом, а то – Музей лемківської дереворізьби, вивчення різьбярського мистецтва Лемківщини, та «Лемковина», будуть й надалі незнищенні.

«Гільце», як незмінний атрибут концертних програм-запрошень «Лемковини» – твір художника Романа Могитича

ЛЬВІВСЬКІЙ НАРОДНІЙ ХОРОВІЙ КАПЕЛІ «ЛЕМКОВИНА» 25 ЛІТ!

Марія Байко

Рік 1995 є пам'ятним і щасливим для народної хорової капелі «Лемковина», як рівнож і для нас усіх лемків. Адже напровесні цього року їй виповнилось 25 літ від її створення.

Своє чвертьліття капеляни засвідчили величезним концертом в один із лютневих вечорів, що відбувся у залі Львівської філармонії ім. С. Людкевича.

Усі присутні на цьому вечорі були свідками великого свята лемківської культури.

Художнім керівником «Лемковини» уже продовж 20 років є диригент Іван Кушнір — заслужений працівник культури.

Щоб привітати «Лемковину» з цим святом, на концерт прибуло дуже багато гостей: з Дрогобиччини, Івано-Франківська, Тернополя, Золочева, Червонограду, Самбора; були гості з близької і далекої діяспори. Усі бажали привітати капелю добрим словом, квітами чи то рясними оплесками. Усі хотіли причаститися і причастилися чудовою атмосферою свята, яка панувала тут майже чотири години!

Львівські шанувальники незадовго до початку концерту заповнили вщерть концертну залю... Усі, що прибули перед самим початком концерту—їм не знайшлося місця — вони заповнили фоє перед залею і з великим задоволенням щиро і тепло апльодували, слухаючи святковий хід концерту.

Народня капеля «Лемковина» не потребує спеціяльної реклями. Вона вже давно завоювала шану і любов серед любителів хорового співу, і не тільки, бо її знають і люблять всі, хто горнеться до краси всього рідного. «Лемковину» люблять і шанують за численні виступи на найрізноманітніших святах-імпрезах, у залях Львова, по всій Україні, за її межами, чи то виступи по радіо, телебачен-

ні — люблять за те, що де б вона не виступала, завжди виконує прекрасні лемківські пісні.

І яка чудова нагода знов побувати на вечорі і слухати рідні лемківські мелодії, нагадати давні, молоді літа старшим, рідну домівку... розбудити почуття краси й гордости молодим. Особливо

«Лемковина» на XII лемківській «Ватрі». Ждиня, 1994 р.

наші старші мами, бабці і діди не перестають банувати за рідними сторонами — горами, потоками, хижами... Бо і справді хіба можна забути рідний край, хіба можна забути оте страхітливе насильне виселення з рідної землі! Таке нещастя не забувається ніколи. От і розпинали, розпорошили нас лемків по всіх світах...

І допитуєш себе: яка сила живе в нас, що не дала і не дасть загубитись, розчинитись нашій самобутности хоч живемо далеко від рідної лемківської землі? Мусимо признати, що лемки є щасливою, тривкою гілкою українського дерева: своїм духом, розумом, мистецтвом як рівно ж віками складеною самобутньою різьбою в дереві і камені надзвичайною, ніжною вишивкою (хрестики, крученики) та неповторною чудовою лемківською піснею, яка є признана у цілому світі.

Про нашу пісню, її значимість підтверджено великим учеником академіком, фолкльористом, композитором Філяретом Ко-

лессою, який у свій час збирав, вивчав, опрацьовував наші пісні (клясифікував метроритм, мєлос і т. д.), обробляв їх і обробляє Микола Колесса (син Філярета), опрацьовував їх С. Людкевич, А. Кос-Анатольський, Є. Козак для різних хорів, ансамблів, солістів. Згодом і молодші композитори включаються в опрацювання прекрасних лемківських пісень, які щораз численніше і частіше звучать в програмах. Це дуже радує усіх нас. Лемківська пісня пробивалася у світи ще тоді, коли совєти не дозволяли співати народні пісні, коли вона була забороненою урядом, і все ж понесли її у далекий світ сестри Байко. Дали пісні крила...

Першими були сестри — за ними естафету перейняла «Лемковина» виконуючи рідну пісню повсюдно. Ось і виростали крила у рідної пісні і зазвеніла вона дзвінкіше у світах!

В утвердженні «Лемковини» велика заслуга перших її диригентів — Р. Кокотайла та І. Циклінського. Але найбільша заслуга теперішнього дириґента І. Кушніра, який уміло підбирає, опрацьовує репертуар. Особливо цінним є те, що капеля має багато творів в опрацюванні вищезгаданих світил композиторів. І де б не співала «Лемковина» — завжди вона зачаровує нас своїми піснями та їх виконанням.

Виступ капелі «Лемковина» на ювілейному концерті показав знамениту манеру виконання. Шановний диригент Іван Кушнір зумів вивести свій колектив на новий, вищий виток що до довершеності у виконанні програми.

Треба сказати, що слухаючи програму капелі в цей вечір усі були заворожені приємним м'яким звучанням хору, злитністю голосів у партіях, відповідними злетами у кульмінаціях пісень, їх згасанням чи потрібним зростанням звучности у закінченнях тої чи іншої пісні. Одним словом — кожна пісня у виконанні капелі стала перлиною.

Бо ж треба розуміти, що цей колектив не є професійним, це аматорський колектив. В ньому зібралися великі ентузіясти, любителі правдивої лемківської справи. В свою чергу дириґент Іван Кушнір є найбільшим ентузіястом і прекрасним майстером своєї справи, який не жде і не має за це матеріальних винагород, а безкорисно, не жаліє ні часу, ні сил, з великим запалом душі і серця працює, відшліфовує, вдосконалює кожну пісню, долаючи певні труднощі.

Перед хористів «Лемковини» сидять Б. Мельник, М. Мельник, І. Кушнір, М. Байко, Л. Рега. Народний дім в смт. Рудно, 2006 р.

І ми, слухачі, щиро вітали високо оцінивши наглядний результат вкладеної праці в цей колектив, вітали кожну точку програми гарячими оплесками.

Бажаємо і надалі віддано працювати на полі відбору та опрацювання нових пісень, які ще не розроблені і ніким не проспівані.

Приємно, що склад капелі «Лемковина» замітно оновився — поряд з «ветеранами» капелі співають молоді дзвінкими голосами.

Вміло укладена диригентом програма концерту: добре встановлені початкові і кінцеві її номери. Це дало відповідне естетичне спрямування: «Пам'ятаю свій рідний край» — обр. І. Майчика, сл. В. Хомика; «Туга за Карпатами» — муз. В. Гички, сл. В. Хомика; «Марш сотні Хріна» —пісня УПА.

В кінці І частини капеля виконала спеціяльно для «Лемковини» написану А. Кос-Анатольським (в останній рік життя композитора) «Лемківську колискову» для хору та солістки.

В кінці ІІ частини виконувалась пісня УСС «Там, під Перемишлем» та «Засяло сонце золоте» — муз. І. Недільського, сл. С. Пилипенка.

Другу частину концерту було урізноманітнено лемківським говором та жартом (ведучий Петро Байса), як рівнож оркестровим супроводом (керівник оркестри Нестор Сорока). Програму усього концерту прикрашали вокальні та інструментальні ансамблі, як дует сопілок у виконанні батька та сина Сороків, виконувалась в'язанка лемківських мелодій, вокальний дует у складі Д. Корінь та В. Могилевич, вокальне тріо у складі Н. Лабик, І. Кузяк, Ю. Петрушко, вокальний квартет у складі Н. Березюк, А. Кушнір, О. Кушнір та Іван Мороз, який зі знанням справи, професійно гармонізував пісню «Зозуленька кукат», яку добре виконав квартет. Присутні гаряче прийняли їх, бо і справді вдала обробка та добре виконання дуже сподобалося усім.

Добре підібрано репертуар і для солістів: Х. Чабан, Ю. Гуреша. О. Сенчини.

Сподіваємось, що пісні у виконанні солістів та ансамблістів капелі стали на чільне тверде місце і будуть звучати та ще й надіємось, що репертуар їх помножуватиметься кількістю та якістю, що прикрасить виступи капелі «Лемковина».

Мені здається, що варто було б вводити в деяких програмах капелі одну-дві танцювально-вокальні композиції. Так, як це було зроблено у пісні «Старій бабі дати граблі», де диригент ввів елемент танцю (сам диригент також танцював), що надзвичайно освіжило і оживило програму і бурхливими оплесками було прийнято глядачем як позитивно-естетичну вдалу точку програми, яку виконувалося на «біс».

Як завжди, прикрасою програми була заслужена артистка Галина Гавриш. Вона майстерно виконала свої номери І та ІІ частини. Особливо слухачі просили повторити пісню на «біс» «Зашуміли ліси» в опрацюванні І. Майчика, бо давно ця пісня полюбилася нам усім.

Хай щастить тобі, рідна «Лемковино», у другому чвертьвіці, нових тобі близьких та далеких, широких доріг!

Марія Байко

«ЛЕМ ЗДАЛЕКА ЧУТИ ГРАНЯ ЛЕМКІВСКОЙ КАПЕЛІ». ГУДАКИ ЛЕМКОВИНИ

Тими поетичними рядками оголошував ведучий Петро Байса другу частину концертної програми*. Тоді, власне починалося виконання пісень хором у супроводі оркестру. Які то були славні концерти.

Олександра Шпіцар

Для громадськості Львівщини багато важив сам факт існування колективу. В часи, коли заборонялося навіть співання Шевченкового «Заповіту», існувала заборона на все, і раптом зі сцени артисти, числом понад сотню, видають якісне виконання українського фольклору, перлин хорової музики, переплетених із високоінтелектуальними деклямаціями. Це вражає, піднімає дух, дає право гордитися за рідну пісню. Саме якісний спів і музика пробуджують у нас поклик до вічного, непроминущого, що є в кожній національній культурі, і чого жоден імперський механізм викорінити й зламати не зміг. Враження надзвичайної сили можна порівняти з тим, яке будили в широкому загалі пісні Володимира Івасюка «Червона рута», «Водограй». Ми всі їх співали ще школярками і зростали духовно.

Отже, факт існування колективу, яким, немовби весняним паростком опікувалися і Анатолій Йосипович Кос-Анатольський, і сестри Байко, ніс стимулюючий імпульс в суспільство. Всіляко

* За П.Байсою, то поезія І. Русенка, який доживав свої роки на Тернопільщині, був вчителем у школі с.Королівка Борщівського р-ну. Іван Юрович Русенко (19.01.1890 –10.01.1960) – український поет, художник і фольклорист, збирач пісенного фольклору лемків. Народився в с.Красна на Лемківщині, навчався в гімназії в Новому Сончі (1905-1912), учительській семінарії в Красній. Розпочав працю вчителя і продовжив її вже по виселенню. Публікувався у міжвоєнних виданнях.

як могли допомагали «Лемковині» й інші представники львівської музичної еліти. Всім миром: посилали в капелу для підсилення студентів і працівників музичного училища, навчали й долучали свої голоси, вміння, досвід. Який рівень. З нами виступали Галина Гавриш - солістка Львівської Опери, Наталія Скарвінко – солістка Львівської філармонії*, один із ведучих тенорів Львівської Опери

Скрипалька О. Шніцар і бандуристка М. Рибак, Шевченківський концерт, 1983 р.

Володимир Ігнатенко. Він брав участь і в записі другої грамплатівки «Лемковини» і солював у піснях «Широке болонячко», обробка Д. Січинського; «Вертай, дівча», обробка І.Майчика, «Ой, ци підеш!», обробка Я.Баранецького**. Зірки такої величини виступали на звітних концертах, на Шевченківських вечорах. В них читали поезію актори театру ім. Марії Заньковецької Святослав

* Див. Желем І., Красовський І. Співає «Лемковина». Народна хорова капела селища Рудно. Українські народні пісні Лемківщини: Текст на звороті конверту до першої платівки, записаної «Лемковиною». – К.: Всесоюзная фирма грампластинок «Мелодия», 1986.

** Хорова капела «Лемковина» – Заграй мі, гудачку! – ВТПО «ФИРМА МЕЛОДИЯ», 1991.

Максимчук*, Юрій Брилинський**, Богдан Козак***. Брали участь із вступним словом і провадили програму Михайло Косів, Богдан Чепурко, Богдан Стельмах та інші провідні письменники.

Потужні й величні концерти «Лемковини», присвячені пам'яті Т. Шевченка на початку березня збирали численних слухачів. Бувало й декілька концертів в один день. Виконувались перлини української хорової музики. Ми разом з Мартою Рибак виконували «Елегію пам`яті Т. Шевченка» М. Лисенка для скрипки і бандури. Збагачувала концерт капела бандуристів, якою керувала Ольга Федорівна Кушнір. Вірші Т. Шевченка читали й хористи І. Гвоздюк, О. Лаб`як.

На концертах «Лемковини» збиралася громада патріотів справжніх, які йшли на репетицію й на виступи з поваги до рідної пісні до національної культури. І була сатисфакція моральна: видіти

Київ, запис на І-шу платівку. Музей народної архітектури, 1984 р.

---

* Святослав Васильович Максимчук (нар. 9.03.1936), актор і педагог. Як актор-декламатор став переможцем конкурсу до 110-річчя І.Франка (1966), автор «Фонохрестоматії з української літератури» (1979-1980), Народний артист України (2000).

** Юрій Богданович Брилинський (нар. 25.03.1942), актор, Народний артист України (2019).

*** Богдан Миколайович Козак (нар. 27.11.1940), актор, режисер, Народний артист України (1988), лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (2010) за концертне виконання поетичних композицій «Євангеліє від Тараса» та «Думи» за творами Тараса Шевченка.

той результат – повні зали, які збирали хористи «Лемковини». Після концертів навіть фахові музиканти підходили з привітанням. Приємно було чути, що це – хороший рівень. Слава й популярність колективу росла. А як мали зйомки на телебаченню той ареал розширювався. Серйозний бренд, коли перевести те явище на мову сучасності. Приходило на концерти і високопосадовці, вихідці з Лемківщини. «Лемковина» зробила широкий базис до утворення інших лемківських організаційних структур.

Святкування дня народження диригента. Київ, 16.07.1987 р.

Народна хорова капела «Лемковина» Будинку культури № 8 селища Рудно, як і інших ще понад 30 народних самодіяльних художніх колективів , належала до сфери державних, себто до таких, які перебували в полі опіки Будинку народної творчості (після реорганізації – Науково-Методичний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи). Там я після закінчення Львівської консерваторії працювала. Тож моя, як завідувача репертуарно-редакційного сектору, зустріч із Іваном Кушніром була передбачуваною й неминучою. У 1981 р. Івана Максимовича привели до нас питання, які стосувалися «Лемковини». Перше сприйняття лишиться не стертим у пам'яті. Був такий дуже інтелігентний чоловік і такий небайдужий, що цікавиться всім.

У бесіді виявився простим, зичливим і уважним. Наша розмова зав'язалася на музично-скрипковому ґрунті. Сам І. Кушнір вміє грати на скрипці. Як довідався про те, що я є професійним скрипалем, мало не скрикнув: «Скрипалька?». Саме в той час клопотався підсиленням створеної при «Лемковині» під керівництвом Зеновія Будника оркестрової групи. На пропозицію І. Кушніра взяти участь у концерті «Лемковини» я радо погодилася.

25-ліття «Лемковини» рушник на сцені вишитий Христиною Грицай-Мацієвською, 1994 р.

Був іще в Івана Максимовича постійний клопіт. Належність «Лемковини» до колективів із державним підпорядкуванням автоматично визначала її бідність у фінансуванні нагальних потреб, пошуку приміщень для репетицій і можливостей до концертної діяльності. Краще забезпечені були колективи, підпорядковані профспілці, як от ансамбль «Галичина» при «Електроні» або численні колективи при Будинку залізничників РОКС. Там були зали. Набагато стабільніше чулися й художні колективи у віданні профтехосвіти. Зокрема належний до профтехосвітньої мережі колектив «Юність» під керівництвом славетного Мирослава Вантуха мав базу – палац культури ім. Ю. Гагаріна*. Вони могли собі дозволити й платний оркестр. В такий спосіб, почленована на три структурні підрозділи, організована була в УРСР самодіяльна творчість. В «Лемковини» ні можливостей,

* Нині Львівський державний палац естетичного виховання учнівської молоді, пл..Петрушевича, 2

ні залів не було. Звісно, давали концерти в Будинку культури в Рудно. Концертний зал для звітних виступів надавав Науково-Методичний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи* – статус «народної» «Лемковині» час від часу треба підтверджувати. А їздити в Рудно на репетиції для всіх, більшість із яких становили львів'яни, ставало все важче. Питанням пошуку місця у Львові для проведення систематичних репетицій переймався. Іван Максимович. Будинку піонерів Залізничного р-ну відбувалися репетиції хору та оркестру (тепер поряд збудована церква св. Миколая). В окремій кімнаті мали пробу оркестранти, а в іншій –хористи. Відтак сходилися разом для опрацювання окремих спільних номеріві програми.

Від часу організації оркестру народних інструментів керував ним Зиновій Булик, який викладав у музичному училищі українську

«Лемковина» в Ждині, Польща. 2003 р.

мову і літературу. Досвід праці здобув ще в університетському «Черемоші»**. Він вирішував питання репертуару. В роботі нам допомагала записана на Лемківщині Ярославом Трохановським плита з автентичною музикою гір. Виконували оркестровий твір Я. Трохановського «Лемківський марш». Визначальним

* Нині Львівський академічний театр ім. Леся Курбаса, вул. Леся Курбаса, 3.

** Булик Зиновій. Інструментальна традиція «Черемошу»// Вісник Львівського університету. Серія мист-во. 2014. Вип. 14. С. 67–74..

твором стала обробка лемківських пісень «Лемковина», яку створив неперевершений Кос спеціально для нас. То був твір, оброблений фахівцем – багатший по звуку та оркестровій палітрі. Одна справа грати твори в опрацюванні Тараса Ремешила – гуцульські мелодії самодіяльного виробництва легші у виконанні. Твори А. Кос-Анатольського повнозвучніші. Ми виконували ще коровід-коломийку «Гонивітер» цього геніального композитора. Поповненню репертуару в роботі оркестру сприяли композитори-аранжувальники – знавці лемківського музичного фольклору Іван Майчик, Мирон Дацко, Роман Цись*.

Важливий аспект роботи в оркестрі становило впорядкування оркестрових партій. Їх я переписувала з окремих листків у великі гарні зошити. Так я, вихована на зразках класичної музики, пірнула

Скрипковий склад оркестру «Лемковини»

в океан фольклору. Оскільки було моєї змоги, то відредаговувала в плані штрихів та аплікатури партії струнних інструментів – скрипки, віолончелі. Це збагачувало звучання оркестру. Бо вдало поставлена аплікатура (постановка пальців під час гри) багато вирішує в тембрових барвах інструменту. Партитури мав і зберігає

*Бублик-Верхола Софія. До історії хорової капели «Лемковина» й оркестру народних інструментів «Лемківські гудаки»// Лемківський Календар, 2017. – С.179

донині З. Булик. Наскільки мені відомо, один із зошитів й досі зберігається в домашньому архіві музиканта Зиновія Ковальського. І то великий скарб, адже можна відновити все, що стосується репертуару «Лемковини» і оркестру народних інструментів «Гудаки» за 1980-1990-ті рр., кожен твір і навіть шлях, яким ішли оркестранти в процесі його виконання.

Збиралися на репетиції всі музиканти, десь понад десяток учасників. Адже як без репетицій на сцену йти? Приходили раз на тиждень, а перед концертом, то й частіше. Атмосфера панувала невимушена, вільна. Хоч часу для спілкування не було: ми ж збирались пограти. Наші бандуристки, музиканти і співачки водночас – то насамперед дружина І. Кушніра Ольга Кушнір-Дракус, Юлія Слаба-Смертига, Люба Мороз-Козак, Наталія Скарвінко-Якимець, Марія Хомяк-Наконечна, Лариса Курач. Був і цимбаліст – Степан Міщук. Оскільки сама є скрипалькою, запам'яталися мені струнники. Андрій Луцик і Зиновій Булик – скрипалі, добре володіли інструментом. Мої колеги – Леся Шуп'яна, Галина Папка, Микола Дмитерко, Олег Микулович, Маркіян Булик, Андрій Кушнір, Марія Живко, Оля Байса, Лариса Сітко, Тетяна Собчук. Остання навіть певний час числилася на роботі при Будинку культури в Рудно, а тепер працює в музпедучилищі. На початках, закінчивши сім класів музичної школи по скрипці, грав у нас в оркестрі Назар Новосад, ще зовсім хлопчик. В хорі співала його мама – Наталія Новосад, сестра Р. Соболевського. Після її смерті два сини вивчилися у Львівській Політехніці.

Сопілкарі – обов'язкові учасники оркестру народних інструментів. Тут пригадуються Аскольд Гнатів, Дмитро Дідовський і зовсім юний Роман Федоро*. Р. Янів та Ю. Сорока грали не тільки на скрипках, але й на сопілках.

Так склалося, що тільки по тому, як стала повноцінним учасником «Лемковини» у складі її гудаків, пізнала своє лемківське коріння по маминій лінії. В паспорті мами Губ'як Євгенії все читала «Польща». Мама там народжена і була переселена з

* За словами Ольги Федоро-Кищак: « Як при початковій школі «Світанок» був створений дитячий духовий оркестр, то бабуся Тереза Кищак наполягла на тому, щоб Роман навчався там. Грав на сопілці. Якщо треба було, то брали до оркестрової групи. Він їздив на «Ватру».

Горлиць. У маминих батьків бувала дуже рідко: жили далеко від Львова. А тому не мали нагоди часто чути лемківську говірку, якою розмовляли баба Стефанія і дідо Володимир Андрійович. Їх під час депортації з чотирма доньками – найстаршою Євгенією, Анною, Марією і Антоніною переселено було спочатку десь аж на Донбас, а згодом вони осіли на Тернопіллі – в с. Хлопівка коло Хоросткова. Від бабуні Стефанії маю і зберігаю вишневу корсетку оксамитову, вишиту кораликами. В тому строї виступала. І коли в «Лемковині» видали мені концертні убори – про себе відмітила: «Я вдома таке маю...». Після мене хористкою в «Лемковині» стала моя тета

О. Шніцар та М. Новицька на виставці творів Новицької. Музей вишиваної ікони о. д-ра Д. Блажейовського, 2007 р.

Марія Олійник-Губ`як. Вона разом із хормейстером «Лемковини» Марією Мельник-Ткачик однокурсниці: вчилися в культосвітньому училищі. Ось така моя родинна лемківська історія.

Успіх «Лемковини», як на мене, полягає не стільки у вдалому виборі керівників колективу, як в самих його учасниках. За період, коли була гудаком, переконалася – всі хористи були обдаровані

Конверт першої платівки

природою. Людину, що не співає, не навчиш. Мали до виконання пісню на мелодію Місячної сонати Бетховена в обробці для хору. І самодіяльний хор потрафив все те вивчити. Були й інші не прості твори. Музично обдаровані особистості були всі, хто волею долі в власного бажання потрапляв у «Лемковину». Їм хотілося виразити себе через спів, показати свої здібності. І їх діти-внуки закінчували музичні школи, бо й вони, зростаючи в таких творчих родинах, мали теж музичний хист. А то – музичний слух, музична пам›ять, хороше почуття ритму і основне – голос. Жінки з родини Байсів мали унікальні дані й утримували альтову, дуже нелегку партію. Альтова мелодія, як правило, складніше сопранової. Треба було вести за собою, а крім того чути інших і тримати інтервали поміж чотирма партіями. Слух треба мати ідеальний. А крім того ці всі люди мали професійні обдарування, були спеціалістами в своїх галузях. Всі – інтелектуали і високоморальні люди. За моєї пам'яті було таких два корифеї «Лемковини», яким у 1980-х виповнювалося вже по сімдесят літ – Федір Нацик та Іван Грабський, які регулярно і в такім щирім переконанні ходили на репетиції. До ювілеїв цих поважних чоловіків художник Михайло Юрик виконав портрети, які були їм презентовані.

Коли ми зустрічалися, то не було порожніх балачок і пересудів. Я сама була присутня при відродженні хорошої лемківської пісні «На широкім болонячку» завдяки І. Грабському. То в практичній площині виглядало так: хтось з-посеред наших старійшин пригадував пісню своєї юності і хор підхоплював. А вони знали слова й мелодію, відтак співанка йшла в люди. Іван Максимович Кушнір фіксував то на нотному ряді, ніс до опрацювання видатним

Конверт другої платівки

рідним композиторам, і забута народна співанка діставала друге життя й вже сценічну долю. Дуже багато пісень знав Олег Сенчина зі своїх діда-прадіда. А ми з хористами переспівалися в подорожах

В поїздках рідним краєм «Лемковина» обов`язково відвідувала важливі для кожного свідомого українця історичні місця, музеї, садиби Володимира Гнатюка, Івана Франка. Біля пам`ятників Т. Шевченку ми потужним хором співали Заповіт, «Думи мої». Пам'ятною для мене стала розмова зі старостою Дмитром Байсою під час однієї з перших поїздок в м. Борщів. Він поділився своїми мріями: хотів, щоб «Лемковина» побувала на своїх рідних землях. У ті радянські часи виїзд колективу за кордон був недосяжним бажанням. Мрію Д. Байси «Лемковина» втілила згодом, вже без нього.

І в тих автобусних виїздах багато співали, жартували, ділилися враженнями від прочитаного. Довкола були мовознавці, літератори, педагоги. Дуже високий інтелектуальний рівень. Було добре перекинутися словом з контрабасистом Юрієм Мазураком. Він за професією фізик. Цікава особистість Атанас Петрончак, вчитель 28-ї школи.

Неперевершене володіння словом, живий гумор забезпечували унікальне місце в оркестрі Зиновію Булику. В далеких мандрівках ніхто не забуде знаменитої фуги про канарка (соло З.Булик). Окрім того його прекрасні знання польського побутового фольклору дозволяли робити незабутніми імпровізовані концерти в часі перебування «Лемковини» на гастролях в Польщі. Ніколи не забуду як звучав хор при відвідинах в неділю Служби Божої на польській території і як зворушливо приймали нас священники місцевих церков.

І. Кушнір міг підтримувати товариський дух в колективі. Дуже пам'ятним було повернення додому з Києва після запису першої

Мандрівка «Лемковини» в Естонію на фестиваль в м. Рапла. З домашнього альбому О. Щніцар, 1986 р.

грамплатівки. Стомлені й щасливі їхали двома автобусами. Наспів саме день уродин художнього керівника «Лемковини». Тож наші вкрасні українських традицій, старші хористки (такі як Емілія Гвоздюк, Тереза Кищак, Анна Щерба могли показати молодшим: що треба зробити ось так, і так, вміли то показати) здійснили прекрасний обряд – Івана Кушніра зав`язали гарним перевеслом. То вони сплели в тайні. Іван Максимович ні про що не здогадувався. Він – у першому автобусі задрімав собі. А не знав, що ся робить в другому. Несподівано, його так гарно й видовищно зі співом і сміхом привітали. Старша генерація «Лемковини» була мірилом, маяком для нашого покоління. Учасники капели на все життя зберегли велику взаємоповагу один до одного. Як тепло і сердечно зі щирою радістю ми зустрічаємось, як багато добра в спогадах про спільні концерти, гастролі. Зичу всім лемковинянам здоров`я й усіляких гараздів.

Весь склад народної хорової капели «Лемковина» – то був великий колектив справжніх фанатів співу і рідної пісні. Хору було до снаги виконувати дуже складні твори, а оркестр збагачував його звучання. Ми, «Лемківські гудаки» – то фанатичне угрупування людей із самовіддачею. Близько десятка музикантів, запалених мистецтвом, дарували свій час і здібності. Кожен концерт – скільки назбирають добровольців, працювала оркестрова група ансамблю. Постійними учасниками оркестру «Лемковини» були Степан Міщук, З. Ковалевський, Нестор Сорока, З. Підперигора, Юрій Мазурак, Андрій Кушнір, Лариса Курач, Дмитро Дідовський, Лариса Сітко.

Для тих, хто перебував у колективі «Лемковини», незабутні враження лишаються на все життя, як школа громадянськості, патріотизму і високої якості музичного виконання. Важливо в незалежній Україні не допуститися до пониження рівня майстерності, щоб і надалі було нам чим гордитися в національній культурі.

Олександра Шніцар

ВНЕСОК КОМПОЗИТОРА А. Й. КОС-АНАТОЛЬСЬКОГО НА ПРОСЛАВУ «ЛЕМКОВИНИ»

Анатоль Кос-Анатольський

Серед композиторів, що своїм талантом наділяли «Лемковину» неповторним сценічним матеріалом ім'я Анатолія Йосиповича Кос-Анатольського стоїть осібно. Те відчитуємо з музикознавчих праць поважних науковців, з обширного публіцистичного матеріалу, полишеного на шпальтах зжовклих часописів. Промовистий уривок зі статті І. Желема:*

«Але є у хорової капели «Лемковина» ще одна особливість, яка характеризує її як колектив творчий, у мистецькому вдношенні неспокійний і перспективний. Йдеться про те, що ця капела являється не тільки вправним виконавцем уже введених у сценічний обіг і загальновідомих лемківських пісенних творів авторства різних композиторів, але збагачує свій репертуар також за рахунок нових, досі ще не популяризованих, пісень. Спершу це були музичні обробки її самодіяльного композитора покійного Р. Соболевського, в портфелі якого налічувалося біля 200 оригінальних композицій. А згодом, включаючи у свій репертуар мелодії різних композиторів, вона стала нав'язувати із дякими також і живі творчі зв'язки. Це стосується декількох львівських композиторів, але насамперед А. Кос-Анатольського, з яким у «Лемковини» давно склалися близькі творчі стосунки. Керівник хору І. Кушнір записує від лемків такі народні пісні, які досі не були пристосовані до сценічного виконання, і передає їх композиторам для музичного оформлення. Таким чином

*Желем І. У високому леті// Наше Слово, 1980. – ч.39 (1258). – 28 вересня. – С.6.

«Лемковина» увела у свій концертний репертуар і дала нове, цікаве життя таким пісням, як записані від Д. Байси, Ф. Нацика та І. Добровольського, а оброблені А. Кос-Анатольським «Горіла шишка», «Зелена ліщина», «Серед села стоїт грушка» та інші».

Оскільки мистецька діяльність А. Кос-Анатольського розгорталася у Львові, в умовах радянської України, логічно, що була вона зосереджена на демократичній сфері інтонацій. Згідно до суспільних умов в естрадній (масовій) творчості визначальну роль відігравали ідеологічно-коректні твори, іноді з рисами суто вишитого фольклоризму. Композитор міг, отже, розвивати теми гуцульського, бойківського, буковинського фольклору. Мелодія лемківська, як твір покривдженої і гнаної системою етнічної групи, призначеної до повної асиміляції, очевидно, не входила до тематично виграшних. Одначе А. Кос-Анатольський з великим замилуванням і синівською шаною брався до обробки народних пісень, серед яких переважають лемківські композиції a cappella, призначені для різних складів: жіночого тріо, хору. Ліризм і глибоке проникнення в душевний світ героїв у народних співанках на довгі роки поєднала А. Кос-Анатольського з вокальним тріо сестер Байко. Чимало жіночих терцетів виникло саме завдяки їх співкуванню. У виданні з серії «Творчі портрети українських композиторів» про А. Кос-Анатольського, А. Терещенко описала першу зустріч композитора з сестрами. Ніна і Даниїла навчалися по класу бандури на факультеті народних інструментів Львівської державної консерваторії, а їх старша сестра Марія - на вокальному факультеті. А. Кос-Анатольський почув, як на занятті в камерному класі дівчата співали старовинну лемківську народну пісню «Одколь соненько сходило, дівча яблуньку садило». Він порадив їм створити тріо й подбав про репертуар *.

А. Кос-Анатольський пильно стежив за діяльністю лемківського хору. До першого публічного виступу колективу в руднівському будинку культури він надіслав телеграмою свій «лемківський привіт». Чи було в зворушливому чині й особисте зізнання про його, Анатоля Коса, лемківське походження по материній лінії. Відомо, що перші музичні кроки майбутній композитор робив під опікою мами — Лідії Іванівни —

* Терещенко А. Анатолій Кос-Анатольський. - К.: Муз. Україна, 1986. - С.9

музично обдарованої здібної піаністки. З її вуст він чув колисанку, Оте «люляй же мі, люляй» змалку ввійшло в єство Анатоля *.

Ще з передвоєнних часів А. Кос-Анатольському було відоме основне фольклорне джерело лемківських пісень – праця Ф. Колесси «Народні пісні з Галицької Лемківщини» (1929)**. Беручи за приклад творчість у царині акапельних хорових та інструментальних обробок лемківських співанок своїх колег С.Людкевича, М. Колесси, В. Барвінського, Є. Козака, він створює власні композиції у новому звучанні. Дослідниця творчості А. Кос-Анатольського Алла Тищенко аналізує його інтерпретацію рекрутської пісні «Кед ми пришла карта», яка в різні часи привертала увагу багатьох композиторів: «Засобами хорової інструментовки він розкриває психологічний підтекст образного змісту першоджерела, підкреслює настрої туги, смутку, приреченості. Цьому сприяє контрастне протиставлення гостро ритмізованої синкопами хвацько-бадьорої мелодії баритона-соло і сумних, спадаючих фраз хорових голосів, які співають mormorando». Музикознавець звертає увагу в пісні «Фурман» на «монотонні похитування квартових інтонацій у басах та різкі вигуки у сопрано «гайта!», «вісьта!»», які сприяють відтворенню образу захмелілого візника***. Оригінальності в потрактуванні народних мотивів він міг досягнути тільки в безпосередньому спілкуванні з носіями фольклору, хористами «Лемковини». У цикл «Пісні з Лемківщини» увійшли народні пісні «Заграй мі, гудачку», «Кед ми пришла карта», «Чиє ж то полечко», «Фурман», «Зелена ліщина», «Горіла липка», «Вшитки ся поля зазеленіли». Багато з них і нині виконує «Лемковина»****. Процес створення тих пісень пояснив І. Кушнір, стенограму виступу якого тут подаємо.

---

* Терещенко А., 1986 - С. 17 «Люляй же мі, люляй. Вишю ті кошулю. А як будеш спати, вишю і кабатик»/

** Німилович Олександра. Мініатюри на лемківські народні пісні Василя Барвінського/ Актуальні напрями дослідження Лемківщини: Історія, постаті, говір. - Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Ужгород, 3-5 травня 2008 р.). - Львів, 2008. - С.187-198.

*** Терещенко А., 1986 - С. 42 - 43.

**** Михальчишин Ярослав. З музикою крізь життя/ Упорядкування і вступна стаття Л. В.Мелех-Яросевич. – Львів: Каменяр, 1992. – 232 с. - С.210.

Стенограма запису Концерту пам`яті видатного українського композитора і педагога Анатоля Кос-Анатольського (1909-1983) учнів та викладачів Львівської державної дитячої музичної школи № 1 ім. А. Кос-Анатольського*.

У цій частині виступу Олександри Шніцар (далі по тексту ініціали О. Ш.) йдеться про її участь в народному ансамблі «Лемковина», а також даються спогади запрошеного на концерт Івана Кушніра (далі ініціали І. К.) про його і «Лемковини» співпрацю з Анатолієм Йосиповичем Кос-Анатольським.

О. Ш.: А зараз я не можу не торкнутися ще однієї сторінки свого спілкування з Кос-Анатольським. Це є народна хорова капела «Лемковина» селища Рудно. Якось так мене Бог запровадив, цілком випадково, що ми запізналися з Іваном Максимовичем і я дуже багато років і співала в хорі в альтах, і грала в оркестрі на скрипці – була гудаком в народній хоровій капелі «Лемковина». В мене перша плита, яку ми записали в Києві. Ми писали цілу ніч… Їхали до Києва, потім писали плиту, потім ми ще виступали там з концертом, а потім ще 500 км до Львова не перестаючи співали. Казали ті шофери, що нас везли, що такого ще не чули і не бачили.

Ну, «Лемковина» має дуже великий репертуар, і зараз процитую одну з пісень, яку ми виконували там. Це пісня «Горіла липка» в обробці А. Й. Кос-Анатольського. І. М. Кушнір, багаторічний керівник «Лемковини». Йому вдячна за те невичерпне джерело фольклору, яке я там відчула. Того свіжого, чистого, того прекрасного відтворення народної пісні. За ту всю красоту, що ми стільки років плекали в хорі. У нас була надзвичайна атмосфера… По дорозі з Києва ми Івана зв`язали. То було на Івана, ми його в`язали серед поля. Мусів ся викупляти.

Скажіть кілька слів про то, як Ви з Анатолем Йосиповичем співпрацювали.

І. К.: Давненько не був на публіці, а тому хвилююся. Серце б'ється, а то калатається. Але слухаючи цей запис, я собі нагадав, пригадав – як це було, як ми це вчили, як ми це записували. То є ціла

* 6 грудня 2018, Художньо-меморіальний музей Олекси Новаківського, Львів, вул. Листопадового Чину, 11

історія. І про то можна довго розказувати… Так-так Всевишній запорядив, що я в 1970-ті рр. став біля керма «Лемковини». Є така в нас у Львові. І то давненько, бо вже на той рік матиме 50 років. Виходячи з цього запису, будете мати про неї уяву.

Опинившись біля керма, як я вже сказав, я спіткнувся з проблемою репертуару… Треба ж – що вчити? Треба ж з чимось до людей йти, пропонувати. Капела велика. А потім, то ще було до оркестру. От потім оркестр…Ну, то з оркестром нас було чоловік вісімдесят, може й більше… Ну, на два автобуси великих ми сідали. То до сотні буде… Але не про це зараз.

Я сам пристосовував багато – брав мелодію, гармонізував і якось супровід робив, бо як була потреба, то мусиш щось робити, виходити з положення і прийти до людей, з чимось прийти і запропонувати: «Ось це будемо вчити…». І так було багато років, ну, не так вже й багато, років п'ять може. І я почав подумувати, як то зробити опрацювання такої мініатюри народної професіоналом, композитором, який володіє всіми засобами композиторськими, щоби то була зроблена і оркестровка, супровід такий міцний, щільніший, і розвинена форма щоб була, не така простенька-конкретна куплетна.

Як же ж то я, думаю собі, маю підійти до Анатоля Йосиповича? Він настільки зайнятий – і викладацька робота, і композиторська, і спілка композиторів (голова спілки), і концерти різні, і з`їзди композиторів, і всякі конференції, і громадська робота, і депутат Верховної ради…

О, Господи, як я маю до нього підійти? Та де ж, він мене пожене, певно. Де він має час на мої пісні? Написав я декілька пісень. Так я зволікав. Нарешті написав. Думаю: мушу йти. Вибрав день, йду під спілку композиторів і чатую… Чатую – йде. Йде, і ще здалека усміхається! Завжди усміхнений, доброзичливий. І я представився і кажу так і так: а справа, маю таке прохання до Вас.

– Заходи, заходи…

Зайшли до кабінету. Взяв, дивиться – очі розійшлись так широко, усміхнувся.

– Добре, добре, добре… Я подумаю. Добре-добре.

Дає мені зрозуміти, що справа вичерпана, розмова вичерпана, маю іти. Вже взявся до роботи! Я окрилений вискочив і… тішуся.

Потім ввечері піду до «Лемковини», скажу Анатолій Йосипович нам сподобалось те, те і те… І так я ходив до нього. Дійсно він так глибоко підходив до цього. Він так вимогливо все там випрацьовував. Він вставав свойого багато до того, свойого відчуття.

От наприклад /співає/: «Фурман, я сой, фурман…» «Гайта!» – от він вже додав. «Із бича я сой жию» «Вісьта!» «Што я вднь зароблю, што я вдень зароблю, то вночі пропию» «Пропию!»

Отака мініатюрка. Вісім тактів. Він це розвиває. Один раз це в одній тональності, в оригінальній. Потім робить зв'язуючу маленьку зв`язку і переходить на паралельний мінор, знов розвиває, ще то два куплети інакше, трансформує мелодію дещо і потім знову повертається, робить кульмінацію і врешті – ефектна кода. Мусить бути в кожному творі ефектна кода. Така, вишукана, пишна. Він так збагачував ті твори. Як я це приносив до співу, то ми з таким захопленням, з таким піднесенням ми це вивчали. Якась така аура йшла від тих нот, добра енергія, що ми це вивчали натхненно.

Навіть за того самого «Фурмана». Почали люди, бо то вже давніше було, то ще господарі, що зналися, як то було, як то фірманили колись і самі бачили. Один розказує:

– Дозвольте, я щось розкажу про фірмана…

Каже: А в нашому селі кожен знав. То відома річ, що фірман иноді десь там напрацювався, та й десь і напідпитку їхав додому. Іноді коники зайшли додому, а іноді десь заїхали в пліт і стали, і стоять.

Каже: А ми, хлопці, та не ми, а хлопці з того села дивляться, жартівники коники випрягли, дишель просунули через пліт, з другої сторони запрягли коників і сміючись побігли розказувати: «О, подивіться, як наш Лешко нафірманив! Во де заїхав!», – сміху повно, жартів повно. І на довгий час. І то нас потішило, і ми ще до роботи взялися завзятіше.

Чи така… То одна пісня, а інша – «Мила моя, мила» /співає/: «Мила моя, мила, велика циганка, казала ми прийти, казала ми прийти, сама двері замкла…» – далі рецитує, – «Мотузком підперла, кием зав'язала, так що моя мила добрі замикала…». Такі жарти, розумієте? Життєстверджуючі мелодії, повні такого гумору народного…

Чи наприклад /співає/: «Заграй мі, гудачку, на тонку струночку, най сой витанцюю, ей, свою фраїрочку», – і хор повторює: «най

сой витанцюю…». «Ей, де грают, там грают, але в устю грают, ей лем тоти танцюют, ей, што фраїрок мают…». І для соліста, подав / ауфтакт/ для соліста, хор робить: «Унта-унта, унта-драта, іста-иста, іста-драта…». Соліст веде мелодію, хор акомпонує. Складно це було, довго зробити, бо то хор був не навчений, щоби то… то не нотний ряд, так, щоби бачили де то все, і розуміли, як то витримати от: «іста-иста, іста-драта…». Отже ж, довго, але навчилися… Завжди ми мали гарний виступ, успіх з тією піснею «Заграй ми, гудачку».

Дальше «Вшитки ся поля зазеленіли», «Зелена ліщина», «Гори мої, гори» і так далі, і так далі. Але в тій хвилі я хотів сказати за колискову, яку знамениту «Колискову» написав Анатолій Йосипович! Як він сотворив! Я йому давав таку мелодію, декілька мелодій колискових, і він їх пов.язав, він зробив такі гарні переходи! Галя Гавриш виконувала це… Боже! Хор був тоді підготований, такий, то не були люди готові до співу, нотної грамоти не знали, але співацького стажу мали достатньо. Тоді в 1970-ті рр. ми то виконували. Це – «Колискова» просто знаменита, красиво-красиво звучить, високо і так наспівно… і в мажорі, і потім перехід в мінор, і знову мажорно… І, ну, красиво, ну гарно-гарно… не можна це спокійно слухати, наскільки пробирає душу… Як гарно, як глибоко автор підійшов до цього, які барви винайшов, які гармонії, які модуляції…

Не забути б… Ми після десяти років, вже в 1979 р. надумалися зробити оркестр, оркестр для «Лемковини», щоби виконання пісень збагатити ще виконанням оркестровими супроводами. Там, вступ, перегра, закінчення і таке інше. І то завдяки Вам, дорогенька п. Лесю. Ви мені допомогли. Хоч числився ніби диригентом, керівником оркестру Зиновій Булик, але виконували, властиво, всі функції – і як солістка, і як організатор, – Ви, звичайно. Дякую Вам! З часом виконували ми ряд пісень із супроводом. А потім виникла мені думка… стільки тих пісень знаю… Ану я піду до Анатолія Йосиповича, може він опрацює, оркестрову річ зробить – таку сюїту: з`єднає цю мелодію і цю… це є вальс, потім там полька, потім там іншого характеру… Дав я йому цілий ряд пісень. Як звичайно, він:

– Добре, добре… Я то зроблю, я то подумаю… Добре, добре…

От за скільки там… визначив мені термін, дві неділі, чи що... Прийдеш такого числа – і може вже буде…

І написав він дійсно таку розгорнуту сюїту. Ми її виконували. Збагачували оркестр – там і бандури були, там і віолончелі – то зрозуміло, і контрабас, цимбали й духові були. І все-все. І він це зробив. Ми так це виконували – чергувалися мелодії різного характеру. І дійсно. Один-єдиний зразок є оркестрової музики. Так він написав: «Віночок лемківських народних мелодій для оркестру». Можна було зробити для симфонічного навіть, якщо би розписати майстром, добрим аранжувальником. Може й симфонічний оркестр виконувати навіть. Бо ми маленьким оркестром виконували. Ми виконували і інші твори з оркестром. Самі там, «Лемківський марш», наприклад. Так званий «Весільний марш». Пригадуєте? І так далі. Отже, завершуючи, я мушу сказати, що, дякувати долі, дякувати Всевишньому, що наші шляхи перетнулися лемковинські і Анатоля Йосиповича. Він збагатив наш репертуар «Лемковини» на далекі, на довгі літа. А тепер, вам відомо, Ватри відбуваються. Лемківські Ватри і там, і там. І на Тернопільщині, і Франківщина, і в нас тут під Львовом вже п'ятий раз буде. «Чиє ж то полечко не оране» і «Фурман» – кожен колектив співає.

О. Ш: Ми були в Палаці «Україна» і там теж Григорій Шумейко вибрав «Чиє ж то полечко не оране». То було поставлено. Це був звіт Львівської області в Палаці «Україна». І ви знаєте, на репетиції ми заспівали один раз «Чиє ж то полечко», потім весь Палац «Україна» співав.

/Всі в залі музею О. Новаківського теж заспівали цю пісню під диригуванням І.М.Кушніра /.

І. К.: Завершуючи, ще одне. Анатолій Йосипович і довкола нього інші композитора – то гордість, то легенда Львова. То є наше, українське! Наша інтелігенція високого рівня. Анатолій Йосипович і Станіслав Людкевич, і Євген Козак, і Філарет Колесса, і Микола Колесса. Господи! Які то Люди були… Всі вже там…

О.Ш.: Я думаю, що всі вони тут з нами.

І.К.: Господи, дай їм Царство Небесне!

Участь А. Кос-Анатольського в житті колективу «Лемковини» 1975 р.

Те, що «Лемковина» завжди шануватиме свого композитора, ствердила у подячному слові співачка хору Анна Головчак. Юна хористка тоді разом із Іваном Максимовичем Кушніром була делегована привітати Анатолія Йосиповича Кос-Анатольського з ювілеєм. На саме відзначення 70-ліття не потрапили. Тож мали зробити це індивідуально, в приміщенні філармонії. Подія 40-річної давності пригадується крізь пелену часу: тривожне очікування, круті філармонійні сходи і важка хода літнього маестро, славетного композитора.

Анна Головчак

Начерки до вітального слова великому композитору, доброму опікунові «Лемковини» А. Кос-Анатольському з нагоди ювілею.

Глибокошановний та дорогий Анатолію Йосиповичу! Дозвольте мені привітати Вас від імені хорової капели «Лемковина» з Новим Роком і з проминулим вже ювілеєм. З цієї нагоди бажаємо Вам і надалі великих творчих здобутків у Вашій титанічній творчій праці. Щиро дякуємо Вам за музику – це вічно юне джерело, що

«Лемковина» на концерті, 1981 р.

несе людям молодість, радість весняного обновлення та духовної гармонії. Ваша праця у царині народного пісенного мистецтва – то найвище і довговічне. Низький Вам уклін від хору за пісні для нас, які пригадують вихідцям з Лемківщини їх рідний край.

Відомо, що пісні – душа народу. У піснях віддзеркалені найтонші відтінки його хвилювань, страждань і радощів. Мистецтво має чудові властивості. Гарне очищає людину від пилюги буденності, гартує душу й почуття. Розуміння краси робить людину красивою і веселою. Людина без пісні, що світ без сонця.

І ще раз, і ще раз дякуємо Вам!

Головчак Анна

СПОГАДИ ПРО «ЛЕМКОВИНУ» КОЛИШНЬОЇ УЧАСНИЦІ ЛЮБОВІ ХМЕЛЮК

Любов Хмелюк

До зустрічі з п. Любою Хмелюк готувалася, знаючи її, як поважну людину, що до всього в житті ставиться дуже відповідально. «Лемковина» – захоплення п.Люби, а й у ньому виявляла серйозний, якийсь аж науковий підхід: «Намагалася пізнати якомога більше – що є Лемківщина і трагедія тих людей, з якими співала їх пісні», – пояснює, а тим часом розкладає на столі переді мною акуратними рядочками свій архів. І вже ряхтять світлини, програми виступів, розгортається глянцевий буклет із XI Лемківської Ватри у Ждині (1993). Тут і двотомове видання «Лемківщина» (1999). Поцікавилася, звідки має солідний збірник? А п. Люба на те: «Придбала на котромусь із форумів, в яких часто брала участь з концертами «Лемковини». Хотілося більше пізнати про цю культуру, людей, які таку гарну пісню мають, зберігають і дарують всім». Оповідачка пригадала, як високо оцінила Леся Українка лемківські пісні, цитуючи з джерела нікому невідомого, слова поетеси: «... вона (лемківська пісня) є найзапашнішою гілкою на дереві української культури». Подумалося, що коли б

Люба Хмелюк в колективі «Лемковини», крайня справа

Хористки Л. Хмелюк , П. Заяць І. Панчишин, 1998 р.

Леся Українка й не здобулася на таку поетичну оцінку, то вислів варто було вигадати, щоб звеличувати рідну пісню зі сцени.

Два рази на тиждень після роботи поспішала п. Люба на репетиції.

Згадуємо про Івана Максимовича: *«Не маю слів до вираження Його добрих якостей. Все, що є найліпше. Людина, яка посвятила себе мистецтву, яка працювала в тій галузі й віддавала себе повністю лемківській справі. Слід про ту людину написати. Титанічні зусилля вкладав у справу, за яку взявся. Приходиш стомлений. А тут треба вчити... Ми закутані сидимо. Він розодягається до сорочки, бо хоче результату. Він жадає цю пісню подати так, як сам собі бачить... В нього піт виступив... Ми ж знаємо, що ми «так собі». А мусимо ж стати такими, як він хотів. І ми тлумимо ті тріолі, ті стакато. Він переходить на інше. Він ходою показує те, як треба і те, як насправді ми там якусь фразу не так озвучили. Він був учитель. Іван Максимович, як керівник «Лемковини» ставився до своєї справи з великою відповідальністю і любов»ю. Він вимагав. То вклад душі. Ольга Федорівна була зовсім іншого складу. В неї практичні здібності були. Але обидвоє - і диригент, і його дружина, цілком віддавалися своїй справі. Я щиро поважаю жертовних людей. Через таких окремих осіб полюбила і пісню, і Лемківщину, і той талановитий народ...*

Лемківські пісні ліричні, практичні, і гумористичні. Що не пісня – то дія, розгорнена логічно й послідовно. Якось раз

уклала віночок із пісень, як моя невістка побажала оригінального весільного сценарію. Я взялася до діла і написала цілу програму. З одного боку гості молодого, з іншого – молодої. І вони переспівують одне одного. З першої сторони – «Не буду ся женити». І всі підхоплюють. З іншої «Ой, віддам ся, віддам». І всі підхоплюють. Кожна з пісень - то дія, котра розгортається логічно й послідовно.

У поїздках, от як ми їхали на Ватру, то не змовлялися. Одна за другою линули пісні. І не те, що в репертуарі. Багата Україна на пісню. Пісня з Лемківщини на 70% мінорна. Ота журлива нота бренить навіть і в жартівливім куплеті. От почуйте: «Моя мила шудре-тудре, же я н»ю. Почкай, мила...». Швидкий темп тут лучиться з трагічними відтінками.

З дитинства я дуже хотіла вчитися музики. Але в селі зростала і такої можливості в мене не було. Не лемкиня. Але зустріла старшу жінку, яка була доброю знайомою. Господь мені посилав Ганну Щербу[*]*. Ми з п. Анею спілкувалися і вона не наполягала, а радила: «Вам би піти в «Лемковину»». Такі були обставини – робота і дім. А в домі – троє чоловіків. І я все брала на себе. Невдячна хатня праця. Загрузала буквально в баговинні щоденних клопотів. Мені не вистачало повітря, задихалася. Потребувала простору, спілкування. Відчувала потребу десь йти між люди.*

---

[*] За інформацією з некрологу / 07/08/2017 | Автор Taras/ http://lemky.lviv.ua/?tag=hanna-scherba: Ганна Омелянівна Щерба (1927-2017) старійшина товариства "Лемківщина" і багаторічна учасниця хору "Лемковина". Ганна Щерба народилася 18 грудня 1927 р. в сім'ї заможного господаря Омеляна Щерби у с. Свіржова Руська Ясельського повіту на Лемківщині. Навчалася у початковій школі рідного села, в Українській вчительській семінарії у Криниці, яку чере воєнні лихоліття не пощастило закінчити. Напівсиротою депортована на підрадянську територію, аж на Донеччину (1945), звідки переїздить до Львова (1946). Тут Г. Щерба займається педагогічною та культосвітньою роботою у с. Скнилівок, згодом була обрана депутатом Брюховицької районної Ради. З перших днів існування хору "Лемковина" і до недавнього часу п. Ганна брала активну участь у житті хору, їздила на концерти в Україні та за її межами. Користувалася великим авторитетом серед хористів та лемківської громади. Писала вірші, які друкувалися у "Нашому слові" та "Лемківському календарі".

Ой верше мій, верше

Ой верше мій, верше,
Мій зелений верше,
Юж мі так не буде, 2/ двічі
Як мі было перше.

Рідна Лемківщыно,
Зелени Карпаты,
Де бы лемко не быв 2/ двічі
Мусит вас згадати.

Бо лемківски горы,
Зелени, прекрасни,
Не. мож вас забыти 2/ двічі
Ни в біді, ни в щесьті.

Буду жыти в краю
А ци на чужыні,
Вас я не забуду 2/ двічі
Навет в домовині.

Юж мі так не буде
Як мі было глони,
Юж мі не заквитне 2/ двічі
Квіток на яблони.

Ой верше мій, верше,
Мій зелений верше,
Юж мі так не буде, 2/ двічі
Як мі было перше.

Новицька Марта
Матір Божа
«Яблуневий цвіт»,
вишивка гладдю, з
ікони Марії Янко

Юж мі не заквитне
Квіток на яблони...

Текст вірша
Ганни Щерби,
відрукований від руки
Ольгою Стефанко

Ганна Щерба читає свою поезію Кермеш, Лемківська церква, 2004 р.

Без людей я б не жила! Душа прагла чогось високого. Було мені тоді років 45, як прийшла до хору. Я там знайшла таку родину, велику родину. Приходимо, зустрічаємось. Всі радіють: «О! Прийшла!». А як не прийти, то цікавляться «Що сталося?». Пропустила, а Іван Максимович делікатно так: «А ви не були, а ми нову пісню почали...». Зустрічаємось і цілуємось. Виявлена ніжність - то добрий знак, як у сім'ї. Розходимось – також цілуємося. Там мене БАЧИЛИ, там поважали, там стрічали... І тепер вони мені милі. Всі.

Подруги, крайня справа Люба Хмелюк

Так мені Господь дав, і тернистий життєвий шлях мій проквітнув... І не було мені 50-ти, як помер мій чоловік. Тоді подумала, щоби кинути хор. Мала на руках двох дітей і маму стареньку. А робота відповідальна. І станула я перед образом. З Ним поділюся я своєю журбою: «З Тобою, Господи, з Тобою...» Як справою для моєї душі стала громада Успенського Братства ім. Андрея Первозваного, прийшли з хору цілою делегацією до мене, переконали. З Божою допомогою відновила свої відвідини

репетицій «Лемковини». Знайшла час. На все мене вистачало. І було так, коли справи, які провадила паралельно, враз сходилися. Я запрошувала на концерти «Лемковини» Патріарха Димитрія. Він приходив. Пам`ятаю, як був присутнім на концерті «Лемковини» у залі львівської академії».

У затишній Братській світлиці при Успенській Церкві до розмови приєдналася донька Патріарха п. Віра Маркович: *«Батько походив зі Східної Лемківщини,* а я вийшла заміж за західного лемка»***.

А п. Люба продовжує: ««Лемковина» під орудою Івана Максимовича брала активну участь на хвилі національного відродження. Коштів не було. Життя важке, а ми попри все щось комбінували. Ми їздили по Україні. Дуже пам'ятним для мене був епізод в Звенигородці – то батьківщина Вячеслава Чорновола. Як їхали, Іван Максивович дав розпорядження: бути в костюмах обов`язково. І пояснював нам, що ми не просто засланці з Галичини, яких тут на Великій Україні остерігається місцеве, ще суцільно компартійне начальство. Ми є «Лемковина».

---

* Димитрій (у миру: Володимир Васильович Ярема (9.12.1915-25.02.2000) — патріарх Київський і всієї України Української автокефальної православної церкви. Народився у с. Глідні Березівського повіту на Сяноччині (тепер Кросненський повіт, Підкарпатське воєводство, Польща). У другій пол. 1920-х рр. вчився малярству у художника Павла Запорожського в Перемишлі. Здобув художню освіту (1931–1938) та студіював теорію музики, сольфеджіо, диригування, засновував хори. З благословення митрополита Андрея Шептицького направлений на навчання до семінарії. Після ліквідації УГКЦ, маючи на меті протистояти русифікації та знищенню українського православ'я, прийняв священичий сан (1947). Проголосив вихід Петропавлівської парафії м. Львова з-під юрисдикції Московського патріархату і перехід під омофор митрополита Мстислава (Скрипника), первоієрарха УАПЦ в США (1989). Ініціював проведення Помісного собору 6 червня 1990, на якому ухвалено статут УАПЦ й обрано її патріарха — Мстислава.

** Петро Маркович (1937-2018) художник. Народився у с. Чорноріки (Польща), переселений в Україну (1945). Працював у Львівському коледжі ім. І. Труша.

Поїздка «Лемковини» на Черкащину. Перші, що були з національним синьо-жовтим прапором , 1990 р.

Приїхали. Будинок культури. Широкі сходи, а в середину не пускають. Було вже по Великодню, півонії цвітуть. Там – пам'ятник Шевченку – молодий. Краса. Міліція нас обступила кругом. А ми жартуємо: «Вдячні, що ви нас так охороняєте!»

Місцевий організатор нашого приїзду туди просить-благає: «Почніть співати тут, при вході». Як глянули, а зібралося стільки слухачів «Лемковини», що ніякий зал, навіть найбільший, не вмістив би. І ми розгортаємо на сходах тих ряди - тенори, баси, сопрано з альтами... Підніс руки І. Кушнір. Залунали урочисто слова Шевченкового Заповіту. А далі іще пісні... І у співаків, і в слухачів - на очах сльози. Ніколи не забудеться той концерт. На початку 1990-х рр. ми будили наш Схід, піснями й декламаціями розказували те, про що довго замовчувано було в радянські часи. Нас щиро вітали.»

Збігла година, призначена для зустрічі. На останок розмови, п. Люба простягнула мені листочок: *«Тут я уклала свій спогад про одну мандрівку».*

Канів, Тарасова гора, 1990 р.

«Лемковина» 4 березня 1990 р., Львів, телестудія

Хмелюк Л. Поїздка до Польщі – «Лемковина»

Виїзд із Львова 23.10 1990 р. о 17 годині. Їхали цілу ніч. І до 12 години дня 24.10. Обідали і ввечері дали концерт у м.Вроцлаві. Після концерту зустріч в «Українській світлиці» з Об`єднанням українців у Польщі. Щирі душевні розмови, захоплення українською піснею. Щира гостина, вони вважають, що ми щасливі, бо маємо рідну землю – Батьківщину. На ніч повезли нас в гуртожиток за 80 км від Вроцлава і там будемо ночувати кілька ночей. 25 жовтня – вільний день. Зранку поїхали до Легніци. «Українська світлиця». Обід в інтернаті Українського ліцею. Базарювання. Поїздка в Люблін. Гостювання в родині Ціковських.

26.10. Зелена Гура, Межиріччя. Жовтень 1990 р.

З ІСТОРІЇ ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА НА ЛЕМКІВЩИНІ*

Прекрасна Лемківщина – край Карпатських Бескидів, що розкинувся на 10000 км² від Ославиці й Сяну до Попраду і Дунайця на заході.

Коли йдеш гористими стежками і дорогами, мальовничими ярами гірських річок, чуєш їх веселе журчання, то не дивуєшся, що українці–лемки, які вже з VII ст. заселяли цей чудовий край, так гарно співали. Співали на горах, на полонинах лісоруби і чабани. Співали на вечорницях та під час народних обрядів і свят, на Різдво співали колядки (відомі в Київській Русі уже в XII ст. і на Лемківщині), співали на Великодні свята гагілки, співали у церквах на Богослужіннях. Первинний, природній характер колективного хорового співу поступово вкладався в рамки співу церковного.

Розвиток хорового мистецтва на Лемківщині зумовлений особливою співучістю лемків, їх вродженою любов'ю до пісні і музики. Тут майже в кожному селі існували церковно-світські хори. Найстарішим вважають хор в с. Одрехова (кін. 1850-х рр.) Особливого розвитку набуло хорове мистецтво на початку XX ст.

---

*Автор цього розділу –Щерба Галина Іванівна, кандидат філософських наук, доцент ЛНУ ім. Івана Франка. Племінниця довголітньої хористки «Лемковини» Ганни Омелянівни Щерби, згадує: «Моя тітка була дуже активною. Колись прибігала до дому свого брата, а згодом дзвонила чи не щодня. Через неї ми довідувалися всі новини про лемківські справи. Писала поезію і часто носила зі собою рукописну збірку власних віршів. Чи видала?.. Агітувала нас прийти у хор співати. Дворідна сестра Лідія Василівна послухала, була хористкою «Лемковини». А я ні: наукова діяльність поглинала весь мій час (розуміла, що не зможу систематично їздити на репетиції в клуб до Рудно). Але наша сім'я була на всіх концертах «Лемковини». Ми пишалися, що є такий прекрасний хор у нас. Мій батько, Щерба Іван Омелянович (1925-2014), його брат Василь і менша сестрав Ганна зростали в свідомій родині у с. Свіржова-Руська колишнього Ясельського повіту на Лемківщині. Вони безмежно любили рідну Лемківщину і Україну».

при бурсах в Сяніку, Горлицях, Новому Санчі, де існували великі хорові колективи, а також у більших осередках, таких як: Криниця, Перехова, Вислік, Команча, Балигород, Вороблик Королівський, Мисцова, Граб, Гладишів, Святкова Велика, Пантна, Жегестів, Мушина, Устя Руське, Ганчова та ін. Добре були відомі хори, створені при товаристві «Просвіта» в Новому Санчі з ініціативи Василя Яворського, в Горлицях при активній діяльності Романа Максимовича, у Грабі з ініціативи о. Давидовича, в Полянах під керуванням Петра Барила, у Мисцові – вчителя Павла Гайди, в Святкові Великій – учителя Йосипа Звірика, у Лабові – о. С. Корнова. Відомий був самодіяльний лемківський ансамбль пісні й танцю з Жегестова. Найпопулярніший серед хорів у 1930-х рр. хор у с. Криниці, де диригентом був Олександр Ропицький, а співало 63 учасники, у святі гір в Закопаному здобув перше місце. В його репертуарі були: «Лемківське весілля», пісні «Ой, верше мій, верше», «У полі липка стояла», «Ой Ванічку» та ін.

Нелегко було лемкам розвивати хорове мистецтво в 1930-х рр., в умовах політики ополячення населення. В 1939–1944 рр. виникла потреба організувати культурне та національне життя українців. Вже наприкінці 1939–1940 навчального року мережа українських шкіл була такою, що майже кожна українська дитина навчалася своєю рідною мовою. Засновано бурси в Дуклі, Горлицях, Сяніку, торговельну школу в Сяніку, сільськогосподарські школи, а в Криниці – Українську учительську семінарію. При всіх школах та бурсах створювались шкільні хори. Випускники Учительської семінарії та її студенти в організували хори в селах і виступали з ними на концертах з різних нагод. Пожвавилась організація сільських і церковних хорів. Це було справжнім відродженням хорового мистецтва на Лемківщині. Діяли в Криниці шкільний мішаний хор при українській народній школі під керівництвом Ірени Левицької, хор Учительської семінарії – диригент викладач співу і музики семінарії Роман Левицький, «Камерний бурсацький хор» – диригент студент семінарії Микола Філь.

У програмі виступів хору під керуванням Р. Левицького були народні пісні в обробці відомих українських композиторів:

Лисенка, Леонтовича, Ніщинського, Колесси, а також пісні в лемківському діалекті: «Горіла липка», «Як єм ішов з Дебречина», «Чиє ж то полечко не оране», «Откаль сонечко сходило», «Не буду ся женив» і багато інших. Багато місця в репертуарі займали й церковно-релігійні пісні. Поставлена хором спільно з громадським криницьким хором опера «Запорожець за Дунаєм» з успіхом була показана в Криниці і Новому Санчі.

Великою подією став організований з ініціативи Р. Левицького конкурс хорових колективів, на відзначення 100-річного ювілею від дня народження Миколи Лисенка (1942). Підготовка до конкурсу стимулювала організацію хорів в багатьох селах Лемківщини. Заспівала тоді вся Лемківщина, не дивлячись на воєнні лихоліття. Зазвучали «Заповіт» та інші Шевченкові твори в обробці М. Лисенка. Відбувались окружні та повітові конкурси, на яких змагалися хори. На окружному конкурсі в Криниці у червні 1942 р., в журі якого був композитор Філарет Колесса, першість і право представляти Лемківщину на центральному конкурсі у Львові виборов хор семінарії Р. Левицького. Його занесено до групи хорів-переможців і надано право в числі інших хорів–лауреатів виступати у Львівській Опері та в Стрийському парку на великому святі. Відтак учасників хору запросили на зустріч з митрополитом Андреєм Шептицьким, який після тривалої розмови теплими словами поздоровив хор за досягнення на фестивалі і поблагословив хористів та побажав їм подальших успіхів на ниві української культури на Лемківщині. Хористи в подяці заспівали митрополитові «Многая літа». [Щерба Іван. На крилах пісень: у вінок спогадів про Ірену та Романа Левицьких // Дзвони Лемківщини. – 1994. – №3, червень].

Фронт, примусова депортація населення в Україну та під час акції «Вісла» на західні понімецькі землі дощенту знищили Лемківщину. Лемки розпорошені по різних областях України та різних воєводствах Польщі, але ніколи вони не переставали в душі співати своїх улюблених пісень і як тільки зійшлось кілька родин разом, зразу ж утворювали хороспів.

У 1950-ті рр. з тих людей, що чудом повернулись після акції «Вісла» на свої прадідівські землі, знову створились

хорові колективи: ансамбль пісні і танцю с. Граб (художній керівник Іван Косарович, 1964); хор с. Зиндранова (ініційована Федором Гочем і Ярославом Трохановським); лемківський ансамбль пісні й танцю с. Білянки (керівник етнограф Павло Стефанівський). Згодом на основі ансамблю с. Білянка створився чудовий хор «Лемковина», яким диригував Я. Трохановський. Великі труднощі долали, щоб потрапити на репетицію члени «Лемковини» – жителі сіл Ждині, Конечної, Ганчови, Білянки, Зиндранови, а навіть міст Горлиць, Ясла, Кросна, Сяніка, Вроцлава та Кракова. Сам диригент мешкав у Білянці, яка не мала автобусного сполучення і віддалена від Ждині понад 40 км, Ганчова – бл. 30 км і Горлиці – 8 км. Хор виріс у великий мистецький колектив, давав концерти не тільки в різних містах Польщі, але й в Україні, Канаді, США. В репертуарі «Лемковини» належне місце посіли українські народні пісні Лемківщини в обробці М. Колесси, С. Людкевича, І. Козака, А. Кос-Анатольського та інших композиторів [Бенч Ольга. Хороспів українців // Український світ. – 1992. – №1. – С. 33.].

Дуже популярний ансамбль пісні й танцю «Ослав'яни» с. Мокрого – художній керівник Євген Могила [«Журавлі», «Ослов'яни» // Наше слово. – 1995. – 18 червня]. Цьому колективу щедро аплодували в його гастролях в Україні, Канаді, США та інших країнах світу.

Великий вплив на розвиток хорового мистецтва на Лемківщині має відомий в усьому світі український хор у Варшаві «Журавлі», який створив і довго ним диригував Ярослав Полянський та його хор «Тисячоліття». У записках професійного диригента Я. Полянського зібрано біля півтори тисячі лемківських пісень [6; 7; 8]. В Лігниці (Польща) засновано художній лемківський ансамбль пісні і танцю «Кичера», яким керує талановитий мистець Юрій Старинський.

Попередниками Львівської «Лемковини» є створені поза етнічною територією Лемківщини в Україні хорові колективи в с. Лошнів біля Тернополя (художній керівник Іван Скробало), в с. Нагірному Самбірського району Львівської області, засновником

якого був Михайло Зиничак (1967). В Бориславі діє заснований Іваном Ванцою хор «Лемківська студенка».

В с. Лопушна Рогатинського району Івано-Франківської обл. також створено хор лемків із сіл Богуші, Білцареви, Фльоринки та ін., що прибули сюди з Лемківщини в 1945–1946 рр. (диригент Ганна Габура). Щороку лемки організовують тут пісенну «Ватру» на зразок свята лемківської культури в Ждині. В м. Калуші, де є велика громада лемків з сіл Крампна, Котань, Святкова Велика, Свіржова Руська й ін., створено хор «Студенка» (художній керівник Люба Коваль). В м. Івано-Франківську діє хор «Розмария» (художні керівники – Люба Курей та Степан Сулич).

На організоване Фольклорне Свято українсько-лемківської пісні «Ватра» в с. Ждиня Новосанчівського воєводства, яке організовує Об'єднанням лемків у Республіці Польща з'їжджаються лемківські колективи з усіх сторін, куди доля з різних причин у свій час закинула лемків. Справжнім тріумфом хорового мистецтва є виступи зведених хорів «Лемковина». Щира, правдива, гуманна пісня, як наше єдине предківське добро, врятує Лемківщину від загибелі.

«Де співають, там лишаються жити,
Лихі люди не мають пісень»

(Ф. Шіллер)

Мелодійний спів лемків, їх хорове мистецтво посіли почесне місце не тільки в українській, але і світовій культурі [Щерба Г. І. Розквіт і трагедія Лемківщини / Фундація Дослідження Лемківщини в Америці; Наукове Т-во ім. Тараса Шевченка. – Львів: Вид-во Української академії друкарства, 2011. – 464 с., іл.]

Галина Щерба

ХОР «ЛЕМКОВИНА» У ЛЕМКІВ. ГОРЛИЦІ, 1989

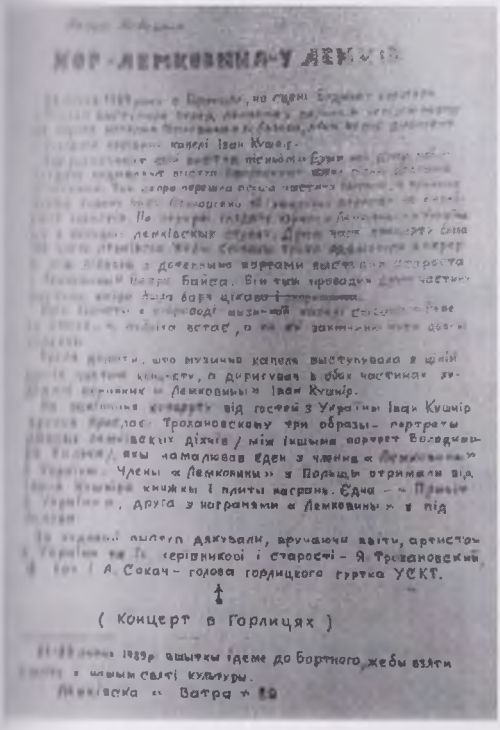

(Концерт в Горлицях)

Повідомлення про перший концерт «Лемковини» за кордоном

28 січня 1989 р. в Горлицях, на сцені Будинку культури «Глінік» виступила перед лемками з великим успіхом народна хорова капела «Лемковина» зі Львова, яком керує диригент і художній керівник капелі Іван Кушнір.

Хор розпочинат свій виступ піснью «Думи мої, думи мої…». Глядаче подивляют виступ і оплескуют кожну пісню довгыма оплесками. Так скоро перешла перша частина выступу, а тривала понад годину часу. Оголошено 10-хвилинну перерву на перебрання хористів. По перерві глядаче узрили «Лемковину» з України юж в народніх лемківскьіх строях. Друга част концерту была юж чисто лемківска. Жебы співакы троха оддыхнули в перерві між піснями, з дотепными жартами выступив староста «Лемковиныі» Петро Байса. Він тыж провадив другу частину выступу, котра была барз цікава і зворушлива.

Коли хористы в супроводі музичной капелі співают «Реве та стогне...», публіка встає, а по єй закінчиню чути довгы оплескы.

Треба додати, што музична капеля выступувала в цілій другій частині концерту, а диригував в обох частинах художній керівник «Лемковиньі» Іван Кушнір.

На закінчиня концерту від гостей з Україньі Іван Кушнір вручив Ярославу Трохановскому трьі образьі – портретьі давньіх лемківськ діячів /між іншьіма портрет Володимира Хиляка*/, якьі намалював єден з членив «Лемковиньі» з України. Члленьі «Лемковиньі» з Польщьі отримали від Івана Кушніра книжкьі і плитьі награь. Єдна «Привіт з України», друга з награнями «Лемковиньі» з Львова.

За чудовий выступ дякували, вручаючи квіти, артистам з України та їх керівникові і старості - Я.Трохановский, Ф. Гоч і А.Сокач - голова горлицкого гуртка УСКТ.

(Концерт в Горлицях)

21-23 липня 1989 р. вшьіткьі ідеме до Бортного, жебьі взяти участь в нашьім святі культурьі Лемківска «Ватра» 89.

Повазник Петро

---

* Володимир Хиляк (27.07.1843-25.06.1893) письменник, етнограф, греко-католицький священик. В.Хиляк народився в с.Верхомля Велика, тепер Новосондецького повіту, Польща в священичій родині. У с.Бортне бл. Горлиць, де 20 років пробував на парафії вивчав життя селян, записував їх народні пісні, вірування,

СОЛОДКА ПРИВАБА ВБРАННЯ «ЛЕМКОВИНИ»

Сценічна постава «Лемковини» - праця всіх поколінь колективу впродовж його тривалого розвитку. З найбільш ранніх фотографій можна скласти уявлення про перші виходи на сцену лемківського хору: традиційно жіночий «білий верх - темний низ» та офіційний класичний чоловічий костюм. З ініціативи хористки - Аліни Головатої на весь жіночий склад придбано власним коштом великий сувій темно-синьої тканини, з якої кожна пошила собі довільну спідницю.

Перший костюмер Федір Нацик

Від початків артистична натура ентузіастів, сам зміст і колорит їх пісень, вимагали естетичної підтримки. Хористи мали тішити не тільки слух, але й зір громади, зібраної в глядацькій залі. Не рахуючись із часом, брати Байси на старенькому «Запорожці», втрьох, їздили по Львівщині місцями компактного проживання лемківських переселенців і збирали давні предмети лемківського вбрання. Віддати тим скарбом довірили поважному Федору Нацику. Тож по крихтах із оремих елементів відроджувався барвистий образ рідної Лемківщини. Але то мав бути моноліт, а не збірка етнографічних старожитностей. Бо з уламків цілості не склеїш. В хорі співали професіонали кравецтва* . й цілі родини обдарованих митців, майстрів народної творчості. Вони мали в тій потребі собі зарадити. Перший правдиво

* Дмитро Іванович Головатий народився в с. Кожушне кол. Сяніцького повіту на Лемківщині. Закінчив семикласну школу (1933) та продовжив навчання в кравецькій майстерні, де через три роки здав екзамен челядника... З сім'єю переселений на Тернопільщину, звідки вже за рік їде в Зимну Воду. Кравець в ательє індпошиву. У «Лемковині» співає з часу заснування. Див. З історії та культури лемків (6): Дмитро Головатий/ Наше слово №14 (1655) 1989.04.02. - С.6

лемківський стрій був розроблений і пошитий до п'ятиліття колективу. [За записами з архіву А.Головчак : 29.11.1973 – міський відділ відпустив на одяг 3 тис. крб.; 2.03 1974 - Ярослав Вітошинський, начальник Львівського обласного управління культури, поклав резолюцію про надання 7 тис крб. на костюми. Станом на 17.10.1974 у колективу «Лемковини» з'явилося 30 жіночих костюмів. 26.11.1975 – були пошиті й чоловічі костюми. 27.03.1977 – виготовлені черевики.]

П. Байса в лемківському строї, розробленому за автентичними зразками

Про діяльну участь у виготовленні костюму для «Лемковини» своєї дружини - Ольги Федорівни, розповів Іван Кушнір: *«Вона ж подумала: як би то одягнути хор у лемківський стрій. Щоб не тільки через спів, але й оком осягнути його унікальність під час виступу. Вишукувала такий сценічний образ, щоби був автентичний, а разом із тим й оригінальний та святковий. Консультувалася і з хористами, і зі спеціалістами-етнографами. Приїздив до нас дорогою на «Ватру» та й познайомився з нами зі с. Білянка Стефанівський Павло*. Як етнограф дав фахову консультацію. В своїй хаті він облаштував музей лемківської ноші. Я був у нього дома. Тоді ще я тільки захоплено дивився, цікаво мені було там. Але по поверненні не міг те все бачене передати. Як Оля собі вималювала, то з тими ескізами знов звернулася до переселенців, тих, що на практиці знали яке вбрання носили там, на Лемківщині. А скільки треба було по*

* Стефанівський Павло – громадський діяч, етнограф, нар. 3.03. 1932 у с. Білянці на Горличчині (Польща). Після повернення у рідне село (1959)– створив хорові, танцювальні, драматичні та музичні гуртки в селах Команча, Лосє, Висова, музей пам'яток культури лемків. Був одним з ініціаторів фестивалів лемківських колективів (1962, 1963), видавав квартальник «Лемко».

часинам виходити, аби дібрати відповідних стрічок, тасьм до спідниць, вишукати мережки хвилясті такі. Як пошивала їх – радилася, чи добре? Мала хист до того, художній смак. Оля не просто створювала окремі сценічні предмети, а на етапі виконання бачила, як це буде загально виглядати зі сцени. Хвилювалася, адже завдання було створити цілісний неповторний образ Лемківщини, який «Лемковина» презентуватиме на весь світ. А до втілення цього образу доводилося добирати окремі елементи з реальної побутової ноші. Відомо ж-бо: що село, то свої відмінності: що в Команчі прийнято, те не в Дуклі... не конче там, а, беручи ширше, на Новосандеччині. Шляхтова, Біла Вода, Чорна Вода, команьчицькі пишні брушляки /камізельки-безрукавки/. Слід було дійти спільного і різні були відгуки. У Львові ніяка майстерня замовлення не прийняла. Тоді за чиєюсь порадою нав'язала контакт із Ужгородом. І разів з десять їздила туди в процесі виготовлення костюмів, і корегувала пошиття, і привезла готові з Ужгорода своїм коштом. Попри те, були й ті, які вважали, що щось було не так. Загалом народження повноцінного сценічного костюму для «Лемковини» – то був довгий, складний процес». [Фрагмент розмови, записаної з І.Кушніром 18.11.2018 р.]

Для консультування долучалися професійні художники. А. Головчак пригадує, що на стадії розробки проектів лемківських строїв відбулися зустрічі Ольги Кушнір із Ларисою Іськів з дому Гаранюк. Вона разом з відомими львівськими художницями створювала проекти рукотворної одягової та декоративної тканини для ткацького цеху Львівського художньо-виробничого комбінату. В Л. Іськів на той час був досвід виконання стилізованих сценічних костюмів у техніці ручного перебірного ткацтва та вишивки для Українського державного заслуженого академічного народного хору ім. Г. Верьовки[*Рукотворна тканина. Традиції та сучасність/ упоряд. та автор тексту З.Шульга. – Львів-Сургут:ЛНАМ, 2005. – С. 35].

Ефект був вражаючий. Глядачі вдячно вітали преображення своїх улюблених співаків у другій дії концерту. Бувало, на хвилі піднесення в котрогось із присутніх при тому перевтіленні з глибин підсвідомості зринав спомин про певну деталь костюма. Так, під час гастролей Тернопільщиною, пригадала скрипалька Олександра

Ольга Стефанко,
Шевченківський гай 1986 р.

Микола Стефанко,
Шевченківський гай 1986 р.

Шніцар, до них на сцену вийшла жін-
ка, яка тут же на ходу почала показу-
вати: як укласти традиційний дівочий
головний убір. Стрічки на ошатному
віночку мали лягати й сплітатися
своєрідно. Хористки одразу ж пере-
брали досвід. Старші на сцені пиша-
ються білими хустами, пов'язаними
поверх «парти», а юні хористки –
«партами» зі стрічками, як символом
дівочих цнот.

Емілія Гвоздюк, з дому Роман,
яка співала в «Лемковині» десять
років (1981-1991) так описала сце-
нічний костюм: «У жінок хустина
біла, під нею «парта». На шиї в кож-
ної – «кризка» або, як її ще називали
«стрічка» /то таке мереживо, призби-
ране під планку, котре йде довкола
шиї/.Ґорсет – безрукавий плечовий
прителений одяг, який одягається
поверх сорочки. Низ завершений
півкруглими деталями. Спереду за-
щіпається на ґудзики. В сценічному
костюмі «Лемковини» ґорсет пошит
тий був з гладкозабарвленої вишневої
тканини, але в побуті зустрічалися
й виготовлені з квітчастої /у дріб-
ні квіти/. Лемківська сорочка черес
«кризку» вишивки на грудях не мала.
Рукав зверху чистий закінчувався ви-
шитим манжетом, до якого пришита
була призбирана фальбанка. Кабата
порясована у дрібні складки була
спершу тільки ґранатова, темна.
тільки згодомз'явився білий парад

ний стрій. Низ тієї лемківської спідниці декорувався машинними кольоровими стрічками, або пришивався кольоровими нитками. Пам'ятаю, оскільки на те плісування йшло багато тканини, хто бідніший, спереду підшивали собі таку стару шмату, аж жах. А все тому, що спереду на пояс кріпилася так само у складки призбирана запаска /фартух такий/. Не вартувало під низ давати так само коштовну тканину. Зверху кабата кріпилася до талії поясом чи й просто шнуром в домашніх умовах зробленим – конопляним або з льону…

Е. Гвоздюк розповіла як запрасовували складки кабати на Лемківщині. Поділився спогадом про те котрийсь зі старійшин хору. «Дуже дрібні складки як зберегти? Для того наметували плісировку, а далі накладали гарячий, щойно з печі хліб. А вже запрасовували тим хлібом так, що навіть після прання складки не розпускалися.»

Поясний одяг лемкині і… хліб. Несподіване поєднання підкреслює гідне ставлення до своєї етнічної ноші. Іще більше цінували сценічний стрій артисти «Лемковини». Утримували в порядку й чистоті, постійно удосконалювали

Федір Ґоч, присутній на одному з концертів, засвідчив майже сакральний характер дійства, як хористи вдягали свого співака і декламатора Петра Байсу у спеціально для тієї нагоди створений лемківський одяг.

Сам П. Байса згадує тепер: *«Ольга, братова, вишивала узори на сукні і на штанях, а брат Дмитро зробив приємну несподіванку – пошили для мене перший концертний стрій. Консультував Федір Ґоч.»*

Участь Федора Ґоча – «історії і леґенди Бескидів – Няня вшыткых Лемків» [*Некролог: Федір Ґоч. ЛЕМКІВСЬКА СТОРІНКА № 24, 2018-06-17] у створенні сценічного образу «Лемковини» годі применшити. Особливо, як йдеться про чоловічий костюм. Саме по тому, як зодягли в сценічно стилізований лемківський стрій П. Байсу, вже наступного дня Ф. Ґоч відвідав з активом хору училище № 30. Там, разом з майстрами кравецького мистецтва лемки ахоплено малювали-проектували те, яким би мав бути чоловік, хорист «Лемковини» на сцені. Азартно обговорювали всі деталі. І в

подалышому той самовідданий чоловік жертовно виконував пост нову: зодягти «Лемковину». За записами А. Головчак: «12.02.197 Федір Ґоч привіз із музею в Зиндранові капелюх і керпці».

Петро Байса дав вичерпну характеристику сценічного костюму хориста «Лемковини»: *«На голові кожен має «калап» /так перева но, а рідше «шефір» називали те, що тепер капелюх/. Особливої ува ги заслуговує «кошеля» /сорочка/. Вона вишита, але не так широко як тут, на Галичині. Святкову лемківську сорочку вишивали біли по білому. Взір вузькою смужкою прикрашав стійку коло шиї, рукав на зап'ястях. Холошні /штани/ були вишиті коло кишень. Кишен прямі, не бокові, мали вишитий клапан. Вишивкою ще оздоблювали штани спереду по обидва боки від застібки. Ззаду по поясу і вни по стегнах теж була пущена вишивка, яка підкреслювала форму тіла, надавала стрункості. Холошні підігнані по нозі, не широкі. Вишу по штанці вишивка огинає штанку хвилеподібно іззовні на 15 см там, де міститься складка. Колір обраний синій. Чоловічі черевики звалися «боканьчьі». «Керпці» для «Лемковини» не були виготовлені. А жіночі шуровані черевички називалися «ціжні»...»*

Партія тенорів: Б. Маєр, Д. Байса, Ф. Добровольський, П. Юрковський, П. Байса, З. Дмитерко, А. Байса, П. Добровольський, після концерту біля Будинку культури. 1980-ті рр.

Детальний опис костюмів «Лемковини», подав письменник Михайло Дзіндзьо, як він сам про те ствердив, за записами його сестри Анни, багатолітньої учасниці колективу.

«... Всі співачки вбрані у вишиті сорочки, поверх сині або бордові горсетки з вишитими на них квітами, або нашитими блискітками. Низом спідниці-збиранки з нашитими внизу у багато рядів різнокольоровими вузькими стрічками, такі ж запаски. На головах - «парти» своєрідні різноколірні діадеми (сині, бордові, зелені, жовті, рожеві), на них є нашиті у жінок поздовжні вузькі тасемки контрастного кольору (напр., на бордових - жовті), поверх білі хустки з квітками. У дівчат «парти» не з тасемками, а зі вив'язаними з них квітами та блискітками і без хусток, а до «парт» є прикріплено багато різнокольорових стрічок, розпущених по спині. На ногах жовті шнуровані черевики з високими халявками до половини литки.

Сопрано Н. Кровицька, Н. Боровець, О. Стефанко, 2008 р.

Чоловіки у вишитих сорочках, закладених у білі штани-холоші з розтрубами внизу та вишивкою біля тих розтрубів. Всі в гунях-камізельках, переважно синього кольору. Поверх переважно коричневі, вкорочені чугані, накинуті на рамена. На головах - чорні капелюшки з вузькими крисами, загнутими догори та

перками. На ногах повинні були бути «керпці», але їх ніхто тепер не виробляє, то взувають звичайні мешти.»[цитовано за: Дзіндзьо Михайло. Лемківський кермеш в Бориславі/ Наше слово №51 (1796) 1991.12.22. - С.6].

М.Дзіндзьо підтримав усталене уявлення про костюм лемковинців: «Як всім відомо, хорова капела «Лемковина» вбрана не стилізовано, а у справжній народний лемківський одяг». І таке уявлення гріє душі глядачів. Для досягнення автентики, хористки самі вишивали свої горсетки, оздоблюючи однотонну тканину дрібним розсипом квіточок і гілець. А різноколірність основи - зелені, рожеві, сині відтінки потверджують - перед нами саме життя, а не сценічне відображення того, що проминуло.

Не помічені оповідачем лишилися жіночі «кризки» - великі білі, зібрані при горловині у складки ковніри, обшиті мереживом, що одягаються окремо й викладаються по верху горсика. Можливо, в 1990-х рр. костюм відрізнявся від того, який застала вже в 2000-тих, адже в описі згадані вишиванки. Жіночому костюму «Лемковини» XXI ст. притаманна біла сорочка на пишний призбираний довгий рукав. Мали тоді два комплекти - білий, для більш урочистих виступів, та барвистий і більш зручний з гранатовою плісованою спідницею.

Хранителькою костюмів є невтомна Марія Тупісь. Вона слідкує за комплектністю, відповідністю первинному зразку вбрання, яке видає кожному новому хористу. А вони самі вже щось удосконалюють, доповнюють, достосовують до своєї статури.

Марта Новицька, причетна до оновлення жіночих хуст, розробляла взори до їх кутиків. А скільки сорочок лемківськими взорами вишили її невтомні руки. Вона вбрала в ті сорочки Богдана Пастуха, колишнього художнього керівника «Лемковини» Богдана Кривка.

Все змінюється й оновлюється. Й нині «Лемковина» готується вбрати новий свій костюм, який тільки ще шиється-приміряється. Побажаймо учасникам, аби пасував їм, як гідно зі сцени представлятимуть славну традиціями «Лемковину».

ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДНОЇ ХОРОВОЇ КАПЕЛИ «ЛЕМКОВИНА» У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОПІСЕННОГО МИСТЕЦТВА*

Ольга Фабрика-Процька

...Найцінніщим скарбом духовної культури населення Західних Карпат є народна пісня, своєрідність якої пов'язана з наслідком географічних, етнографічних, соціальних та політичних чинників, що діяли впродовж усієї історії лемківської землі. Починаючи з 50-х років активізуються питання збереження та відродження історії рідного краю, а також духовно-мистецької, зокрема пісенної, культури предків... Сучасне лемківське пісенне виконавство в Україні представлене в репертуарі народної хорової капели «Лемковина».

Матеріалом для статті послужили особисті зустрічі автора з керівником та учасниками колективу.

Народний спів, зокрема звук, є матеріалізованою основою перетворення ідейно- художніх та стильових якостей фольклорного першотвору у фонічні й виступає найколоритнішою барвою народної манери виконання. Найзагальніші характеристики фольклорної манери вокального звукоутворення чітко проглядаються у гуртовому співі.

З 1975 по 1997 рр. керівництво хором здійснював Іван Кушнір - виходець із лемківської землі зі села Бонарівки, який не лише чудово розумів зміст і форму лемківської пісні, її самобутність, але й був душею споріднений з пісенно-фольклорним мистецтвом рідного краю. При ньому капела з року в рік мужніла та зростала і в

* Цитування за виданням вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Випуск X-XI. С.93-98

1978 році за успіхи, високий мистецький рівень і активну концертну діяльність колективу було присвоєно почесне звання "Самодіяльна народна хорова капела". Згодом створили оркестрову групу гудаків (сопілкарів), яку очолив Зеновій Булик, а пізніше Нестор Сорока. Залучення до колективу "гудаків" дало можливість значно розширити репертуар, збагатити виконавські можливості капели пожвавити концертну діяльність. За сумлінну та плідну працю хоровий колектив був неодноразово відзначений дипломами…

… Удосконалюючи виконавську майстерність, збагачуючи репертуар новими піснями, капела «Лемковина» привертає увагу діячів культури з України та поза її межами. У 1986 р. Всесоюзна фірма грамзапису випустила спеціальну платівку для українців за рубежем під назвою «Привіт з України». У цій поруч із записами Черкаського народного хору, Державної капели бандуристів, українського народного хору ім. Г. Верьовки та інших професійних виконавців є пісня «Юж мелем» у виконанні «Лемковини», а це значить, що капела вже тоді була знана серед шанувальників українського народного мистецтва. У 1987 р. Українська студія документальних фільмів зняла стрічку «Співає Лемковина», що вийшла на екрани країни в 1988 р. і була закуплена українськими установами діаспор у Сполучених Штатах Америки та Канаді.

Особливою подією для хору був запис на Всеукраїнській фірмі «Мелодія» у 1986-1987 рр… Загалом було записано 30 пісень, яким властивий своєрідний колорит, поетичність, здоровий гумор.

Починаючи з 1990 р. хорова капела «Лемковина» щорічно бере участь у фольклорному фестивалі лемківської культури «Лемківська ватра» в с. Ждиня у Польщі (колишня Лемківщина), на яку з'їжджаються лемки з усього світу, зокрема Німеччини, країн колишньої Югославії, США, України та інших держав. Перебуваючи на «Ватрі», саме хористи «Лемковини» завжди виконують св. Літургію у церкві сусіднього з Ждинею селища Гладишів або традиційно на ватряному полі.

Упродовж усього свого творчого шляху «Лемковина» поруч із лемківськими, українськими та авторськими піснями виконує хорові твори на слова великого Кобзаря.

Капела «Лемковина» не стояла осторонь громадського та політичного життя в роки становлення незалежної України. Пісенний репертуар поповнився піснями українських січових стрільців («Ой під Перемишлем», «Зродились ми»), українськими народними піснями в обробках А. Захарченка, А. Кос-Анатольського, Є. Козака, С. Козака, Г. Верети, М. Гринишина, М. Колесси, Ф. Колесси, М. Леонтовича, Г. Давидовського, А. Гнатишина та інших. У роки незалежної України творчий хоровий колектив здійснив гастролі на Харківщину, Луганщину, до Криму, на Закарпаття. Всюди їх приймали привітно. Усі поїздки мали ідейно-національне спрямування [2; Десант в Криму// газ. «За вільну Україну», 31 березня 1992р.].

Учасники «Лемковини», у більшості лемки-переселенці старшого покоління, пам`ятають трагічну сторінку своєї історії – насильну депортацію зі споконвічних земель. Тому в кожному концерті поруч із веселими, танцювальними, жартівливими творами звучать твори сумного характеру: «Туга за Карпатами» (муз. Т. Гичко), «Ой верше мій верше» (обр. М. Гайворонського), своєрідний лемківський гімн «Гори наши» (обр. Р. Соболевського), «Зашуміли ліси» (обр. І. Майчика), а також авторські твори М.Костецького, І. Недільського, М. Кропивницького, Я. Торхановського, І. Майчика та ін.

У творчому доробку народної хорової капели «Лемковина» понад 200 хорових творів різних жанрів: необрядові, що поділяються за жанрово-тематичним змістом, серед яких: «Пень дупластий» (обр. М.Дацка), «Повідав мі милий» (обр. І.Майчика), «Як см ішов з Дебречина» (обр. Г. Верети), «Дівча, рушай собом» (обр. Ю.Фриса), «Під облачком» (обр. Д.Задора); календарно-обрядові – колядки та щедрівки («Бог ся рождає», «Пасли пастирі воли», «Іде нова чудна», «Пришли щедрувати», «Пришли сме ту щедраци» та інші; веснянки, гаївки, русальні, собіткові (купальські), жнивні, серед яких: «Чиє ж то полечко» (обр. А. Кос-Анатольського), «Брала дівча лен» (обр. Л. Горової), «Юж мелем» (обр. Є. Козака) тощо. Репертуар капели складають і родинно-обрядові пісні: «Співайте дівочки» (обр. Ф. Колесси), «Не буду ся женив» (обр. М. Дацка) та багато ін.

Лемківським пісням притаманне речитативне інтонування, тобто спів голосу з незначним роздвоєнням на декілька голо-

сів. Часто використовуються синкопи, мелізми, прикраси, мелодії з малим охопленням звукоряду. У творах можна зустріти побудову тоніки, що знаходиться у середині звукоряду. Трапляється у лемківських творах архаїка у формі викладу та мелості використовується сучасний мажоро-мінор, словацькі, польські впливи. Наявність середньовічних ладів у всіх проявах, чистих і модифікованих, у сучасній лемківській пісенності, зокрема в репертуарі хору «Лемковина», явище помітне, що є свідченням консервативності… Так, в основі мелодій пісень «В зеленім гаю» та «На високій горі» застосовані характерні для лемківського пісенного діалекту давні лади: в першій – міксолідійський F-dur із тенденцією до відхилення в тональність субдомінанти, а в другій – дорійський a-moll із високим IV-м ступенем, який можна сприймати як ввідний тон до домінанти. Фактура в цих творах – подвійне двоголосся… Лемківським пісням притаманні акордові комплекси. Такі особливості впливають на гармонічну фактуру і свідчать про гомофонний стиль хорових пісень із Лемківщини. Музикознавці стверджують, що «...поряд з ясною мелодичною виразністю кожного голосу в лемківських піснях особливу роль відіграє гармонічна структура – акордова вертикаль і мелодична горизонталь» [3, Кальченко О. Обробки народних пісень Лемківщини./ Кн. Стиль Миколи Колесси в хорових обробках народних пісень Полісся, Гуцульщини, Лемківщини. – Дрогобич: Коло, 2003. – С. 45]

В гастрольних поїздках крім лемківських та українських народних пісень, учасники капели виконували твори мовою країни, де відбувалися гастролі. Так, в Мюнхені (Німеччина) «Лемковина» виконувала пісні «Heilig ist der Herr» («Господи пресвітлий») та колядку «StilleNacht, heilige Nacht» («Тиха ніч, свята ніч»). Кожна з концертних поїздок «Лемковини» має велике значення у популяризації культури українського етносу. Важливою подією були виступи на трьох світових конгресах світової федерації лемків, що проходили у Львові, Івано-Франківську та Києві. Капела «Лемковина» зі Львова пропагує лемківську пісню.

У 2002 р. при капелі було створено танцювальну групу, яку очолив молодий хореограф, нащадок лемківської родини Олег Копильчак. У її репертуарі 12 народних лемківських танців. Це «Обертан»,

«Чардаш» та ін. Кроки, рухи й інші танцювальні фігури Олег Копильчак записував від старшого покоління лемківських родин, а звідси випливає збереження автентичного мистецтва, яке перенесено на сцену в супроводі хору та оркестру, до складу якого входить скрипка, контрабас, цимбали, сопілка, баян.

Діяльність хорової капели «Лемковина» впродовж всього часу існування позитивно впливала та продовжує впливати на творчу активність учасників. «Лемковина» підтримувала і продовжує підтримувати національно-патріотичний дух людей, продовжує лунати у світовому та вітчизняному теле- й радіоефірі. Мистецькі здобутки львівської «Лемковини» зміцнюють фундамент музичної культури краю, що складає основу для утвердження її авторитету як в Україні, так і в Європі.

*Ольга Фабрика-Процька**

У лемківській церкві Свв. Володимира та Ольги, 2008 р.

Ольга Фабрика-Процька, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичної україністики і народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового Інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», дослідниця, що в численних публікаціях розкриває виконавську діяльність народного амсамблю пісні і танцю «Лемковина»

Репертуар народної хорової капели «Лемковина». Зібрала і впорядкувала дані Ольга Фабрика-Процька*

Вокальні твори сучасних поетів та композиторів

Пам'ятаю свій рідний край..... сл. В. Хомика, муз. І. Майчика
Туга за Карпатами..... сл. В. Хомика. муз. Т. Дичка
Ми тут зросли..... сл. П. Кармансього, муз. І. Майчика
Засяло сонце золоте..... сл. С. Пилипенка муз. І. Недільського

Українські та лемківські народні співанки

Чом, чом, земле моя**.....обр. Б. Дерев'янка
Чуєш, брате мій***..... обр. К. Стеценка
Колись, дівчино мила.....сл. Б. Лепкого
Там під Перемишлем..... пісня УСС
Пісня сотні "Хріна»..... пісня УПА
Ставок заснув****..... обр. Г. Пфейля
Бистра вода..... обр. М. Колесси
Долина, долина.....обр. М. Колесси
За горою, за лугом..... сл. О. Маковея, муз. Ф. Колесси
Лемківська колискова..... обр. А. Кос-Анатольського
Зашуміли ліси..... обр. І. Майчика

---

* Дослідниця поділяє репертуар «Лемковини» на 5 розділів. «Українські та лемківські народні співанки» - найбільший розділ налічує 97 позицій і обіймає творчість з обробки народних пісень 32 композиторів. За списком, то за 50 літ «Лемковина» переспівала 133 твори. Як в антології лемківської пісні Марією Байко зібрано 900 зразків, то це мало. Загалом усі пісні розписані в струнку систему з чітким поділом матеріалу на Коляди, Щедрівки, Віншування, Веснянки, Собіткові, Жниварські, Весільні, Хрестинні, Про кохання - у двох частинах, Балади, Жартівливі, Побутові, Колискові, Пастуші, Косарські, Жовнірські, Емігрантські. До того ж дослідниця виділяє з усіх розділів Танцювальні пісні - включаючи до таких пісні календарного господарського циклів, родинно-побутові, обрядові, жовнірські й ліричні. При кожній пісні виділено - де і від кого був здійснений запис, ким здійснене опрацювання. Грунтовне вивчення історії кожної пісні, які є в репертуарному арсеналі ансамблю ще чекає на свого дослідника.

** На слова Віри Лебедової і музику Дениса Січинського.

*** На слова Богдана і музику Левка Лепких.

**** Музика Генрика Пфейля, український переклад.

Ой зацвіли фіялочки.....обр. С. Людкевича
Стелися, барвінку.....обр. Г. Давидовського
Ой там, за Дунаєм.....обр. Є. Козака
Ой Бескиди мої..... обр. І. Майчика
Ой верше, мій верше..... обр. Я. Полянського
Сидит пташок..... обр. Я. Полянського
Дівча, рушай собом..... обр. В. Флиса
Чиє ж то полечко..... обр. А. Кос-Анатольського
Здалека-сме приїхали.....обр. Я. Баранецького
Ю ж мелем..... обр. Є. Козака
Ліщина, ліщина.....обр. С. Людкевича
Гей, до нас, хлопці, до нас.....обр. Я. Ярославенка
Не хвалюся.... ..... обр. А. Кос-Анатольського
Фурман я сой.....обр. Я. Баранецького
Ой ци підеш.....обр. А. Кос-Анатольського
Горіла липка..... обр. А. Кос-Анатольського
А ти, дівча, як ся маш..... обр. Я. Задая
Малам сой фраїра..... обр. М. Гайворонського
Ой коби я біду знала.....обр. Я. Полянського
Горами, волоньки..... обр. М. Дацка
Зозуленька кукат..... обр. І. Мороза
Заграй мі, гудачку.....обр. А. Кос-Анатольського
Гори мої, гори..... обр. С. Котенка
Коломийки..... обр. А. Гнатишина
Дарми, Янчик..... обр. Ю. Маєвського
Брало дівча лен..... обр. Л. Горової
Котилися два шлеса..... обр. І. Мацієвського
Під облачком.....обр. І. Задора
Як єм ішов з Дебрецина.....обр. Г. Верети
Ей прид до нас, шугаю..... обр. Ю. Цимбора
Старі бабі дати граблі.....обр. М. Дацка
Не буду ся женив..... обр. Я. Полянського
Серед села росла грушка..... обр. Р. Цися
Вертай дівча.....обр. І. Майчика
В гаю-зелененькім.....обр. М. Гринишина
Як я сіно грабала зелене.....обр. Б. Дрималика

Горі Шарішим..... обр. Я. Полянського
Вшитки ся поля зазеленіли..... обр. А. Кос-Анатольського
Зродилися терки.....обр. Т. Хахая
Дунаю, Дунаю.....обр. Р. Соболевського
Я до леса не піду.....обр. Р. Соболевського
Чом ви дружки не співате.....обр. М. Соболевського
Там, за лісом..... обр. М. Гайворонського
То не я калину ламала ..... обр. І. Майчика
Дармо ви мя, мамко..... обр. М. Дацка
Не буду ся женив..... обр. М. Дацка
Широкеє болонячко..... обр. Д. Січинського
Співайте дівочки..... обр. Ф. Колесси
Гей вечер, Боже, вечер..... обр. Я. Баранецького
Моя мила шудре-дудре..... обр. І. Майчика
Нич не маме.....обр. Є. Козака
Мила моя, мила.....обр. А. Кос-Анатольського
Гей, Янічку оженся.....обр. Р. Соболевського
На височкій горі.....обр. М. Дацка
Зелена лішина.....обр. А. Кос-Анатольського
Такий єс, Янічку як ружа..... обр. і. Майчика
Што я би робив без тебе..... обр. І. Мацієвського
Під облачком.....обр. Я. Трохановського
Ей крочком, коні.....обр. Я. Трохановського
Наша Анничка.....обр. Я. Трохановського
Повідав мі милий .....обр. І. Майчика
Там пониже селечка.....обр. Я. Полянського
Ой ми, яко ми..... обр. Є. Козака
Жаль мі, жаль..... обр. І. Майчика
Ой у саду..... обр. М. Гайворонського
Ци ти підеш, ци не підеш .....обр. Б. Дрималика
Бодай та корчмичка.....обр. Б. Дрималика
Чиє ж то полечко.....обр. Б. Дрималика
Полетів бим на край світа.....обр. Є. Козака
Мала баба Михаїла..... обр. М. Колесси
Дай ня, мамко..... обр. Є. Козака
Як єм била ище мала .....обр. Я. Ярославенка

Ой хвалюся..... обр. Я. Ярославенка
Від ми пришла карта.....обр. К. Стеценка
Як я жала ярец..... обр. Я. Трохановського
В калиновім лесе..... обр. С. Людкевича
Боже мій миленький..... обр. Я. Баранецького
Бодай та корчмичка..... обр. Я. Баранецького
Цо ми ся затобом..... обр. В. Льорчака
Ой на Івана на Купала..... обр. І. Бідака
Ой, ти старий сиваку..... обр. Є. Козака
Чом же ти мене не закликала.....обр. В. Льорчака
Ой верше, мій верше..... обр. М. Гайворонського
Добрі тому коса косит..... обр. Я. Полянського
Де-с бив. Янічку..... обр. І. Майчика
Фурман.....обр. А. Кос-Анатольського

Колядки та щедрівки

Новий рік біжит.....аранж. М. Мельник
Чудесна зірка.....обр. М. Мельник
Срібні сани.....сл. Б.-І. Антонича, муз. В. Жданкіна, аранж. В. Льорчака
Був святий вечер.....обр. В. Барвінського
Дивная новина.....обр. К. Стеценка
Спас нам родився.....обр. В. Матюка
Не плач, Рахиле.....обр. В. Матюка
Земле юдейська.....обр. С. Стельмашука
Хто там на дорозі.....обр. С. Стельмашука
Христос родився.....обр. С. Дорундяк
У яслі Божа мати.....обр. В. Льорчака

Лемківські народні пісні з танцями

Ой крочком, коні, крочком.....обр. Я. Трохановського
За поляком чорна роля..... обр. Я. Трохановського
Не мам нич.....обр. М. Дацка
Малам сой фраїра.....обр. М. Гайворонського
Ой ци підеш, ци не підеш..... обр. А. Кос-Анатольського
На нашій оборі красьні грають.....обр. А. Кос-Анатольського

Хорові твори на слова Т. Г. Шевченка

Садок вишневий, Світе тихий, Орися ж ти. моя ниво.....муз. М. Лисенка
Учітеся, брати мої..... муз. А. Кос-Анатольського
Думи мої..... муз. Є. Козака
Реве та стогне, Заповіт..... обр. Л. Ревуцького
Сонце заходить, гори чорніють .....муз. В. Іконника
Ой стрічечка до стрічечки.....муз. І. Шамо
Над Дніпровою сагою.....муз. С. Стельмащука
Вітер з гаєм розмовляє.....м у з . Д. Кохансько
Зоре моя вечірняя.....муз. М. Леонтовича
Лічу в неволі.....муз. Д. Січинського
Закувала зозуленька.....муз. С. Людкевича
Ой чого ти почорніло.....муз. Л. Ревуцького

Духовні твори

Благослови, душе моя. Господа .....муз. А. Гнатишина
Єдинородний. сину.....м у з . М. Вербицького
Святий Боже.....муз. А. Гнатишина
Аллилуя .....муз. М. Вербицького
Іже Херувими.....муз. М. Вербицького
Щоб Царя.....
Отця і сина.....муз. М. Вербицького
Свят, свят!..... муз. М. Вербицького
Достойно єсть.....муз. Д. Бортнянського
Достойно єсть..... муз. К. Стеценка
Ми бачили світло істинне.....муз. М. Ярославенка
Нехай наповняться уста наші....
Єдин свят.....муз. А. Гнатишина
Буде ім'я Господнє.....муз. Д. Бортнянського
Хваліте Господа.....
Іже Херувимів..... муз. Д. Бортнянського
Ангел сповістив.....муз. М. Вербицького
Отче наш..... муз. М. Вербицького
Отче наш.....
Тобою радується.....
Щоб Царя..... муз. Д. Бортнянського
Тебе в піснях славимо..... муз. М. Вербицького

У МОЇХ РОЗДУМАХ – МОЯ ЩИРІСТЬ

Богдан Пастух

Не забудьмо
з якого ми краю,
Пригадаймо
про коріння своє.
Що в минуле
від нас відлітає
Лише пам'ять –
нам це віддає

Перед обличчям Всевишньої Небесної справедливості, я - син українського народу, який прагне бути покірним християнином і для якого слово стало - знаряддям праці, зброєю, аби легко і вправно опрацьовувати та боронити думку з її бажаннями і мріями.

Ми – кожен з нас, або ж усі разом взяті, словами вплітаємо у наше життя побажання і через слово знаходимо бажане у ньому. Тішуся з того, що мої бажання знайшли себе у наділених моєму серцю та залюблених римою словах, якими дихає Господня благодать.

Одне із моїх яснооких бажань, аби промінчики світла, які випромінюють поетичні рядки моїх віршів та пісні у виконанні Народного ансамблю пісні і танцю «Лемковина», стали б тими, яскравими променями, - які пращури нам посилають - із Неба!

Все ж, я для себе усвідомив, що на все - воля Божа! Впевнений лише в одному, що світло від світла - збагачується, кріпне, променить і творить. Через Божі діла на землі - я знаходжу та водночас віддаю - блаженство, що зігріває теплом Господньої любові мене і ближніх, аби не згубити себе самого у цьому холодному світі, в коловороті повсякденних клопотів.

У стані великодушної любові - до прагнення помножити любляче світло, подумаю собі, - який би я був звичайний, нужденний і убогий без неї, - любові до люблячого світла. Тож, моя дорога «Лемковина», - Вашим світлом дихає світло і моє.

Ось в повсякденних буднях мого творчого життя, порятунком стає ранок у парі з молитвою, час коли Небеса благословляють мене світанком у купелі з розпущеними промінчиками Божого сонця. Світла Небесного Божества, яке приведе мене у час радості - побачення із своїм животворчим, Богом дарованим, натхнення. Тож:

Спіймаймо світло серед тьми,
Промінчики в людській подобі,
Нехай тим світлом будем ми,
Від сонця, витканого в маминій утробі.

Господь роздав нам, людям усе порівну, але кожен з нас цей світ пізнає по своєму. В силу Господньої благодаті - відчуваємо серцем, сприймаємо на слух та поглядом очей змальовуємо авторські картинки тих подій, які стають якісною копією оригінального змісту власної душі.

Виступ «Лемковини» на XXVII Лемківській ватрі
Б. Пастух рецитує свої вірші. 2009 р.

Б. Пастух із «Лемковиною» на фестивалі в Нагірному01.09.2013 р.

Ось, як на мене, в неї, у «Лемковини» - осяйні очі-оченята, погляд яких по особливому ведеться на передзвін лемківських пісень, які щораз сповіщають моїй душі про повернення миловидної весни в рідний, для неї, край,- до лагідних гір, зеленогрудих долин, дзеркальних потічків. До цієї весни, в обіймах якої, на моєму родинному дереві, квітла молодість моїхпращурів.

Саме у таку пору, Богом дарованого мені життя, пісні у виконанні хорового колективу «Лемковина», вперше переплелись із моїм, по новому народженим поетичним словом, яке і по нині продовжує віддзеркалювати мою безмежну любов до свого лемківського коріння, в обіймах Божої любові, на сторінках усієї моєї творчої діяльності.

Памятаймо, - щирість, що прозирає з глибини душі, є найвищою винагородою для людини від Небесного Бога.

«Лемковина» з отцями Михайлишином і Дудою, Ждиня, 2009 р.

Після концерту у філармонії, Львів, 2019 р.

Вік Лемковини -
притертий до віри,
Пісня лемківська -
єднає серця,
Щедра на радість
і милість без міри,
Має початок -
не має кінця...

24.12.2018 р.

Щасти тобі – «Лемковино»!
З любов'ю

Богдан Пастух

СВЯТОЧНІ ВИСТУПИ «ЛЕМКОВИНИ» В СОКІЛЬНИКАХ

Ганна Волошинська

Сокільники – особливе село. Концерти й виступи тут для «Лемковини» мали важливе значення. Хористи охоче брали участь у різних заходах, які організовувалися селищною радою. Багато з учасників «Лемковини» в різний час проживали в цьому селі. Багато хто навчався в Сокільницькій школі та зберіг добру пам'ять про педагога, скрипаля, режисера численних вистав і концертів Мирослава Юрійовича Павлика. Він був виселений зі свідомого українського села Бушковичів на Надсянні. Активність, вихована в ньому з малих літ, він широко виявляв тут, в Сокільниках. Він і розвинув у нашому селі добру українську традицію.

Гарно в селі влітку – простір, воля. Просто неба відбуваються фестони, заходи, що організовує місцевий Союз українок. Купальські забави в Сокільниках пов`язані з вечорами пошани й пам`яті. Задум про їх проведення виник якось при спогадах на зустрічі з однокласниками. Тоді саме тепло й щиро говорили про М. Павлика – нашого вчителя і диригента шкільного та сільського хорів, багатолітнього керівника вчительського аматорського драмгуртка, оркестру. Скільки доброго, патріотичного він вкладав у своїх учнів та жителів села! Він ще мріяв зробити Купальські забави… та не встиг. Пішов у кращі світи. В його пам'ять захотіла зробити це сама. Шукала по бібліотеках матеріалів, їх було вкрай обмаль. Взяла за основу голосіння – Купайла, Купайлицю, плетення і кидання на воду віночків та виловлювання їх хлопцями, розпалювання купальського вогнища та скакання через вогонь. Далі – спалювання Купайла та топлення Купайлиці. Головна атрибутика та дії святкувань були в усіх 12-ти сценаріях (1991-2003). Хотілося це інсценізувати, наповнивши те-

матично русальськими піснями й обрядами – польові, лісові, водяні. Сцена тоді була на воді озера, що біля церкви Успіння Пресв. Богородиці. До сцени вела дерев'яна доріжка, а русалок підвозив на човні Водяник. Коли не всі мешканці села були налаштовані на проведення такого, на їх думку «язичницького» заходу, мене підтримала «Лемковина». Присутність хору змінила статус святкування з рівня аматорських вистав біля озера на величаве дійство, яким село вшановувало День народження св. Івана Хрестителя.

«Лемковина» на святі Купала в с. Сокільники. Диригує Марія Мельник. Церква Успіння Пресв. Богородиці. 2003 р.

Окремо слід сказати про святкування Св. Миколая в Сокільниках (сценарії та постановки Г. Волошинської). В головній ролі – Богдан Пастух. Не доводилось бачити більш досконалого виконання такої поважної ролі навіть серед артистів. Це його природний талант поета, декламатора, самобутнього артиста. Дві мої онучки (ангелята) мали свої ролі і всюди супроводжували Св. Миколая. А колядковий супровід вівся групою активістів хору «Лемковина» (Тереза Фик, Надя Боровець, Марта Новицька і я). Робили це три роки поспіль. Спонсори та сільська рада забезпечували подарунками. Дійства відбувались біля обох церков та ще в двох віддалених місцях села. Лиш один рік Миколай

«Лемковина» на святі Пошани і пам'яті працівників сільської ради с.Сокільники 17.06.2007 р.

ати на санях. Це справляло неабиякий ефект для дорослих й. Два інші рази задовольнялись бричкою. Окрім села – иколай завітав у районну Раду, до підприємств, що нале-о Сокільник та раз – у залізничне депо, в якому працювали кі ще й зараз працюють) учасники хору. Там «Лемковина» онцерт колядок.

«Лемковина», свято Миколая. Залізничне депо, 2009 рік

Не можна оминути фестиваль колядок і вертепів у Сокільниках (8.01.2007 р.). Участь взяли хори обох церков, дитячий хор с. Сокільники та наша «Лемковина» під керівництвом Марії Мельник. Свято хорової колядки відбувалося у Народному домі під гаслом «Дзвеніли колядками Сокільники». А вертепи були два: дитячий із Сокільник та дорослий із Зимної Води.

Ось як написала про артистів із Зимної Води в сільській газеті «Вісник»: «… Заходять в зал урочисто, під спів колядки, а веде їх Ангел зі звіздою. Гармонійне звучання ансамблю у чоловічому складі доповнювали гарні вертепні костюми. Давно не було в Сокільниках дорослого вертепу! Варто перебирати досвід у його керівника Миколи Ощіпка (він же й учасник народного хору «Лемковина»)…» [Волошинська Г. Дзвеніли колядками Сокільники// Вісник, 2007. – №4. 10 лют. – С.4]. Дорослий вертеп вразив глядачів не так вишуканими костюмами, як високоартистичним виконанням ролей. Серед виконавців виділявся «жид», роль якого виконував М. Ощіпко.

Як годиться виконавцю дуже відповідальної комедійної ролі, він розважав глядачів під час виступу та й опісля: пропонував їм щось купити, щось обміняти, а щось – і дати. Прекрасний грим та зміна голосу перевтілила знайому всім людину настільки, що навіть багато хто із хористів «Лемковини» не впізнавав п. Миколу.

«Під завісу співав народний хор «Лемковина». Хористи-виселенці з мальовничих і благодатних земель Лемківщини відтворювали ритми і мотиви того краю перед своїми земляками з особливим піднесенням. Правдивим одкровенням прозвучали слова лемківського поета Богдана-Ігоря Антонича, покладені на музику бардом Василем Жданкіним: «…сходить сонце у крисані, спить слов'янськеє Дитя». Слід зазначити, що Лемковина пишається однією з перших гармонізацій цього величавого твору, виконаною В. Льорчаком. Переконливо прозвучав твір «З нами Бог». Так, Дух Святий перебував з нами» [Волошинська Г., там само]. І наступної коляди величне «З нами Бог» у виконанні «Лемковини» єднало в спільному бажанні славити Спасителя світу глядацьку авдиторію й хористів. «Він-бо витав серед нас. Віриться, що дух Його мешкатиме в кожному з нас, а звуки ангельських пісень постійно звучатимуть в нашій душі, наповнюючи її радістю нескінченною» – писала я про ту подію [Волошинська Г. Христос Рождається! Славіте

Пато!// Вісник, 2008. – №1. – 18 січ. – С.4]. І не було в тих моїх словах патетики, адже перед тим, під час фестивалю в 2007 р. трапилось Боже чудо. На сцені перед ялинкою я поставила дідуха і шопку з дому. А поміж ними – запалила звичайну парафінову свічку.

Будучи постановником і ведучою, я не звернула уваги на те, що багато хто підходить до сцени і фотографує. Подумалося мені, що їм подобається композиція. А це з напливів свічки зробилась фігурка Матері Божої зі схиленою голівкою, складеними руками як для молитви над немовлям. У багатьох хористів «Лемковини» зберігся ксерокс із цієї фотографії.

Відтоді не можу заспокоїтися. Це треба було перервати дійство! Всім це показати! Благо, що залишилась фотографія. Вважаю, що це був знак подяки Пречистої за врятовану Її ікону, що була викинена на спалення. Я взяла Її без рами, місцями розірвану; ми все підклеїли, а з церкви Різдва Богородиці дали довгого вишиваного рушника, який закрив відсутність рами. Вона була окрасою сцени на стадіоні «Сокіл» під час відзначення 60 - тих роковин депортації українців з Польщі (11.06.2006 р.) у Сокільниках. І на тому святі «Лемковина» була з нами – виступали на сцені під тим образом Діви. Сільська рада посприяла реставрації ікони і зараз вона на своєму колишньому місці – в церкві Різдва Богородиці.

Ганна Волошинська

Посестри: Ганна Волошинська зі сербськими жінками у Вербасі, 21.09.2013

ЗРІЛІСТЬ «ЛЕМКОВИНИ»

Кажуть, хор - це колектив,
Що любить співати
І піснями Бога, матір
Та край прославляти.

Незвичайні люди в Рудно,
Та й в іншому місці,
Сповивали «Лемковину»
З самої колиски.

Так з любов'ю колихали,
Всю душу вкладали,
Аби вона в тяжкі часи
Рідне слово пригадала.

Тепліло на серці,
Наче легше й жити…
Треба було з тим натхненням
Лемківське ширити.

Збиралися на нараду
Поважнії мужі
Аби дати «Лемковині»
Крила сильні, дужі.

А пісня, як з піднебесся,
Вкривала всіх чаром.
Значить, зібрав коло себе
Кокотайло всіх недаром.

А що пісень пригадали
Сумних і веселих!..
Незліченно було їх
У лемківських селах.

Та і в церквах мали співи
На піст чи Великдень,
Співали їх й при роботі,
Коли пряли в зимний день.

А Мокрецький «Лемковину»
Першим показав,
Бо хор уже на цю пору
Немало пісень знав.

Тут Матвіїв - скрипаль сильний,
Естафету підхопив,
Він до хору енергію
Й молодечий дух вносив.

Та недовго керував,
Бо потягло в гори…
Там посаду дістав вищу
І там дбав про хори.

Тараса змінив Циклінський
(Хор вже добру славу мав),
Старостою був Юрковський,
Диригенту помагав.

Керівники хору мінялись
(З належних, певно, причин),
Але дух міцнів, ширився
В тяжкий комуністичний режим.

Як прийшов 75-ий,
Циклінський занедужав,
Попросили Кушніра
Аби два хори подужав.

Зрозуміло, що не дався
Він довго просити,
Довелося якийсь час
Двом хорам служити.

«Лемковина» ,звісно, - рідне,
Воно в нього в крові…
Марив нею день і ніч,
Вже й оркестр був напоготові.

І дружина, сини й донька -
Підтримка й допомога…
Проляглись для «Лемковини»
Далекі дороги.

Об'їздили південь, схід
Та Шевченків край,
Слава йшла поперед ними,
Сягала аж за Дунай.

Плескали їм в Естонії,
Німці танцювали,
А у Польщі (справді так!)
За родину мали.

Хор великий та оркестр:
Людей біля ста.
Львівські ЛАЗи на той час
Ледь у двох всіх розміща.

Як втомився вже Кушнір -
Казав молодшого шукати…
Тут Стефанка привела
Хористка Ольга, його мати.

Молодь його поважала,
Оркестранти тяглись до спільноти,
А щоб Київ шокувати -
Писав обробки, ноти…

Ще й оркестр, де хлопці жваві
З солісткою впридачу,
«Лемковина» через це
Приречена на вдачу.

Він недовго засидівся,
Бо кликали дороги…
І тут Льорчака позвали
Крокувати з хором в ногу.

Володимир із театру
Добрий гарт мав,
Він враз, Кушніра згадавши,
Послідовником його став.

Дисципліна і порядок
Знову процвітали,
І нові його обробки
З успіхом співались.

Та лиха пані з косою
Чогось приблукала
І його в розквіті сил
З собою забрала.

Мабуть була воля Божа
Його туди забрати
Аби міг небесним хором
Далі керувати.

Підмінила його зразу ж
Мельник - перша жінка,
Вона пісень побожних вчила
Й повстанських - щира українка.

Привела собі на зміну
Богдана Кривка,
Був він здібним, енергійним
Та вдача не та…

Зараз у нас Кондратенко
(Теж не лемком вродився),
Повільно вивча говірку,
Разом з Ковальовим нам знадобився.

Ну, а хористи - справді скарб,
Як хлопці так й дівчата,
Свій час та силу віддають
Чи то в будень, чи в свято.

Як став хор наш називатись
«Ансамбль пісні й танцю»,
Танцюристи молоді
Додавали гарцю.

Першим був у нас Копильчак,
Що серйозну вдачу мав,
Танці лемківські веселі
Він всім вперше показав.

Тепер Кіях з танцювальним
«Лемковині» так пасує,
Водить танці, хороводи,
Всіх веселить і чарує.

А ведучим часто в нас
Пастух - поет, пісняр,
Він у віршах, піснях, прозі
Вилива свій дар.

Акторський талант, постава…
Він на сцені - елегант,
Так і в праці, й по життю
Він - завжди педант.

А щоб наша «Лемковина»
Була гарно вбрана,
Тупісь тим усім курує,
Вона нам Богом дана.

Пройшла з всіма «Лемковина»
Цілих п'ятдесять,
Співай, танцюй, весели всіх
Хоч ще двічі так!!!

Ганна Волошинська
Листопад, 2018

Відзначення 60-річчя депортації, с. Сокільники. 11.06.2006 р.

ЗАСНОВНИК ХОРУ «ЛЕМКОВИНА» – РОМАН КОКОТАЙЛО

Роман Кокотайло

Початок «Лемковини» тане в глибині літ. Відходять ті, котрі могли б кинути промінчик спомину на перші зустрічі вихідців із Лемківщини. Знаємо лише, як прийшов диригент з багатющим досвідом, котрий вселив у лемків відвагу й віру в прийдешній успіх створеного ним хору. Одного професіоналізму для того, щоби йому повірили, було замало. Перед собою мав він не підлітків, але людей, які пізнали гіркоту втрат та збиткувань, перебрели ріки сліз і крові. Так, ці бідою биті ґазди, потребували його не для пустих проб. Вони ставили на шальки терезів найдорожче – свій час, відведений Богом їм, виселенцям для повсякденного змагання за життя і добробут у власних сім'ях. Щоби повірити, мали зустріти людину з досвідом не меншим, як у них. І, судячи з результату – життєздатної й сильної родини «Лемковини», яка відзначає свій півстолітній ювілей – Роман Кокотайло виконав місію засновника та диригента хору.

В мистецьких колах Галичини Р. Кокотайла вважають патріархом галицького хорового мистецтва. За підставу до того мали би стати документи і архівні матеріали. Із «Енциклопедії сучасної України»: Роман Кокотайло народився 21 червня 1906 р. в с. Сулимів (нині Жовківський р-н). Етимологія прізвища від дієслова «кокотати» означає балакати – співзвучна з обраною п. Романом професією. Керівник хору має добре володіти словом, щоб влучно пояснювати хористам художньо-емоційний зміст виконуваних творів.

У Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові його вчителями були Василь Барвінський, Борис Кудрик, Станіслав Людкевич (1932). Далі скінчив філософський факультет Ягеллонського університету (Краків, 1933), Львівську консерва-

торію (1939). Співав у вокальному ансамблі на радіо і працював вчителем музики й співу при Народному домі (1934-1936), став солістом Львівської Опери (1936-1946). В свої 40 літ, попри воєнні події, зумів зреалізуватися як педагог і як співак-бас.

Життєва стежка Р.Кокотайла обірвалася 12 липня 1990 р. – за чотири дні до прийняття Декларації про державний суверенітет України. Попри майже 30-літнє небуття, інтернет-мережа рясніє згадками цього імені. Приводом стало свідчення Р. Кокотайла про

Хор Львівської Політехніки. По центру провідні диригенти Львова: С. Прокопяк, В. Пекар, Р. Кокотайло. 1962 р.

трагедію Янівського концтабору часу німецької окупації Львова (1980). Розповів, що знав про долю табірного оркестру, зібраного із в'язнів для акомпонування масовим розстрілам. Р. Кокотайло упізнавав на фотографії, яка фігурувала в обвинувачувальних матеріалах на Нюрнберзькому процесі, колег, працівників Львівської опери.

Режисер фільму «Вісім тактів забутої мелодії» Ігор Малишевський залишив на диво живий опис Р. Кокотайла. То вже літній лисуватий музикант у сильних окулярах, що «хтозна-скільки літ працював в оперному хормейстером». Його «очі за скельцями молодим блиском дисгармонували з досить статечним віком». З кінематографічною точністю режисер передає фрази, інтонації мови

Р. Кокотайла: *«Ціле життя я в театрі, а вірите, лячно було й глянути туди, вниз, бачити, як в оркестровій ямі з'являються порожні місця. Когось сьогодні знову взяли. Хто наступний?.. З цього вікна я не раз бачив, як везли в Янівський концтабір звідтам отих нещасних... Побитих, виснажених, худих — страх. А як, прошу, побачиш на вулиці, одвертайся. Не підводь, бігме, очі. «Льос, льос! Проходь!» І то добре, прошу, як одженуть. Бо й застрелити можуть... І що то за люди, скажіть ви мені, прошу? Гомо гоміні люпус ест — знаєте? Людина людині вовк. А про них я так сам собі думаю: люпус люпусі гомо ест! Вовк вовкові — людина! Страх, а не люди!..».* Крилаті вислови латиною – то опановане ще за студіювання в Кракові.

Коли до Р. Кокотайла звернулися, щоб він визначив мелодію «Макабричного танго», знов чуємо його голос: *«Щось тоді чув, але допомогти тут не можу. Стільки літ...І взагалі все життя цікавився, прошу, лише оперовою музикою. Спитайте, може, в Кос-Анатольського. Він починав колись у джаз-оркестрах по різних ресторанціях...».*Не сказав старий хормейстер, що не так «оперова музика», як фольклор і, зокрема, лемківський мелос вабив і Анатоля Кос-Анатольського, і його, Романа Кокотайла.

Організація хорів – його стихія. Подією для повоєнного Львова став ним плеканий міський молодіжний мішаний хор (1950).

Прилучав до хорового співу по школах міста (1946-1949). Насаджував у душах учнів гармонію, налаштовував до злагодженої співдії . Ще на початку 1960-х рр. про спів у хорі під керівництвом Р. Кокотайла згадала Галина з Цегельських [Родом зі Струсова. Розповіді про Цегельських. – За редакцією Л. Купчик – Львів-Бетлегем, 2002, – 306с. – С. 196]. Пригадала Ольга Прийма, учениця СШ № 34 (1958–1962): *«Його всі пам'ятали, він викладав уроки співу і в початкових, і в старших класах. Хто був обдарований, брав участь у виступах хору. Р. Кокотайло був дуже гарною, шляхетною, обізнаною людиною. Запам'ятався мені як особистість високої культури. На його уроках ми всі були уважні, і брали активну участь в процесі навчання».*

Середня школа № 34 ім. Маркіяна Шашкевича – особливий навчальний заклад із давніми освітніми традиціями. Одним із його основників вважають композитора Анатоля Вахнянина [Котлобулатова Ірина. Школа ім. Маркіяна Шашкевича/ Урбаністичні

образи. Центр міської історії Центрально-Східної Європи. режим доступу http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=8467], а в часи тривання закладу в статусі гімназії Св. Анни там викладав славетний співак Олександр Мишуга. У повоєнні роки в школі № 34 практикантом з викладання української мови і літератури певний час була в майбутньому видатна оперна співачка Володимира Чайка. Своєю сценічною кар'єрою В.Чайка завдячує Р. Кокотайлу, адже розпочинала солісткою організованого ним хору при Будинку вчителя [Косопуд Богдан. Останнє інтерв'ю. Пам'яті Володимири Чайки/ Солоспів 3, 4 (21-22), вересень-грудень 2015 р. – С.14-16] Від часу праці в СШ № 34 теплі товариські стосунки пов'язали Р. Кокотайла з педагогом Василем Хомиком. Слід зазначити, що з часу надання школі імені Маркіяна Шашкевича (1886), українську мову й літературу в ній викладали унікальні особистості, до яких належав В. Хомик. Марія Хомик з Одрехівських, переселена зі с.Вілька, згадує обставини, за яких міг з'явитися вірш її чоловіка «До пісні з Лемківщини»: *«Василя зустріла вже тут, у Львові на вечірці, організованій Іллею Чуликом для вихідців із Лемківщини. Ми радо вітало в своєму домі маестро. Василь і Роман обмінювалися творчими задумами. У нас було піаніно, придбане кимось зі старших родини Одрехівських, щоб молоді навчалися. На тому інструменті Роман награвав мелодії лемківських пісень, які пригадував Василь. Вірш на прославу лемківських пісень був написаний під враженням тих дружніх бесід. Його тепер так проникливо читає на концертах «Лемковини» Ольга Стефанко...»* . Спілкування талановитих людей корисне для обох. Р. Кокотайло в такий спосіб, ще до постання «Лемковини», увійшов у лемківське середовище і, як музикант,захопився красою лемківських пісень. Поява його в Рудно на репетиціях лемків стимулювала учасників до систематичної наполегливої праці. Він тоді викладав у Львівській консерваторії (1961-1971) і приходили на зміну диригентові його учні. Його дітище – «Лемковина» стала стартовим майданчиком для хормейстерів-початківців.

Роман Кокотайло назавжди залишиться першим художнім керівником і диригентом «Лемковини». Творчим довголіттям хоровий колектив ствердив професіоналізм Маестро.

Ентузіаст хорового співу Тереза Кищак мала право ствердити *«Співаю у хорі з першого дня заснування»*. Поділилася обставинами започаткування хору. І нині, як її життя згасло, кожен епізод набирає особливої значущості.

Тереза Кищак

Тереза Кищак: *«Дуже працьовитий був чоловік. Середнього зросту, мав окуляри. Працював самовіддано. Був такий захоплений, що дошку й крейду приніс і нас вчив ноти. Рік то тривало. До 1970-го.Вже був старший, йому було тяжко, хотів щоби в ним створений колектив прийшов молодий диригент.»*

Згадує: *«Оля була мала, а приїздили батьки з Миколаєва і чоловік міг побути з дітьми, як на хор ходила. Він віз мене до Рудно. Брав мене, брав хористів, скільки вміститось у машину. Найчастіше було нас п'ятеро. Кожного разу їхав Соболевський Роман Михайлович. Степан і Роман – то були колеги. Вони разом з руднянами організовували хор. Спочатку просто зустрічі переросли в настійливу потребу: щоб то став хор. Треба диригента. До нашої хати були запрошені Р. Соболевський, М. Донський, І. Майчик,П. Когутов. І. Майчик відхилив пропозицію стати диригентом самодіяльного хору. Тоді, очевидно, що з ініціативи Р. Соболевського, хоча того точно не знаю, знайшли іншого – Р. Кокотайла. Взявся до праці безкорисливо. Ніякої зарплати не хотів, а працював сильно з нами.*

На репетиціях було до 50 чоловік. Репетиції відбувалися тричі на тиждень – понеділок, середа і субота. Збиралися на 7-у і працювали так, що йшли часом об 11-ій годині вечора. А нас зі Львова тоді було багато. Поїзд був і так електричкою доїжджали на вокзал, а звідтам кожен собі добирався. Часом була пів до першої дома. Степан мене виходив зустрічати. Стояв на вулиці, чекав».

КАМЕРТОН ВІД «ЛЕМКОВИНИ»

Михайло Мокрецький

Дарунком долі стала праця з «Лемковиною» для її другого диригента. Не випадково він згадує зворушливі й такі потрібні йому, як початкуючому диригенту, знаки уваги і поваги від хористів – Камертон, Годинник і Почуття, зроджені в творчій праці на ниві національної культури.

Початок життя в майбутньому видатного диригента припав на суворі воєнні літа. Народжений 20 серпня 1940 р. в смт. Обертин Івано-Франківської обл., чотирирічним втратив батька. Мама - Мокрецька Марія Томківна сама підіймала трьох малолітніх дітей, відробляючи безпросвітну колгоспну повинність так, що актуалізувався зміст старовинної народної пісні:

«Коли мурували Обертинський замок,
Гонили на панське і в неділю рано.
Гонили на панське, били батогами,
Залишались у кріпаків кров`яніі рани»

Скінчивши 7 класів у рідному Обертині (1954), подався до найближчого від дому Коломийського педучилища. Вивчився на спеціаліста з культосвітньої роботи й працював вчителем співів у школах с. Криворівня (1958) і с. Луків Обертинського р-ну (1959). Строкова служба у лавах радянської армії відірвала 19-літнього Михайла від рідної оселі на цілих три роки. Після демобілізації вчився на диригентсько-хоровому відділі Ужгородського державного музичного училища (1962-1966). За результатами навчання одержав рекомендацію на вступ до Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка. Мав 5-літній стаж роботи й паралельно зі студіюванням хорового мистецтва, почасти через матеріальну скруту, а в основному через бажання досконалити майстерність на практиці, керував хорами школи № 63 м. Львова та с. Водяного. В круговерті буднів не лишалося й хвилини на відпочинок. До

самоорганізації й дисципліни привчало саме життя. Якось через збій у розкладі відправлення залізничного транспорту: замість сісти до приміського потягу на Івано-Франківськ, юнак втрапив у вагон потяга Варшава-Варна. Інцидент із прикордонниками на станції Мостиська-II міг зашкодити громадянинові країни за залізною завісою. Мудрість ректора консерваторії попередила прикрий фінал: М. Мокрецький відбувся доганою.

Перші концерти «Лемковини» під диригуванням М. Мокрецького. Акомпонує Б. Бодревич. Солісти Мартиновський та Гнідь

Студентом випускного курсу М. Мокрецький прийшов до лемківського хору (1970). Стефанія Кузяк, яка співала тоді в хорі при промисловому підприємстві с. Водяне під керівництвом Михайла Семеновича, запропонувала йому стати диригентом новоствореного лемківського самодіяльного колективу. Погодився. Його прийняли хористи. Він взявся до роботи з тим, щоб люди могли по виснажливих репетиціях відчути нарешті радість від виступу.

М. Мокрецький згадує: «З великою приємністю сьогодні пригадую, як після першого виступу «Лемковини» під мосю орудою дружина і діти нині світлої пам'яті Михайла Соболевського, подарували мені збірник «Лемківські співанки», які він зібрав

і упорядкував. Невеликим тиражем ця книга побачила світ у видавництві «Музична Україна» в 1967 р. Пізніше у своїй творчій праці я не раз використовував твори, поповнював репертуар капели побутовими, жартівливими, весільними, обрядовими, воєцькими піснями, видрукуваними у цьому пісеннику. До речі, у моїй домашній бібліотеці це видання й досі на чільному місці. І не тільки тому, що це моя молодість, мої перші самостійні кроки у керуванні хоровим колективом, але і тому, що цей пісенник, на моє глибоке переконання, продовжив працю видатного українського композитора, вченого і дослідника музичного фольклору українського населення Карпат — Філарета Колесси. Він, а також пізніше С. Людкевич, Є. Козак, М. Колесса, Я. Ярославенко, А. Кос-Анатольський, І. Майчик, О. Гижа, Р. Соболевський та ін. зробили чимало обробок лемківських пісень».

З розумінням поставився до молодого диригента староста хору Павло Юрковський. Бачив перед собою чоловіка вихованого й працьовитого, такого, що мав співчуття до трагедії лемків і вмів оцінити їх жертовність: *«й досі я бачу перед собою хористів капели, які зі сльозами на очах виконували знайомі їм з далекого*

Виступ в будинку культури «Львівсільмаш», диригент М. Мокрецький 14.02.1970 р.

дитинства лемківські пісні. Вони нагадували їм про їхні оселі, гори, церкви... Наш тодішній репертуар не був такий багатий, який має «Лемковина» сьогодні. Ми виконували десь біля десяти пісень. Серед них «Дунаю, Дунаю», «А там долом, в тій долині», «Стелися, стелися, зелений барвінку» та інші».

П. Юрковський відчув у юнакові брак батьківської опіки, тож керовані ним лемковинці подбали про дар М. Мокрецькому на прощання. Вражає філософський підтекст подарунку - іменний годинник, як нагадування йому про минущість, плинність Часу та камертон, як побажання чистоти Звуку, Взаємин і Долі.

Через третину століття уклінно дякував колективу «Лемковини» тепер досвідчений диригент, заслужений діяч мистецтв України (2001), директор державного музичного училища ім. Д. Січинського М.С. Мокрецький.

«Я, хлопець з прикарпатського Обертина, часто замислювався над трагічною долею лемків, які пережили трагедію насильницького переселення з рідних місць, але не втратили своїх коренів, не забули, не зреклися своїх звичаїв, обрядів, пісень, танців. І я безмежно вдячний долі і Всевишньому, що в свої молоді роки мав можливість доторкнутися серцем до пісенних лемківських джерел, до багатющої фольклорної криниці.

З хором «Лемковина» мені довелося попрацювати якихось півтора року. Я тоді закінчував Львівську консерваторію ім. М. Лисенка, і мене чекало нове місце праці в Івано-Франківську — керівництво Гуцульським ансамблем пісні і танцю обласної філармонії. З великим жалем я прощався з лемками, з капелою. Дарунки «Лемковини» й досі служать мені, нагадуючи про чудових людей, справжніх патріотів, дзвінкоголосих хористів, які не за власною волею залишили рідні Бескиди, але й у Галичині не втратили своєрідного почуття гумору, закохалися у зелені Карпати, у місцеву природу, зберігаючи при цьому неповторний мелос лемківських пісень».

СКРИПАЛЬ І ДИРИГЕНТ

Тарас Матвіїв

Музично обдарованому вихідцю із поблизького від Львова села судилося дві дороги - скрипкового віртуоза й талановитого диригента. Тарас Іванович Матвіїв народився 7 березня 1947 р. у с. Малечковичі Пустомитівського р-ну в родині вчителя. Як здобув початкову освіту в рідному селі, простелилася йому стежина до Сокільницької загальноосвітньої середньої школи. Там він зарекомендував себе, як здібний до музики юнак. Брав уроки гри на скрипці у відомого в Сокільниках музиканта, педагога і громадського діяча Мирослава Юрійовича Павлика. «Тарас запам'ятався численними виступами в клубі та на шкільних вечорах», – пригадала хористка «Лемковини» сокільничанка Анна Волошинська. В шкільному оркестрі, створеному М. Павликом Тарас був скрипаль, а Петро Байса, тоді теж учень Сокільницької школи – кларнетистом.

За час навчання у Львівському музично-педагогічному училищі ім. Ф. Колесси (1964-1967) Т. Матвіїв виявив відмінні музичні здібності. Неодноразово виступав з концертами як в училищі, так і перед громадськістю міста. На Республіканському конкурсі-огляді художньої самодіяльності в м. Києві він був винагороджений дипломом II ступеня за сольний виступ гри на скрипці. Свій вибір: між скрипкою і кар,єрою диригента Т. Матвіїв зробив, відмовившись від скерування на працю до Володимир-Волинського педагогічного училища. Він бере відкріплення та стає студентом заочної форми навчання диригентсько-хорового факультету Львівської консерваторії ім. М. Лисенка. Вже за рік пише клопотання про переведення на денну форму навчання. На підставі прослуховування 27 червня 1968 р., де Т.Матвіїв продемонстрував слухові навички,

Виступ учнів Сокільницької школи, між якими й Т. Матвіїв, 1963 р.

теоретичну підготовку та вміння диригувати на творах «Огні горять» Сидора Воробкевича та «Поема про Україну» Олександра Александрова, він був переведений на другий курс стаціонарного відділення. На старших курсах консерваторії Т. Матвіїв за пропозицією свого викладача з диригування Р. Кокотайла розпочав співпрацю з хоровим колективом «Лемковина» (1970-1972). Під його керівництвом «Лемковина» дала успішний концерт (14.02.1971), про який згадує П. Когутов у статті, присвяченій 10-літньому ювілею хору. В ній Т. І. Матвіїв представлений, як наділений харизмою диригент, що ретельно шліфує кожну партію. З ним самодіяльний хор порівнявся за якістю співу з професійними колективами. Дуже любив нового керівника староста П. Юрковський. Можливо, він пізнавав у талановитому юнакові риси ліричного героя поезій Б.-І. Антонича.

Одночасно з роботою в «Лемковині», на початку 1970-х років, Матвіїв диригував оркестром ансамблю пісні і танцю «Черемош» Львівського держуніверситету ім. І. Франка. За словами народного артиста України Івана Поповича, тодішнього художнього керівника ансамблю «Черемош» (1971-1974) Тарас Матвіїв «… був націлений на високий мистецький результат і таки досягнув потрібного звучання та злагодженості музикантів» [«Черемошу грають хвилі», С.48].

Закінчивши у 1972 р. консерваторію, Матвіїв був скерований на роботу за міністерським направленням в Івано-Франківську область. Згодом він повертається на Львівщину, де виявляє себе як талановитий диригент Прикарпатського ансамблю

Диригент Т. Матвіїв у процесі творчості

пісні і танцю «Верховина» (м. Дрогобич, 1980-1982), а також як педагог Львівського культосвітнього училища.

Дві дороги судилося йому. Десь у вічнім ваганні між ними губиться життєва стежина Т. Матвіїва.

«Лемковина» під батутою Т. Матвіїва, 1971 р.

ДОРОГОЮ ДО ХОРОВОЇ ЛЕГЕНДИ

Ігор Циклінський

Ігор Михайлович Циклінський народився 25 листопада 1950 р. в с. Грабовець Стрийського р-ну Львівської області. В музикальній родині Михайла і Дарії Циклінських звучала українська пісня. Батьки брали участь у сільському церковному хорі. Вони мріяли про музичну кар'єру сина. Ігор навчався у Стрийській середній школі № 5, де брав участь у шкільному хорі під керівництвом Миколи Каліцуна. Одночасно став учнем Стрийської музичної школи по класу баяна. У Дрогобицькому державному музичному училищі його викладачем з диригування стала Ірина Байцар (1960): «... Ірина Василівна зуміла закласти у талановитому юнакові пра-

Диригує І. Циклінський

вильні і міцні основи диригентської техніки, навички мистецької аналітики, словом, ті підвалини, на котрих сформується феномен майбутнього митця» .

Від другого курсу училища продовжив навчання у класі Олега Цигилика. У Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка навчався в класі відомого львівського хорового диригента Михайла Антківа (1970-1975). Як студент консерваторії, Циклінський працював у різних хорових колективах (жіночий хор Львівського технікуму громадського харчування; ансамбль «Черемош» ЛДУ ім. І Франка; Стрийський міський хор хлопчиків «Щедрик» та хор с. Нежухів Стрийського р-ну). Тоді ж він працював і з хором «Лемковина» (1972-1975).

Як педагог диригування Дрогобицького державного музичного училища (нині – Дрогобицький музичний коледж ім. В.Барвінського), І. Циклінський керував учбовим хором та камерним «Sonores» цього музучилища (1975-1991). Викладав також у Дрогобицькому педагогічному інституті ім. І. Франка (1991-1992). І. Циклінський завідував кафедрою диригування у Львівському вищому музичному інституті ім. М. Лисенка (нині Вища музична академія ім. М. Лисенка) (1992-1994), диригував студентським хором. Здобув визнання як керівник муніципального камерного хору «Легенда» м. Дрогобича (2002). Має звання заслуженого працівника культури (1988), заслуженого діяча мистецтв України (2006). [Береза Роман. Родом із хорової легенди (Штрихи до творчого портрету заслуженого діяча мистецтв України Ігоря Циклінського/ Животоки. 2014. – №3-4(64-65). – С. 14-16]

У ТВОРЧОМУ ПОЛІ ІВАНА КУШНІРА

Іван Кушнір

Липневий вечір у Львівській філармонії. Партер і балкон тануть у присмерку. Виступ вибраних музикантів Академічного симфонічного оркестру, які з успіхом гастролюють по країнах Європи, обіцяє слухачам незабутній час у вирі музики. Мить, і за диригентським пультом опиниться струнка постать. То – Хобард Ерл. Владні плавні рухи розкрилених рук зосереджують на собі гру оркестрантів. Чарівна дія триває. Нараз, із першими тактами Гуцульського Триптиха Мирослава Скорика збагнула кого нагадує мені диригент, що прибув до України аж із другого краю планети [див. The Orchestra of

«Лемковині» 10 років. Львів 25 травня 1980 р.

the Americas. Академічний симфонічний оркестр Львівської філармонії. Концерт, вівторок 24 липня 2018 – Львів, 2018. – С.4]. Колись так само в Львівській філармонії захоплено слухала творчий виступ хорової капели «Лемковина». Мелодії гір у своєму неповторному багатстві й варіативності спадали на душу, немов кришталево чисті потоки. Ритми, рвійні й грайливі, оті безконечно змінювані переходи мов, із округлих зелених гір подуви вітру прохолоджають тебе в

закритій залі. Тоді так само насолоджувалася тій дивній дії, яку силою свого духу, енергією серця владно започатковував диригент, а підхоплювали й розвивали цілковито підвладні йому виконавці. І байдуже, яким арсеналом засобів володів Він – чи то людськими голосами, чи різноманітними звуками симфонічного оркестру. Важило цілісне сприйняття твору, яке на своїх розкрилених руках ніс Диригент. Його постать, немов тіло птаха, вільно ширяла у променях суфітів. Мимовільно пригадалося слово І. Желема, зроджене враженням від концертів «Лемковини» під батутою І. Кушніра у далеких 1980-х рр.: «І.Кушнір, диригуючи співом капели, працює на мелодію також усім своїм корпусом, мімікою, поглядом, виразом лиця тощо. Таким широким комплексом засобів впливу він наче «примушує» їх до такого виконання ролей, якого він від них домагається. Створюється враження, що виконавці, підкоряючись його диригентській волі, видають з себе більше, ніж те, на що вони самі по собі спроможні. Такий багатий стиль диригування у випадку капели «Лемковина» особливо бажаний і ефективний – адже більшість її учасників, як відомо, це звичайні трударі-виробничники, які ні особливих вокальних обдарувань, ні значної музичної підготовки не мають» . Як точно передане володіння сценічним мистецтвом хормейстера!

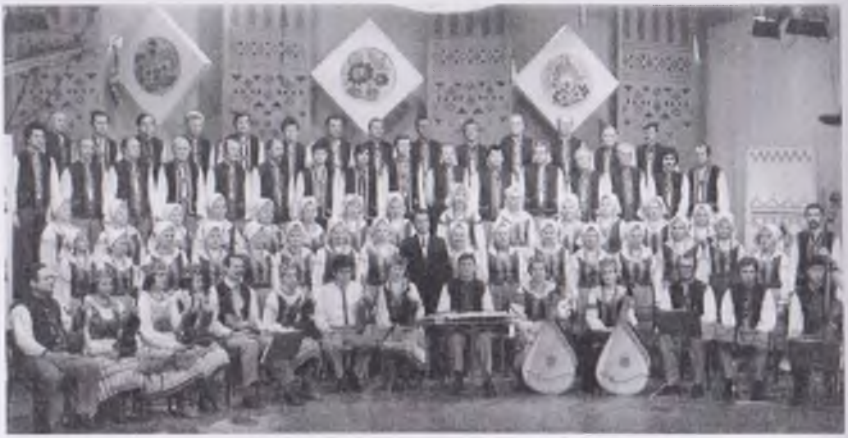

«Лемковина», 1984 р. Львів, телебачення

Те, що нині з'являються постаті, які віддалено пригадують нам Івана Максимовича на сцені, переконує – Сцена потребує таких Митців. І. М. Кушнір – був і назавжди залишається одним із таких, затребуваних Диригентів. Він відповідав своєму Покликанню і зустріч його з творчим колективом «Лемковини» не була випадковістю, а лишень скерованим Провидінням актом. Справа не лише в манері диригування, себто вмінню явити Світу через спів чи гру на музичних інструментах великого колективу виконавців ту Музику,

Один зі звітних концертів «Лемковини» на першому плані диригент І. Кушнір

яку тобі Бог наказує відтворити саме в даний на те час. Справа в особистості, в її моральних основах і творчій скерованості. Не даремно, аналізуючи причини стрімкого злету «Лемковини», І.Желем акцентує на суттєвій рисі характеру Кушніра, як керівника: «… він завжди настроєний тільки на постійний ріст і всебічний рух вперед свойого колективу…» . Таким він є у всьому житті – в час праці на репетиціях і на концертах, і коли дякує в церкві, і в своїй родині А хорів, ой як багато перейшло через його невтомні руки. І всюди через оту внутрішню зібраність, кожної миті націленість на результат його й тих, кого він провадить, супроводить успіх.

Творча родина Кушнірів помітна на овиді національної культури. Її представників не раз бачили на сценах концертних залів: бандуристи, піаністи-віртуози, співаки, скрипалі, художні керівники й диригенти знаних колективів. В історію культури вкарбовані концерти «Лемковини», коли ними диригував Іван Максимович Кушнір. Мій досвід спілкування з великим диригентом стосується, на жаль, часу багато пізнішого – початку XXI ст. і колективу іншого – хору Львівського Успенського братства Андрея Первозваного. Певний час на запрошення колишньої учасниці хорової капели «Лемковина» Любові Хмелюк цим гуртом аматорів керував Іван Максимович.

Концерт до 175 річниці з дня народження Т. Шевченка. 1989 р.

Ми, вірні Успенської церкви у Львові, на проби поспішали, як на свято. Іван Максимович, завжди зібраний сам, вмів мобілізувати. Був добрий до нас, добирав тих слів, щоб і важкі речі були всіма сприйняті. Довірлива людяність цього чоловіка не затуляла того факту, що перед нами багатолітній керівник славної «Лемковини». Кожна фраза від Івана Максимовича, сказана з легким усміхом, набирала особливого змісту, западала в пам'ять. Слова на завершення по раз п'ятий студійованого твору: *«Добре, най ся вкладає!»* дарували впевненість, що на концерті все буде гаразд. Як мелодія

І. Кушнір. Портрет роботи Василя Одрехівського. Гіпс. 1990

«Лемковині» – 25 років. Львів 11 лютого 1995р.

вже завчена, партії тримаються, диригент міг підбадьорити: *«То тільки текст вивчити...»*, тим делікатно натякаючи, що зі свого боку він зробив усе і тепер справа за нами. Строге: *«Не лінуйся. Це не улягхетнює»*, – а як досконало дібрані слова! Міг дуже точно відтворити хибний фрагмент твору. Остерігав перед недбальством: «Не штука сі осоромити, потім як будем ся реабілітовувати». Наша недосконалість заохочувала його докладати зусиль, щоб досягти чистого, рівного, якісного звуку, ансамблевого звучання, ритмічної злагодженості, чіткості у вступі й кінцівці музичної фрази, її інтонаційної художньої виразності: *«Музика – то є постійний рух: розвиток динаміки, наростання, певна кульмінація і, відповідно, спад. І знову розвиток – кульмінація – спад. Це як життя. Коли є рух і майстерність у трактуванні, і прагнення досконалості – це підносить, захоплює слухача. Так-так, треба остерігатися поверховості, формальності. Рівно, однаково, статично не повинно бути... То – не музика в камені»*. Увиразнював свою думку, зображаючи те на учнівській дошці у вигляді хвиль.

Зрушена тими спогадами, завітала до Рудно. Скерувала мене до хати Кушнірів добра знайома, місцева активістка, член товариств «Надсяння» і «Лемківщина» Любов Дацишин. Вечоріло. Вкрита снігом вулиця Шевченка галузиться затишними провулками, де третій –

мій. Стежкою в саду перебігаю до ґанку. В освітленому вікні визирають допитливо представники третього покоління родини – Оленчині дітки Софійка, Максимко і Сергій. У дверях зустрічає сам господар. Іван Максимович радо погодився оповісти про свою «Лемковину».

«На початку 1975 р., в січні, як нині пам'ятаю, прийшов із хвилюванням, із пришвидшеним биттям серця до нашого рудніського осередку культури. Там, я вже знав, збиралися на проби охочі до співу переселенці. Були тут ті, що замешкали в Рудно, Зимній Воді, приїздили також зі Львова».

Мова заходить про передісторію, ініціаторів та організаторів «Лемковини»: *«Свідомі, розумні особистості з лемків-переселен-*

Естонія. На фестивалі в м. Раппе

ців подали думку започаткувати хор, щоб леліяти прабатьківські пісенні скарби з рідного лемківського краю». Зринають відомі імена. Про П. Когута: *«Він родом з Петрушової Волі, що є близько мого рідного села Бонарівки».* Пригадали Любомира Олесневича, Степана Кищака, Іллю Чулика і, звичайно, Павла Юрковського. Цікаво оповів І.Кушнір про своїх попередників. Про Р. Кокотайла: *«Світлої пам'яті високошанований диригент провів ці початкові найважчі заняття, розспівуючи голоси та навчаючи присутніх нотної грамоти. Поступово, в процесі, вселяв зібраним на репетицію людям думку про те, що зможуть згодом стати справжніми*

хористами. Адже це були особи, які в хорі ніколи не співали... Згадуючи відомого маестро, здасться, зовсім не зайвим буде наголосити, що першою Народною хоровою капелою у Львові став хор Львівського Будинку вчителя саме під орудою Романа Романовича на початку 60-тих». Про М. Мокрецького: *«розпочав уже серйозні репетиції. Будучи студентом консерваторії, взявся до справи активно – з ним пов'язані перші виступи хору».* Про Т. Матвіїва: *«підхопив естафету, хотів показатися, а за неповних 2 роки закінчив консерваторію, поїхав до Івано-Франківська».* Як заговорили про четвертого диригента І. Циклінського, розмова логічно переросла у відповідь на питання: як він сам прийшов у «Лемковину».

«Циклінський Ігор – то знаний на Львівщині організатор хорових фестивалів, конкурсів, творчих зустрічей. Був із «Лемковиною» до початку 1975 р. Оце ж і трапилася нагода побачити, як він проводить репетицію, а вони співають. Був цікавий того як спеціаліст й гадки не мав, що «Лемковина» стане моїм життям. Не знав я, що і цей диригент має невдовзі їх покинути... Однак чомусь тьохнуло моє серце: тут є ЛЕМКІВСЬКИЙ хор! Зазнайомився з Павлом Сильвестровичем, старостою. Якось і «ляплося» – хто, звідки та як... І вже Юрковський поставив твердо так питання: ти закінчив консерваторію, ти тут, на місці живеш, то чого ж би то ми мали міняти весь час диригентів? Хоч на той час в мене була сформована при Будинку вчителя попередниця нинішньої «Заграви» народна хорова капела, але питання діткнуло запасних струн душі. Й справді, з певністю міг стверднти, що маю прямий стосунок до переселенців, та й знову ж – близько мого дому. Запалився бажанням. І так сталося... Поринув у стихію лемківської пісні. Все, що в мене було – відійшло перед тим бажанням. Консерваторія, яку закінчив у 1969 р., Івано-Франківськ і Снятинське культосвітнє училище, повернення на Львівщину у пошуках хору й подальша праця з хоровою капелою Львівського Будинку вчителя, як виявилося, були підготовкою до долею зумовленої зустрічі з «Лемковиною». І повів я два хори паралельно. Зовні все виглядало просто: зустрічалися і провадили проби в нашому Будинку культури. А в мені нуртував неспокій. Шукав репертуару, сидів і ночами розписував пісні. Мелодії в співаниках слід було гар-

монізувати. Свідомий був того, що автентичне слово, конкретне й ваговите, правдиво лемківське, має першорядне значення. Надважливе, бо що інакше, як мелодія й вимова чинить з тієї громади цілість. Сам я, так як у мене дома бесідували, то воно дуже різнилося від того, що мені пропонували справжні лемки. Не належу до лемків центральної території. Ті села, де я був – далеко відірвані від основного масиву Лемківщини. Оте природнє, бережене лемківське єство нуртувало глибше: де містечко Дукля, де Новий Сонч – міст таких великих там не було. Моє ж родинне с. Бонарівка і поруч із ним ще близько десятка сіл, де проживали лемки-українці – напів-мішане з поляками».

Іван Максимович промовляє найменння поближчих сіл – Коростенка, Чорноріки, Ванівка: *«Частина Лемківщини – Коросно, а на північ від нього моє село… Мав п'ять років, як нас виселяли Я з 1939 р., 16 липня. В роді нашому – ні по мамині, ні по батьковій лінії ніхто музикантом не був, але всі були музично обдаровані Співали й особливо на свято Різдва. Перші мої дитячі спогади – мамині коляди на Різдво. Вона вела мелодію завжди чисто, акуратно і так… в характері. Зринають ще такі пісні домашні, як «Ой, лихо не Петрусь…» – то з вистави «Наталка-Полтавка». Родина була свідома українська і був пісенний збірник такий. Зберігся знимок – будова приміщення «Просвіти». Вже стіни зведені, крокви встановлені і стоїть мій тато серед інших, що будували Просвіту в Бонарівці. В ті 1930-ті, згадувала мама, що так хотіла співати, аж уривалося терпіння. До тої Просвіти ще 15 хвилиночок йти, а вже прагла бути там, в гурті веселих хлопців і дівчат…*

Мама, Орина Юріївна Левко, 1901 р. народження, мала старших братів – Івана, Петра й Михайла (пішов державність виборювати на Україну й пропав без вісти). Хлопці вчилися у Львові, в Академічній гімназії, приїздили на Різдво, на інші свята…

Ось обійстя Левків, а на другому кінці Бонарівки – Кушпірі. Так що мамина родина жила на горі, а ми – доляни. «ДОлі» й «гОрі» – село ділилося по середині. Церква, а від неї в бік жили доляни, де й мій тато. Співав і він. Слухайте, певно такої ви не знаєте»:

«Пропала надія, забилося серце, заплакали очі мої
Любив я дівчину, та все проминуло, тяженько на серці мені…»

Щемко так, болісно лунає тихий спів. Нараз голос урвався на видолинку сумної мелодії і наш співбесідник заводить іншої… Голос зміцнів, як дійшло до урочих слів пісні січового стрілецтва:

«Ой та зажурились стрільці січові,
Стали дрібні сльози лити
Буде лях проклятий батьками орати
Матерями волочити.
Ой, не тішся ляше, що по Збруч – то ваше,
Ще живе стрілецька слава!
Вернуться ще тії стрільці січові
Задрижить Краків і Варшава!»

«Тато, Максим Петрович Кушнір, був 1903 р. народження, а помер в 1977-му… Мама померла в 1983-му.. Нас вирвали живцем… Як покидали Бонарівку, плакали… Вікна-двері, рідні пороги цілували. Прийшли-бо посіпаки озброєні: щоби вас завтра чи до позавтра тут не було! І так до станції, до Кросна…»

Повертаючись до полишеної було нитки оповіді, Іван Максимович з трепетною ніжністю згадує дружину: *«Коли очолив «Лемковину», моя Оля у всьому мені допомагала, радила. І словом, і справами підтримувала».* Її роль в тому, що хор вбрався в лемківські шати – то окрема тема [див. розділ цієї книжки «Солодка приваба вбрання «Лемковини»»]. І далі: *«Складно було, бо сім'я. Оленка, Андрійко, Лесик – діточки малі, а та хатня робота … А ще ж в Ольги був закінчений фізичний факультет Львівського університету. Бандуру опанувала самотужки. Щоб мати диплом про музичну освіту, закінчила Самбірське культосвітнє училище. Вона все знала: як і що зробити в хаті, як спорядити дітей, і яких кому дарів треба від щедрот її великої душі. Скільки енергії тратила…».* В силу обставин і рольової зумовленості в родинному побуті, де кожен виконував покладені на нього життям обов'язки, на Олині плечі припадала ноша чи не найважча. Знав те Іван Максимович, розумів і вдячний на все життя. Тепер мала Софійка опановує гру на бандурі. Росте гідна зміна своїй талановитій бабуні і мамі.

Насамкінець зважилася на питання: який музичний твір з репертуару «Лемковини» він, як диригент, міг би визначити, як найбільш знаковий:

«Не можу вирізнити. Ми сотні пісень заспівали... Але я собі так думаю, що тієї, найзмістовнішої, найглибшої – ми іще не заспівали... її ми мали ще шукати... її треба було ще виношувати... Залишив хор, а тої, най-най іще не заспівав. Залишив «Лемковину» для інших... Може ті заспівали?»

Про легендарну постать Диригента, який найдовше пробув на відповідальному місці художнього керівника «Лемковини» писали багато. І ще більше, оскільки розуміння великого й чогось непроминального бачиться з перспективи років, писатимуть.

Солістка Галина Гавриш

У статті Івана Сенька в «Лемківському календарі» читаємо «За 23 роки під орудою І. Кушніра в колективі було вивчено 64 пісенні перлини з Лемківщини, 17 народних пісень, 13 творів на слова Кобзаря, більше 20 авторських творів та понад два десятки колядок та щедрівок». [див.Сенько Іван. Іван Кушнір (до 70-річчя з дня народження)/ Лемківський календар на 2009 рік/ Упор. Л.М.Смереканич.– Львів: СПОЛОМ, 2008. – С.183-185]. Цифри точні, адже був І. Сенько старостою «Лемковини» (1991-1997). Найбільш повна розвідка про І. Кушніра опублікована в «Лемківському календарі» за

2019 рік, ювілейний. Нині постав словесний портрет творчості диригента, як колись скульптором Василем Одрехівським були увічнені тонкі шляхетні риси обличчя І. Кушніра.

Іванові Максимовичу виповнилося 80. Тепло й пишно вітала його численна лемківська громада Львівщини, України й світу. В диригента «Лемковини» і ювілеї з хором спільні. Тож побажаємо Йому здоров'я, творчого довголіття, радості від дітей, онуків та від його «Лемковини».

Кермеш. Лемківська церква в Шевченківському гаї
у першому ряді: А.Байса, О. Стефанко, М.Тупісь, І. Кушнір,
О. Кушнір, Н. Боровець,
стоять: І. Сушко, Р. Слободян, О.Войцеховська, І. Сухий, 2009 р.

МАНДРІВЕЦЬ, ОЧАРОВАНИЙ МУЗИКОЮ ГІР

Роман Стефанко

В його творчій біографії фігурує близько десятка хорових колективів – і світських, і церковних. На час, як Роман Стефанко став художнім керівником і диригентом «Лемковини», йому виповнилося 29 років. Не був на полі хорового мистецтва лемків неофітом, бо чувся лемком від першого подиху.

Чув лемківське слово з найменших літ. Від діда Михайла Маціївського зі с. Висови перебрав тактильне відчуття дерева та гнучкі ритми орнаментики дереворізьби – найшляхетнішого з мистецтв лемків. У лемківську пісню сповивала його мати – Ольга Михайлівна Стефанко. Разом із молодшим братом Миколою вони одержали суворий гарт у хорі хлопчиків «Дударик». По тому були Львівське училище імені С.Людкевича та Вищий музичний інститут імені М. Лисенка (нині Національна музична академія). Доля дарувала йому на шляху творчого зросту добрих педагогів. В училищі заслуженого діяча мистецтв України Івана Майчика, лемка уродженого в Одрехові, в інституті – заслуженого діяча мистецтв України Ігора Циклінського.

Хоч зі студентських літ співав разом з мамою і братом в «Лемковині», але перебування на посаді диригента стало важким випробуванням. Ті 25 місяців (1998-2000) з «Лемковиною» в якості художнього керівника обумовили інший, вищий характер взаємин між ним і хористами, ним і оркестровою групою. Мусив сам перебудовуватись, навчати і навчатись. Прийшов-бо в колектив в час болісної зміни поколінь, час відпливу потужних співаків одразу зі всіх партій. Слід було зберегти тяглість традиції, що склалася за керівництва І. Кушніра, а крім того притягнути молодь.

Відповідальні для хору виступи не чекали. Напружений березень: концерт у Палаці ім. Гната Хоткевича (7.03.1998), ряд Шевченківських вечорів. За який місяць «Лемковина» взяла участь у Святі

рідної землі. Далі був з честю витриманий звітний концерт на підтвердження звання Народної капели. Тоді ж «Лемковина» показала красу лемківської пісні у звіті майстрів мистецтв Львівської області в національному палаці культури «Україна» в Києві, за що її художній керівник був нагороджений почесною грамотою (1999).

о. С. Дзюбина вітає Р. Стефанка з успішним виступом «Лемковини». Ждиня, 1998 р.

Була ще XVI Лемківська Ватра в Ждині. Після успішного виступу на концерті «Лемковина» традиційно взяла участь у Літургії на Ватряному полі. Хористи співали під диригуванням Р. Стефанка. Присутній на Літургії о. Степан Дзюбина під кінець поблагословив Романа й радіючи, що йде на зміну їх поколінню така талановита молодь, поцілував диригента. Якою втіхою сповнилося в тій хвилі серце матері. Адже колись саме о. Степан Дзюбина охрестив її, Олю Стефанко на рідній Лемківщині.

Задля таких тріумфів Р. Стефанко готов був забути недоспані ночі, коли заново розписував партії, гармонізував та відновлював чуте з дитинства, що відлунювало в ньому. Але манила його у далечінь туга за чимось ще не пізнаним, недосяжним, тим, що попереду.

Р. Стефанко працював диригентом восьми хорів, у тому числі – другим диригентом в Архикатедральному соборі св. Юра (1996-2000). Він був учасником численних хорових фестивалів і став володарем дипломів фестивалю національних культур Львівщини «Всі ми діти твої, Україно»(2003), «Дзвін» (Львів, 2004 та 2005), Міжнародного конкурсу хорових колективів (м.Верніґероде, Німеччина, 2005) та Міжнародного конкурсу (м. Тампере, Фінляндія, 2005). Він був удостоєний почесної відзнаки Республіки Польща «Krzyż kawalerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej» (2007). З часом від людського багатоголосся відмовився: закінчив курс гри на органі у Вищій богословсько-музичній школі Ersta/Sjondal högskola (Стокгольм, Швеція, 2017).

Аранжувальник і композитор, Роман професійно обробляє лемківські народні пісні. Твори з його музичних збірників (2002) виконують самодіяльні хорові та професійні колективи. Зокрема, його обробку лемківської пісні «Лучка зелена» («Дубе, дубе») виконує чоловічий ансамблю «Піккардійська терція»*. А збірник русинських/

«Лемковина» на тлі палацу «Україна», по центру диригент Р.Стефанко, 9.09.1999р.

лемківських народних пісень в обробці для хору у перекладі на шведську мову (2017) ще чекає вдумливого перегляду і втілення у хоровому виконанні. Русини в м. Нові Сад (Сербія) поставили на оперній сцені, зробили записали на радіо і телебаченні хорової композиції лемківських танців Р. Стефанка «Была я весела» (2018). Він з успіхом виконує на сценах Європи і Львова написаний ним твір для органу «Голоси Карпат» на основі лемківських мелодій.

Рідна лемківська пісня й надалі утримує Р. Стефанка, але вже, як органіста. Той інструмент — найдосконаліше з усіх хорів, котрими йому довелося керувати, здатен відтворити мелодії гір, що зринають десь із підсвідомості, як вістка від прапредків.

* Із привітального слова до 50-літнього ювілею / Лемківський календар на 2018 рік: альманах/ наук ред. Микола Литвин; упоряд. Ольга Кровицька [ВТ «Лемківщина», Фундація дослідження Лемківщини у Львові]. – Львів, 2017. – Ч.67. – 344 с. — С.228-229.

ПОСЛІДОВНИК КУШНІРА

Володимир Льорчак

Володимир Льорчак, як лемко, відчував душу лемківських пісень. Він щиро вболівав за правильну лемківську говірку, за характер виконання поважних, ліричних чи жартівливих пісень. Ті глибинні, цілющі джерела пам'яті про лемківські пісні передавались, виспівувались з покоління в покоління. Треба було лиш їх не розгубити, а тільки примножувати. Так робив (світлої пам'яті) пан Володимир. Він старався збагатити репертуар хору призабутими піснями, часто додавав один чи два голоси. (Свої обробки залишив хору і для прийдешніх поколінь).

Був дуже пунктуальним, приходив на репетиції за 15–20 хв. до початку, розкладав ноти на голоси. Репетиції розпочинались із розспівки і правильного дихання. Сам своїм прикладом не раз доказав, як довго можна тримати звук на одному диханні. Чи завчена пісня - перевіряв співом вибіркових квартетів, квінтетів. Мусіли знати слова, бо казав: «Співаєте третій куплет» і т.д. Був вимогливим, але з повагою відносився до кожного. Хористи про вимушене запізнення повідомляли наперед.

Володимир Льорчак, поглинутий у власну творчість, одержував справжнє задоволення від своєї праці. В цій творчості і полягав сенс Його життя. Це було відчуття того, що Його життя, Його діяльність були потрібні людям.

23 червня 2001 р. на 62 році життя перестало битися серце художнього керівника та диригента Народної хорової капели «Лемковина».

Народився Володимир Льорчак 14 січня 1940 р. в с. Угрин Ново – Санчівського повіту Краківського воєводства (Польща) в селянській родині лемків.

В 1945 р. сім'я була депортована з рідних земель у Полтавську область, а згодом переїхала на Тернопільщину.

1957–1961 рр. – навчався в Дрогобицькому музичному училищі.

1961–1963 рр. – праця в Заліщицькій музичній школі та у Сумському драматичному театрі (диригент оркестру).

1963–1966 рр. – служба в армії.

1966–1971 рр. – навчання у Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка.

Певний час займався викладацькою діяльністю у Львівському культурно-освітньому училищі (диригування).

З 1977 р. до останніх днів працював у театрі ім. М. Заньковецької на посаді завідуючого музичною частиною та головним диригентом, а з1999 ще й художнім керівником та диригентом Народної хорової капели «Лемковина».

Хто мав щастя співати в хорі при керівництві п. Володимира, шанобливо спогадують Його, як дуже обдарованого маестро. Мабуть Всевишній сподобив Його керувати небесним хором…

Ганна Волошинська

Ждиня, Польща диригент Льорчак Володимир

Це можна вважати чудом, що з раптовим відходом у засвіти художнього керівника «Лемковини», для колективу нічого не змінилося. Певно, бл.п. Володимир і надалі опікувався справами хору з неба, а тут, на землі його замінив товариш і колега по праці в театрі ім. Марії Заньковецької. Левко Миколайович Рега тимчасово взяв під опіку хор, проводив репетиції, диригував на концертах. Зокрема, в 2001 р. взяв на себе обов'язок диригування, як «Лемковина» вирушила в традиційну подорож на Лемківську ватру. Там, у Ждині, з колективом в якості солістки вже була Марія Мельник, якій судилося стати восьмим художнім керівником «Лемковини».

На відзначенні 20-річчя лемківської церкви Свв. Володимира і Ольги. Музей народної архітектури і побуту у Львові. 23.09.2012 р.

Л. Рега п'ятнадцять років диригував церковним хором Лемківської церкви Свв. Володимира і Ольги, що в Шевченківському гаю. Помер диригент 18 квітня 2015 р., лишивши по собі добру пам'ять у хористів «Лемковини».

Диригент Левко Рега на передньому плані в оточені хористів

ДО ВЕРШИН ДУХУ

Марія Мельник

На території монастиря св. Онуфрія, в приміщенні ораторії затишно. Слухала Марію Мельник, а очима наново впізнавала її такою, як запам'ятала собі жінку-диригента. Вона незмінна. Знов була очарована нею –як тоді, коли співала під її керівництвом в хорі «Мрія» Львівської торгово-економічної академії, а згодом – у «Лемковині». Вражав контраст між силою, що її випромінювала на сцені нам, хористам, і делікатністю тілобудови, між строгою зосередженістю на репетиціях і простотою в безпосередньому спілкуванні.

– Моє кредо – правильне звукоутворення.

Ту висловлену п. Марією думку вважаю за лейтмотив нашої зустрічі. Саме ця думка щемкою струною пульсувала, як мова заходила про справи буденні, віддалені від окресленої теми, й коли йшлося про хорове мистецтво, і в яскравих життєвих прозірках-замальовках, що їх так образно оповідала. Легке, аж повітряне русяве пасемко, точений профіль, часом плавний, часом рвійний порух гарних, хоч і спрацьованих рук. В ній все вабить непоказною красою, що висвічує від делікатної елегантної постаті й натхненного лиця. Заговорили про просвіту (заходи з відновленя пам`ятника саме відбулися у Львові). Марія Олексіївна стверджує Просвіту в широкому сенсі, як просвітлення людських душ. І переконана в силі співу для національного просвітництва. Бо без того народ темний, і лепече, бідний, з чужого голосу.

– Правильний звук лікує горло. Диригування – то втілення в жестах художньо-виразових засобів (ритму, темпу, інтонації, тембру). Поправляю кожен звук: як спрямувати його, як сформувати резонатори. А дихання – як розрізнити співоче дихання від звичайного? Цього слід навчати. Важливий правильно обраний тембр го-

лосу, адже так промовляє нам душа! А душа для всіх одна... Завжди звертала увагу на звук, де б не була – у «Мрії», «Веснянці» (хор від автобусного заводу), Молодіжному хорі марійської дружини «Звук» церкви св. Онуфрія, хорі свого села «Сокільничани»... Все терпляче й наполегливо налаштовувала хори до успішного виступу. Тоді від першого звуку слухачам передається відповідний інтонаційний настроєвий посил, творячи з усіх – і співаків, і слухачів – єдине ціле.

Марія Олексіївна Мельник, з дому Ткачик – героїня моєї «Книжки про Малковичі». Народжена в краї, відібраному в українців у багатостраждальному XX ст., вона з родиною зазнала поневірянь виселення. Далі – фрагменти з книжки: «Як поєднати несумісне?

На могилі Степана Бандери. Хор під час гастролей в Мюнхені

Ідеальне музичне чуття – Дар Божий, незмінний впродовж життя і негармонійність залпів, свист куль та голосіння. Народжена в Ніньовичах і немовлям у сповитку вже змагалася за життя під час сутички героїв УПА з польським військом. Рев стрільна, двигтіння землі, до якої припадала Євдокія з немовлям. Серед достиглого збіжжя жінка благала Матір Божу: «Охорони мене з дитям, збережи Олексія зі старшими – Дмитром (12 років), Ганнусею (10) й Івасем (3). Польські жовніри погнали всіх селян в бік Грушкович. Збережи їх і нас усіх!..». Крихітка при її груді не плакала. Артилерійський залп – і Марієчка синіє, мов зібгана в судомі пелюстка. А як кульки дзигтять бджолино,

дитя відживає від зудару звукової хвилі, розпружує рученята, а пр... ний видочок розгладжується… Так незліченне число раз...»

Повертаємо в бесіді до «Лемковини», за роки художнього к... рівництва якою Марія Мельник пізнала багато творчих злетів. На питання про те, які шляхи привели її до колективу, відповіла щиро:

– Співпраця з «Лемковиною» давня. Важко навіть згадати, відколи вперше перетнулася із нею моя життєва стежка. Мо... ливо, маю завдячувати моєму духовному батькові – викладачу Семенові Івановичу Прокоп'яку. Він зі своїм найліпшим това... ришем Романом Романовичем Кокотайлом захоплювали молодь мистецтвом творити хорову культуру післявоєнної Галичини. Навіть в рухах і звичках вони були схожі… Після культосвіт... нього училища п'ять років навчалася разом із І. Кушніром у консерваторії ім. Лисенка на диригентському факультеті. А в «Черемоші», куди я із незабутнім Богданом Антківим при... йшла, ще навчаючись на другому курсі консерваторії, позна... йомилася з чудовими дівчатами – бандуристками Олею Дракух (дружина Івана Кушніра) і її найкращою подругою Марією Сорокою (дружина поета Богдана Стельмаха). Раз навіть взя... ли мене, як їм треба було заспівати тріо. Як же я хвилювалася, адже слід було одночасно співати й вдавати, що граю на інструменті, яким не володіла… Увійшла в дружню родину черемошан і працювала диригентом від липня 1966 по січень 1973. Вже тоді ми під... німали лемківську пісню. Разом із Б. Антківим організувала теле... передачу «Лемківські мелодії». І тоді, і згодом мене запрошували у різні хори, де я солювала сопрано. Богдан Антків сказав якось: «Твій голос не великий, але про... никає в кожну клітинку людської душі». В «Лемковині» згодом спі...

III конгрес СФУЛО, м. Київ, травень 2002 р.диригент М. Мельник

вело багато нас, вихідців із «Черемоша». Солювала в «Лемковині» ще з 1972 р. Час-від-часу.

На першій платівці «Лемковини» – «Співає «Лемковина» в цілості пісні в обробці А.Кос-Анатольського «Вшиткы ся поля заволнили» М. Мельник виконала соло. І як звучить її голос! То був 1984 р., а 17 літ по тому Марія обійняла посаду художнього керівника і диригента «Лемковини» (від осені 1989 до 2009).

Київ. III конгрес СФУЛО, травень 2002 р.

– Так обставини склалися, що Володимир Льорчак помер у червні. Обов'язки хормейстера тоді виконував Лев Рега, його помічник. Він же з «Лемковиною» виїхав у серпні до Ждині. Був виступ в с. Устрики Дольні. Я тоді з ними співала, солювала. Хор поїхав з двома піснями, хористів було мало. Керувати хором запропонувала мені Анна Головчак і всі хористи мене просили. Погодилася. В хорі вже тоді співав мій чоловік – Богдан Мельник. Він прийшов і співав у «Лемковині» по тому, як я на запрошення І. Кушніра вперше з хором вирушила на терени Польщі. Була то незабутня, феєрична якась поїздка до Горлиць. Їхали на свою батьківщину, там нам співалося так легко, так хороше. Місцеві влаштували хористам теплу зустріч. І повернувшись додому, я все не могла заспокоїтися, оповідала про поїздку в родинному колі. Богдан не втерпів, і пішов у «Лемковину». Так що загалом він там 20 років відспівав (1989-2009).

Перед «Лемковиною» виступаю о. Дуда. Кермеш, серпень, 2004 р.

В своїй діяльності, як диригент «Лемковини», М. Мельник ставила на перший план питання духовності. Проби починалися з молитви. Тоді саме з'явився й розвинувся у Львові при церкві Пресв. Євхаристії фестиваль Велика коляда (від 1999), а ще раніше Патріарх Димитрій започаткував свято «Прощання з колядою». Традиція встановлення Дідуха в різдвяному Львові теж починалася на межі століть. На виносі Дідуха співали щоразу перед Ратушею. І кожен із тих заходів «Лемковина» вшановувала діяльною участю. Так і запам'яталася хористам «Лемковини» та зразкова музикальна пара – Марія заспівує й диригує, а Богдан все зі Звіздою йде. Тож колядками тепер лемки тішилися в своїй церкві Св. Володимира і Ольги, та несли лемківську коляду в численні храми Львова, в Рудно, в Сокільники.

У своїй діяльності, як художній керівник «Лемковини», відновлювала і піднімала ті пісні, які ввів до арсеналу свого хору І. М. Кушнір. Зверталася до нього за порадами, йшла його слідом.

На живлющій основі народної культури Марія Мельник натхненно творила вокально-хореографічні картини з лемківського побуту. «Дротар» у виконанні Олега Сенчини був неперевершений і все викликав жваву реакцію залу. То не просто пісня (?), а цілісна театралізована дія. На концерті О. Сенчина був окрасою колективу.

Вершиною творчості М. Мельник у «Лемковині» стало відтворення фрагмента лемківського весілля, успішно поставленого просто неба в Музеї народної архітектури і побуту у Львові. Сценарій розробила старійшина хору, одна із перших солісток «Лемковини» і неперевершений знавець народних традицій Тереза Кищак. А Марії Олексіївні належить музична композиція, майстерно сплетена з лемківських пісень. Творенням «Лемківського

Село Поляна, Польща. 21.05.2004 р.

весілля», як багатокомпонентної театралізованої сценічної дії, М.О.Мельник здійснила свою заповітну мрію. Адже ще на зорі кар'єри в співдружності з хореографом Володимиром Когутом, Зиновієм Буликом, Богданом Антківим, Марією Ткачик (Мельник) у виконанні ансамблю «Черемош» постала «Українська сюїта» (вперше представлена на концерті в Любліні, 1969). [«Черемошу» грають хвилі…/ [За ред. О.М.Масляника].– Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С.26].

– Маю касету з Лемківським весіллям у Шевченківському гаї. Запис, здійснений Владиславом Максимовичем тепер, можна переглянути в інтернеті. Найбільшим своїм досягненням вважаю

Тереза Кищак з коров'яром, фрагмент Лемківського весілля

перетворення «Лемковини» на колектив з більшими творчими можливостями. В мене був досвід формування і керівництва ансамблем пісні й танцю, який здобула під час роботи в «Черемоші». Справу зробити з «Лемковини» саме такий колектив поставила собі за мету. Кількість хористів за мого керівництва доходила до 35 осіб. А ще ж танцюристи й оркестр. Як прийшла в хор, то був один акордеоніст Андрій Мельник. Як сформувала ансамбль пісні й танцю, то мали вже двох скрипалів, акордеоніста, ударника. Разом із керівником хореографічної групи Олегом Копильчаком ми створювали вокально-хореографічні картини. З «Лемковиною» вдруге була в Києві – Лемківський фестиваль у київській філармонії (2006). Високу оцінку заслужив різносторонній показ – і танцю, і музики і співу «Лемковини».

Не злічити високих оцінок майстерності «Лемковини» за період керівництва М. Мельник. На запитання, чия оцінка запам'яталася найбільше, Марія Олексіївна пригадала:

– Ющенко був у Польщі на ювілейній XXV «Лемківській Ватрі», чув, як ми співали. «Лемковина» прекрасно відкривала той захід. А далі основна програма Гала-концерту була за нами. На завершення, на церемонії загашення Ватри, ми заспівали «Цне ми ся за тобом, мій лемківський краю». Очевидно, Катерині і Віктору сказали, що то я керую зведеним хором. Був на Ватрі о.Михайлишин, котрий добре знав наш хор і провадив Літургію. До мене підійшла Катерина. Бере мене за руку, веде до Президента. Він мені обидві руки цілував. Сказала йому: «Щоб Господь Вам допоміг втілити національну ідею в життя». Заступник міністра культури Оля Бенч,

яка закінчила Львівську консерваторію сказала так про «Лемковину»: «Ви є окрасою всієї «Лемківської Ватри»».

Багато важить висока оцінка професіоналів. Як «Лемковина» гастролювала в Німеччині, то виступали в містах – Мюнхені й Ульмі. Коли знаєте, найповажніший серед українських хорів Польщі – то «Журавлі», а в Німеччині – «Україна». То «Лемковину» хористи «України» і їх керівник Євген Заларко, як і цілий український Мюнхен прийняли гостинно й із любов'ю. Таке не забувається. Можна пригадати виступ на III Всесвітньому форумі лемків у Києві. І як відкривали Камінь на вул. Мушака під майбутній пам'ятник переселенцям. Там зустріла родину Кушнірів. Ще пам'ятаю 35-ліття: «Лемковина» давала звітний концерт у Шевченківському Гаї. А 40-ліття з «Лемковиною» вже я не мала: в 2009 р. відбулося вже без мене.

Президент Ющенко з дружиною Ждиня 21.07.2007 р.

Лемківська ватра диригент Марія Мельник і заступник міністра культурим Ольга Бенч 2007 р.

Різдво за участю «Лемковини» Академія мистецтв 2008 р.

Перед концертом у с. Нагірне, 2006 р. О.Падовська, М.Гадубяк, Є.Скрипченко

Хористи «Лемковини» на ТВК «Південний. З ліва на право: О. Падовська, Б. Пастух, О. Биласик, Б. Мельник, М. Мельник, Г. Головчак, С. Кищак, Т. Кищак, Т. Фик, М. Новицька, Г. Гусак, О. Стефанко, День Незалежності, 24.08.2007 р.

Хористи «Лемковини» О. Федоро, Б. Мельник, Т. Кищак, Г. Головчак, Б. Пастух, О. Биласик, О. Падовська, Г. Волошинська, І. Сухий, М. Новицька, по центру Ніна Матвієнко та Катруся Добко. 24.08.2007 р.

У ПОШУКАХ ВИСОКОГО МИСТЕЦЬКОГО РІВНЯ

Богдан Кривко

Богдан Андрійович Кривко народився 5 березня 1959 р. у Львові. Прийшов у «Лемковину» за рекомендацією попереднього художнього керівника - Марії Мельник. Вона пригадує, що помітила здібного студента ще як навчався в Музично-педагогічному училищі. Мав доброго викладача з диригування - Ірину Музику. Вчився добре, одержав рекомендацію та пішов у консерваторію. Нині провадить хори - дитячий та учнів старших класів Львівської музичної школи № 2 ім. М.Колесси.

Перша репетиція з новим диригентом відбулася 27 квітня 2009 р. Про Б. Кривка в хористів склалося враження, як про вимогливого і фахового диригента. Як зазначає провідна співачка альтової парті, музикознавець Марта Новицька: *«Він практикував таку важливу і забуту при попередніх диригентах річ, як репетиція стоячи. А це суттєво впливало*

«Лемковина» з художнім керівником Богданам Кривком на XXVII Лемківський ватрі, Ждиня Польща, 2009 р.

на силу звуку. Йшлося не стільки про культуру звуку, як про потужну силу, яку хористи виспівували. Хор співав на форте. І хоч існувала небезпека втрати інтонаційної складової співу (не всебо можна прокричати, десь зміст вимагав стишитися), але на практиці виходило навіть на краще. Бо в диригуванні Б. Кривка

Солістка Христина Соловій, с. Нагірне, 2011 р.

відчувалася така снага, така емоційність, що вона передавалася і хористам, і глядацькій авдиторії. Байдуже, яка то була авдиторія – численна чи й дуже численна, - але енергії цього чоловіка вистачало на всю її. До того ж, витискаючи з хористів децибели, він знав чого добивається. Від того звук вирівнювався, ставав гладеньким. Не було фальшу, адже то при тихому співі чути всі модуляції, погрішності. Вся манера диригування в Б. Кривка мала радше естрадне спрямування».

Не даремно саме за його керівництва в хор прийшла і солювала Христина Соловій*. На концертах став з'являтися перед хором Богдан Пастух із рецитацією власної поезії. Престиж ансамблю зміцнювався завдячуючи співпраці з такими ведучими, як Софія Федина, засл.а.України Ірина Швайківська.

* На живой воде. Как Христина Соловий отозвалась на зов предков // https://spivajmo-kanon.webnode.com.ua/pro-nas/

«Лемківське весілля», повторене «Лемковиною» вже за Кривка. Центр молоді і юнацтва. 21.11.2011 р.

Мав достосуватися до естрадного співу й хор. Для того Б. Кривко виявляв педагогічний хист у праці з альтовою та сопрановою партіями. Не дивно, що хористки відзначають його працездатність і терплячість. Зокрема, Леся Кульчицька ствердила: *«За його керування мала*

Словачина, м. Бардиєв 23.07.2011 р.

полу в співі відчути себе вільніше». А декламатор лемківської поезії Ольга Стефанко з вдячністю пригадує, як диригит присвячував час їм, користкам, залучаючи до співу соло, у складі дуету чи тріо.

Означилося багато заходів, в яких «Лемковина» брала участь вперше саме в ті роки. А керівник ансамблю активно шукав кожної мистецької нагоди для того, щоб колектив засвітився, щоби про нього заговорили ще і ще. Фестивалі: 4 -й української пісні на Співочому полі Шевченківського гаю; Різдвяні «Велика коляда» (Храм Пресв. Євхаристії); Прикарпатські фольклорно-етно-

Гастролі «Лемковини» в Сербії. В храмі. 2013 р.

графічні фестивалі лемківської культури в с. Рівня Рожнятівського р-ну Івано-Франківської області; призовий виступ у ювілейному X Міжрегіональному фестивалі-конкурсі «Пісні незабутого краю» в м. Городку та започаткування традиції концертів у Зимній Воді від Першого фестивалю «Гомін Лемківщини». Низка названих фестивалів доповнена гастрольним туром у східному напрямку - на Київщину та виступом на фестивалі «Калина об різдві» й у західному - до м. Врбас, (Сербія) на 35-й фестиваль фольклорних традицій. Там в інтерв'ю Б.Кривко підкреслив, що його «...найбільше вразила доброта людей і високий рівень учасників та мистецьких номерів Фестивалю»*.

* Стецюк О. Ансамблі з України на Фестивалі народних традицій Воєводини./Рік: 9, №99, 27 вересня 2013 р.,http://www.ridneslovo.co.rs/rs99/13.html

Однак, чи то втома від бурхливої діяльності, чи надвисокі вимоги до кожного учасника колективу, але кількісний склад хористів зменшувався. Це - суперечило основним засадам, на яких «Лемковина» трималася впродовж багатьох літ. А тому, по відзначенню 40-літнього ювілею, художній керівник попрощався з «Лемковиною». Знайомство з дев'ятим диригентом хотіла б завершити на обнадійливій ноті, яка звучить у дописі А. Канарської про зустріч із колядами у виконанні «Лемковини»: «...знаний народний ансамбль пісні і танцю «Лемковина» уже багато років об'єднує навколо себе людей, що займаються кожен своїм ремеслом, але гріє їх спільна творчість. Кого – від початку існування колективу, кого – віднедавна. У кожного свій шлях, але важливо, що в ансамблі збереглася серцевина, є ті старожили, які збирають навколо себе нових учасників та передають їм свій досвід*.»

* Канарська Анастасія. Різдво у великій лемківській родині/ /Наше слово.№4, 2014-01-26/ https://www.nasze-slowo.pl/rizdvo-u-velikiy-lemkivskiy-rodini/

Поїздка на Київщину: в «Мамаєву слободу», Київ та у с.Велика Мотовилівка Фастівського р-ну. Літній реабілітаційний центр для незрячих. 6-10.07.2013. По центру – голова громадської благодійної організації «Інформаційний центр незрячих юристів України та допомоги інвалідам» Володимир Миколайович Турський, титулований «Гордість України».

«Лемковина» на святкуванні 5-річчя відкриття музею Б.-І.Антонича у с.Бортятин. Сидять: А. Головчак, Р.Назарок, О.Стефанко, А.Смалюх, бард В. Жданкін, Б. Кривко, П .Стародуб. 2014 р.

«Лемковина» у м.Дукля, Польща. Відзначення 70-років Дуклянської битви. 30.11.2014

ЮРІЙ КОНДРАТЕНКО: «ХОР МАЄ БУТИ ХОРОМ»

Юрій Кондратенко

Юрій Костянтинович Кондратенко народився 19 травня 1962 р. у Львові. Вищу освіту здобув у Рівненському державному гуманітарному університеті (1979-1983). Навчальний заклад, який обрало в 1979 р. багато львівських абітурієнтів, попередньо діяв як культурно-освітній факультет Київського державного інституту культури. Саме того року рівненська філія почала діяти, як самостійний навчальний заклад.

У нашій розмові про сучасний репертуар хору зайшла мова про гарну коляду у виконанні «Лемковини» на слова Б.-І. Антонича. Юрій Костянтинович коротко зауважив: «Із Василем Жданкіним, автором музики до цієї коляди ми є колеги. Навчалися тоді в Рівному. Він родом із Кременця». Помітивши моє зацікавлення, пояснив: «Особливих товариських стосунків не було. Василь на один курс молодший за мене, але оскільки навчався з перервами (був хлопець норовистий), то ми знали один одного».

З колективом «Лемковини» теперішній художній керівник познайомився в часи розквіту – коли ще був з хористами Іван Кушнір. Юнак приїздив до них на своєрідну практику: писав курсову роботу. *«Тему, повязану з вивченням лемківського фольклору запропонував керівник фольклорної практики Яремко Богдан Іванович. Мама, – Лариса Павлівна Кондратенко – посприяла, щоб я міг зібрати необхідні матеріали в тих, хто співає лемківські пісні. Вона працювала в Укрземпроекті разом із Наталією Новосад. Знайомство мами з лемками, здається, з котримось представником численної співочої родини Байсів, значно полегшило моє входження в колектив. Так вперше потрапив на репетиції «Лемковини». Це не була фольклорна експедиція, як така. Просто зустрічався тоді з І. Кушніром, спілкувався зі старшими хористами. Це була жива, цікава екскурсія*

Ю. Кондратенко та Б. Пастух

до них. Своє наукове дослідження я успішно захистив, хоч не думав тоді, що моя робота була настільки доленосною.»

У важкі 1990-ті Ю. Кондратенко мусив відкласти свій науковий проект в галузі фольклористики, який мав намір втілити на базі Інституту народознавства НАН України. Обставини складалися так, що слід було дбати про сім,ю, заробляти. Юрій Костянтинович промовляє із здивуванням і захопленням водночас: *«Музика мене назад притягнула. Це більше захоплення, ніж праця. Як я був керівником ансамблю пісні і танцю «Веснянка», ми разом з Ю. Кіяхом працювали. Завдячуючи теперішньому старості колективу Іванові Сухому я маю честь працювати з таким уславленим колективом, як народний ансамбль пісні і танцю «Лемковина». Вважаю, що хор має бути хором, повноцінним. Особливі вимоги до соліста, який володіє вишуканими голосовими даними, має музичну освіту й солідний сценічний досвід, себто співає якнайкраще. Соло – це дуже відповідально. Щодо хористів, то ситуація економічна й соціальна така, що молодь не дуже в хор йде. В тому вбачаю основну проблему. Старші ж люди шукають якоїсь моральної розради в колективі й на їх відповідальності й любові хор тримається. Та попри все ми існуємо, розвиваємося і утримуємо в репертуарі набуті «Лемковиною» за весь пів-віковий період скарби фольклорної й авторської пісенної творчості.»*

Народний ансамбль пісні і танцю «Лемковина», філармонія 2019 р.

Лемківська пісня єднає серця, філармонія, 2019 р.

м. Перечин Закарпатська обл., фестиваль «Лемківська ватра»

Лемківська ватра. Ждиня. 2019 р.

СТАРОСТИ ХОРУ

Павло Юрковський 1969–1982

Юрковський Павло Сильвестрович (1902-1982) - культурний і громадський діяч, один із засновників та перший староста хору «Лемковина». Народився 4 жовтня 1902 р. в с.Радоцина Горлицького повіту в родині сільського вчителя. В рідному селі акінчив початкову школу і вступив до Горлицької гімназії. Родина Юрковських виїжала на схід (1914). В Бердянську хлопець закінчив 6-й і перейшов до 7-го класу гімназії. Повернувшись у Горлиці, продовжив було навчання в 7 класі гімназії, але швидко був виключений «jako rusin». Попри перешкоди, які чинило життя, прагнув освіти і вивчився у Варшавській духовній семінарії (1927). Одружившись у с. Сквірне, став господарем. Провадив активну громадську роботу, приділяючи багато зусиль культурно-освітній ділянці при читальні ім. М. Квчковського. був головою місцевого кооперативу «Сила народу». Із початком другої світової війни був арештований, 6 місяців перебував у в,язниці у Яслі. Повернувшись з ув,язнення, брав участь в партизанському русі, а по війні - в налагодженні роботи органів місцевого самоврядування. Це однак не відвернуло від Юрковських присуд депортації (1945). Так, вже вдруге, він в результаті воєнних переділів світу був переселений на схід, аж до Полтавщини. Звідти за першої можливості рушає з родиною на захід. Однак жаданого повернення на рідну Горличчину не сталося. Опинився у селищі Рудно на Львівщині і до виходу на пенсію працював на залізниці. Помер 11 грудня 1982 р., похований на цвинтарі смт. Рудно *.

Зворушливий спогад Федора Гоча** про Павла Юрковсько-

* Біографічна довідка опублікована до 100-річчя П.Юрковського, див. Лемківський календар, 2002. - С.145-146

** Гоч Федір (1929-2017) — культурний і громадський діяч лемків у Польщі: член головного правління УСКТ, голова Об'єднання Лемків Польщі

то крім знання про непересічну особистість дає ще й розуміння того, в чому закорінена згуртованість хористів-лемковинців. То Павло Сільвестрович - людина зі складною долею і великою, відкритою до людей душею, защепив у колективі якості товариськості й любові, давши тим «Лемковині» запас тривкості на цілих півстоліття.

«Міцно остают в памяти подорожьі до близькьіх братів-лемків на Україні, а окреме ту близко од границі на Львівщині і в самім історичнім городі, во Львові… А єсли згадати перебиваня на пробах і концертах народной капелі «Лемковина», яка юж 15 років діє в Рудному коло Львова. І подібно наш ансамбль «Лемковина» в Польщі, як сестра, всяди ждана, тепло принимана не лем лемками, але тьіж населеньом, де лем хорова капела концертувала.

Тогдьі (1981 рік) моя подорож бьіла в зимі, якраз на святочний час. В Йорданску ніч сидиме з покійним юж Павлом Юрковскьім в його гостиннім домку в Рудному. Будит нас спів колядника під вікном: «Добрий вечір тобі, пане господарю»… Колядував сам диригент хору капелі «Лемковина» Іван Кушнір. Треба бьіло витати і разом з нима ити по коляді до знайомьіх, найвеце до лемківскьіх родин в Рудному і Зимній Воді. Не всяди бьіло час зайти, хоц всяди просили, но не могли минути членів хору – капели, котри барз щьіро витали і гостили, а мене огортала дивна зворушливіст. Тогди

(до 10.11.1991). Народився 28 червня 1929 р. в с. Зиндранова Коросняньского пов., теп. РП. Після війни деякий час жив на західних землях Польщі. Повернувшись у Зиндранову, збудував нову хату, а на батьківській садибі створив музей історії та культури лемків. Тут експонуються пам'ятки історії та культури лемків, твори церковного та народного мистецтва. Ф. Гоч організував у Зиндрановій ансамбль пісні і народної музики (1954). Особливу популярність здобула музична капела під його керівництвом. Розробив сценарій «Лемківського весілля», яке у 1956 р. передавалося по телебаченню, написав кілька одноактних п'єс, організовував народні святкування «Від Русалля до Івана», був редактором щоквартальника «Загорода». Його статті, нариси часто друкувалися на лемківській сторінці «Нашого слова», у газеті «Карпатська Русь» (США). Ініціював і організував побудову церкви в с. Зиндранова. Див. І. Красовський. Розділ III Діячі науки і культури Лемківщини/ http://www.lemko.org/history/krasovskiy/diyache/3.html.

по тім колядуваню в остатній вечер перед моїм одїздом в братерскій бесіді Павло висловив прошеня, штобы на його гріб принести грудочку землі з рідной цому карпатской землі, з Лемковиньі, а як буде можна, то і з рідного села Сквіртного. Чув ся слабшьім, і одчував, же жьітя його котится. Веце змеся юж не виділи. Але слова Павла дішли аж до серединьі мого серця.

Літо 1984. То остатня моя подорож до родиньі на Україну… Юж на другий ден по моїм приїзді друзі дали мі знати, же в суботу буде проба-репетиція «Лемковиньі» і прагнут, абрі завитати на

Письменик Д.Бедзик та староста хору П. Юрковський, 1981 р.

пробу. Там я стрітив величаво тепле братерске витання і спільну радіст. Три і пів року зме ся не виділи. Більшість членів юж знайомьіх з попередніх одвидин. Дуже членів новьіх, окреме солістів, зміцнена капела-гудакьі – 18 осіб, в тім 7 жінок, якьіма хвалится диригент І.Кушнір. Лем серед них юж не быіло найстаршого віком, першого старости «Лемковиньі» П. Юрковского. З жальом згадують, як го всі, ціла «Лемковина» хоронили. Ищи за жьітя Павла выбрано нового, молодшого віком, здібного і енергійного члена Дмитра Байсу. На довшьі бесідьі не быіло часу, але вшьіткьі зацікавленьі нашім житьом в Польщі, нашьім ансамбльом і ватром… Староста і диригент вручают мі запрошеня на концерт заран, у не-

діло… о 16 год пополудни в концертній сали ім.С. Людкевича на улиці Чайковского, 7 во Львові… Виджу дуже знайомих земляків: І. Красовского, С. Кицака, В. Хомика, П. Когутова…

...То творча наша інтелігенція лем в місті Львові, то діти лемківскьіх гір, бо праві всі згаданьі родилися ту на Лемковині. По переселеню на Украіну там осягли вьіщу освіту і вшьіткьі занимают важні постьі в державньіх установах.

Саля концертова заповнена до можливости помістити. Єдна трета охочьіх бьіти на концерті мусіла остати надворі. Концерт поділений на дві частинь. Перша – то пісні, присвячені переможцям у війні. Друга часть – то наші лемківскьі пісні. Ціла програма вьіконана на вьісокім рівні… Капеля пережьівала радіст, а і я з нима, бо на тім концерті член колективу Петро Байса перший раз одягнений бьів в гуньку і холошні при при рецитації верша І. Русенка. Новий одяг одтворив майстер виробньічого навчання Михайло Костик родом з с.Грибова на Дуклянщині.»

Рада хорової капели запросила і Ф. Гоча на обід і пригощення до «Інтуристу». Зустріч провадив П. Когутов, як голова Львівського відділення товариства дружби і зв`язку з українцями з-за кордону.

І кінцеве «Довго зме разом з членами Ради «Лемковиньі» радили, бесідували о вшьіткім, што нас спільно цікавило. Они вислављяли прагненя приїхати до нас до Польщі з концертами і на свято до Свидника, а наш ансамбль штобьі гостював в них, абрі разом ся зийти поспівати, порадуватися. Як до того часу до той радости обох сестер «Лемковин» ищи не дішло. Але вірме і майме надію, же такий день приде».*

---

* Гоч Ф. З подорожньіх записків /Наше Слово. Лемківська сторінка. - № 17 (1512). – 1986.04.27 – С 6.

Кожен учасник «Лемковини» мав би схилитися перед пам'яттю невеличкого села Радоцини, розташованого в горах Низького Бескиду за 35 км від повітового міста Горлиці та 10 км від Ждині. Бо та зникла лемківська Fata Morgana дарувала колективу чотирьох щонайкращих старост. Певно, почуття радості в звучанні назви села так вплинуло на артистичну вдачу синів, що рік-по року народжувалися в родині Байсів Петра та Розалії з дому Балаш. З трепетом читала про ту чудесну місцевість [Мушинка М. Лемко на фоні Радоцини. – Пряшів: 2001/ http://www.lemko.org/selo/ radocyna/shurkalo.html], над якою зорі вдало склалися, коли прийшов у цей світ Дмитро, а далі Андрій. Не довелося братам натішитися горами й запашними луками. Були ще діти, як надійшла чорна година: горян змушували покидати поколіннями нажите добро, рідний край. Петро, народжений у той буремний 1945 р., тепер розповідає про чуте нераз від батьків і старших братів так, немовби був усьому тому свідком:

Феномен «Лемковини» три старости колективу – три брати Дмитро, Андрій, Петро Байси

«Було 6 дітей. Як виселили родину? Та не мав наміру мій батько Петро Байса покидати рідні терени. Знав: такої Швейцарії як Лемківщина ніде в світі нема. Узяв жінку, дітей повантажив на воза й подався до камратів, аж на чеську сторону. Там мав намір перечекати... Не так сталося. Його старенька мама заявила перед членами переселенчої комісії, що не покине хати без сина. І на біду дослухались до її слів: шукали, знайшли, покарали і таки направили всіх спешу на Донеччину, далі – на Кіровоградщину. Лемківською родиною кидало по тих степах, де не можна було добути ні дров на розпал, ні прохарчувати родину, ані до церкви вдатися на духовною розрадою. Церков там не було...»

У першу хвилю депортації 18 травня 1945 р. Байси не втрапили. Але все одно опинилися на Кіровоградщині. Власним спогадом поділився Андрій Байса, як зі своїм хором перебував на VIII Всеукраїнському фестивалі «Дзвони Лемківщини» в Монастириських 3 червня 2006 р. [Клос Світлана. Дзвони покликали лемків до Ватри/ Високий Замок. – 6 червня 2006. – С.3]: *«Нас вивезли до Кіровоградської області, але згодом ми повернулися в Західну Україну. Багато хто втікав на батьківщину і наражався на глум поляків. Вони прив'язували людей до кінського сідла і волочили по землі... Зараз ті землі пустують. Мені невдовзі 70 років, але я б повернувся туди хоч зараз».*

Зі слів Петра Байси, ситуація, в котрій опинилася родина, розгорталась із кінематографічною динамікою за сповненим драматизму сюжетом: *«А то іще скаче на коні котрийсь в райтках: «В калхоз ідіте». Неділя, а він... Збунтувалися жінки, кинулися, бригадира стягнули з коня і в райтки йому кропиви напхали. Відпустили. А по тому нарадились: «Збираємось!». Знялися з того сибельного місця та й поїхали. Їхали б іще, але не мош було далі, бо кордон. Тут почав батько Петро шукати місця. Пропонували у Львові залишитися. Але в Петра коні, та й подумав: як дітей прогодувати в місті. Знайшли хату в Липниках, полишену поляками. У жахливих умовах жили, всі на купу в якихось двох кімнатках. І так до кінця 1947 р. Аж до того часу, поки «добрі сусіди» не настукали...».* Тут початок іншої історії, котру не прочитаєш з газет і про котру варто знати в майбутньому дослідникам і суддям злочинів комунізму. Байси росли, стали господарями у власних роди-

нах. Участь у лемківському хорі від його заснування дала нагоду всім трьом братам розкритися, як діячам в ділянці лемківського пісенного фольклору. В хорі співали також сестра Марія, Ольга – дружина Дмитра з дочками – Іриною та Ольгою, Юлія – дружина Андрія. Отож загалом – вісім чоловік перейшли через «Лемковину», віддавши справі хору свій час, вміння й таланти. Петро Байса пояснює, чому саме представники його родини утримували «Лемковину» загалом 23 роки: «Те, що люди вибирали нас почергово, треба про то у людей питати. Але авторитет Дмитра, добра його настанова до праці, до пісні, господарський підхід до ведення справи мали значення». Певно, ті якості були спільними для кожного представника тієї співочої династії.

Дмитро Байса
1983–1988

Байса Дмитро Петрович (8.11.1936 - 21.01.1988), по закінченні середньої школи в с. Поршна працював фрезерувальником на підприємствах Львова. Перший староста П. Юрковський обрав собі наступника – передав обов'язки старости своєму односельчанину Дмитрові Байсі з Радоцини. Д. Байса добре провадив справи «Лемковини» останні п'ять років свого життя. Як носій лемківського фольклору, ділився перлинами народного мелосу з І. Кушніром, якими художній керівник поповнював репертуар хору. З диригентом і його дружиною підтримував постійні дружні контакти: мали вони повне порозуміння стосовно планів і перспектив «Лемковини». Д. Байса брав на себе організаційні моменти поїздок, концертів. Тримав у полі свого зору кожного учасника хору, оркестру. Вроджені мудрість і такт давали йому, фактично ще молодому чоловіку, вирішувати всі питання з позиції турботливого батька. Вмів де треба пораду дати, розраду, а при необхідності й самому підставити плече. І ціла його родина – дружина й дві доньки, – співали в хорі. На все його вистачало. Запис двох платівок, зйомки фільму про «Лемковину» на Закарпатті, документальних телевізійних стрічок, участь у фестивалях на терені СРСР. То він після Р. Соболевського взявся до систематичних записів про діяльність «Лемковини». Мав великі плани.

Зі щоденника А. Головчак: «Перестало битися благородне серце нашого скромного неповторного в своїй палкій любові до рідної Лемківщини і рідної пісні дорогого нам Дмитра Петровича Байси. Ми дізналися про смерть в п'ятницю. Це була важка репетиція, співати не могли: котились сльози, горло спазмувало. Після репетиції всі поїхали віддати шану сумною піснею нашому дорогому товаришу. За годину до смерті зібрав родину і попросив співати лемківських пісень. Слухав уважно. Коли хтось забувався, то поправляв, співав, так і помер співаючи. Чи не символічно це? Він пішов в обійми смерті з піснею яку так шанував і зберігав для нащадків… Похорон відбувся в суботу. Скільки людей, скільки зболених облич, скільки туги: відходила людина, яка багато зробила добра й жила не для себе. Прекрасний муж, батько і дідусь. Люди йому дякували за щирі поради, за добрі вчинки. На похороні взяв слово І. Кушнір. Говорив про те, яка то велика втрата. Виступив Дмитро Дідовський. Сказав, що добре серце і такт покійного виявлялося навіть, як Дмитро був уже при смерті. В останні хвилини питав про його, Д. Дідовського проблеми. Особливо наголосив на патріотизмі Д. Байси. Степан Кузик закликав продовжити справи нашого доброго старости.»

Петро Байса
1988–1990

Байса Петро Петрович (нар. 7.07.1945) – український громадсько-політичний і культурний діяч, голова Львівської обласної організації партії УНА-УНСО, актор розмовного жанру, письменник-гуморист. Будучи тенором лемківського хору від часу його організації, робив усе, що міг, і що йому доручали старші брати, староста П. Юрковський, диригенти. Коли слід було солювати – солював, як треба було заповнити павзу між піснями – ставав наперед і промовляв чистою лемківською говіркою, та так, що всі в залі вмирали зо сміху, аплодували. Як перебрав на себе важку ношу відповідальності за рідну «Лемковину», мав яких 40 літ, велику енергію й бажання торувати нові шляхи. В атмосфері совєтського застою саме повіяло перебудовою. І то йому, меншому з братів, судилося прочинити двері для

свого співочого колективу на Захід, до рідних теренів. «Лемковина» виявилася тоді першою ластівкою з-поміж творчих колективів Львівщини, що, проламавши «совєцьку залізну завісу», вирвалися з концертами в Горлиці наприкінці січня 1989 р., згодом – до кровних братів-лемків на Свято української культури в м. Свидник (Словаччина). Винагородою за всі організаційні клопоти, пов'язані з виїздом великого колективу за межі СРСР була похвала від Івана Максимовича, що він, як художній керівник, мав можливість не перейматися нічим, окрім творчості. І було так, коли відзначали 20-ліття існування «Лемковини». Однак талановитому актору й режисеру після перших разючих успіхів раптом стало затісно на сцені під суфітами й серед хористів. Захотів зрежисувати не тільки сценічну виставу чи концерт, а реальне життя. Пірнув у нову справу з головою, полишивши обовязки старости «Лемковини» на певного й поважного учасника колективу Івана Сенька.

Андрій Байса 1998–2014

Байса Андрій Петрович (7.11.1937 - 2014). Після закінчення механічного відділення Львівського технікуму легкої промисловості (1972) був начальником транспортної дільниці кам'янообробного заводу. Прийшов на посаду старости «Лемковини» в час великої потреби на вдумливого керівника і доброго дипломата. В час, як колектив перебував у пошуку художнього керівника і перед хористами перейшов ряд яскравих особистостей, постать старости була тим острівцем певності й стабільності, який утримував колектив. І тією скелею перебував довгих, рекордних для старост «Лемковини» 16 літ. На його час припала реорганізація капели в ансамбль пісні і танцю, він недремно дотримувався усталених традицій – виїзди й участь «Лемковини» на усі Ватри – в Україні та поза її межами; Різвяні й Шевченківські концерти, виступи у Народному домі в Рудно та просто неба, серед сосон природного парку. Запам'ятався активною участю в Богослуженнях, які що-два тижня відбуваються в неділю в лемківській церкві Свв. Володимира і Ольги в Шевченківському Гаю. Для нього член-

ство в обласній організації товариства «Лемківщина» й ФДЛ, як, зрештою й участь у справах хорової капели, не були формальними. Далекі й поближні вояжі, позбавлена панібратства товариськість і коректність у стосунках із хористами, вміння тримати цілість кожної партії і мистецтво триматися в тіні художнього керівника, йому допомагаючи... Таку нелегку ношу мав той чоловік. Був високопатріотичною особистістю, що не на словах, а ділами будував державність. А ще йому судилося виконати заповітну мрію хористів від початків «Лемковини» – дати знати кревним, на Американському континенті сущим, що є такий співочий колектив, який утримує традиції лемківської культури на Львівщині. Нажаль, за пів-століття концертної діяльності «Лемковина» не здобула такої можливості. Тоді на власний ризик ціною великих зусиль прибув до Америки її староста, щоб одноособово представити там цілу «Лемковину». На запрошення лемківської організації США Андрій Петрович брав участь і, як артист розмовного жанру, мав слово на тамтешній IX Лекмівській Ватрі (2008).

А. Байса був щасливий в родині. Вірним супутником була йому дружина Юлія, теж лемкиня. Донька Наталія подарувала їм онучок – Софійку, Христину та Юлю. Дівчатка, із задоволенням слухаючи спів та материнську мову з уст улюбленого дідуся, зростали здібними до музики. Зокрема, улюблений інструмент Софійки – віолончель, а найменша Юля опановує гру на скрипці. Андрій до кінця був громадсько активним: у неділю 25 травня 2014 р. він проголосував за президента України, а в понеділок помер.

Сенько Іван Михайлович (1928 р. н.) – економіст, громадський діяч, багатолітній член правління Львівського крайового товариства «Лемківщина», у 2000-х рр. голова контрольної комісії товариства. Народився в с. Красна Кроснянського повіту, звідки 17-літнім юнаком з родиною був переселений в с. Юр'ямпіль на Тернопільщину (1945).

Іван Сенько 1991–1997

В Україні здобув вищу освіту та працював у системі споживчої кооперації. Відколи прожи-

вав у Львові (1959), прагнув відродження лемківської культури й із захопленням стежив за піднесенням хору «Лемковина».

Відколи репетиції відбувалися у Львові, увійшов до басової партії. Як четвертий староста «Лемковини», сім літ гідно виконував ті обов'язки (1990-1997).

Перестав бути старостою після зміни художнього керівництва хору. Однак і по тому не покидав «Лемковини», розділяючи з іншими учасниками колективу клопоти й турботи, пов'язані з систематичною працею хориста.

Загалом родина Сеньків віддала «Лемковині» понад два десятиліття. Зокрема, за часу художнього керівництва колективом І. Стефанка у хорі співали дружина п. Івана – Мирослава та їх син Михайло.

Сім'я І. Сенька не байдужа до всіх справ, що стосуються Лемківщини. Зокрема, донька Галина і його зять Тарас Хрущ були в складі делегації Львівського обласного товариства «Лемківщина» на батьківщині І. Сенька в с. Красна (Коростенка), Кросненського повіту, Підкарпатського воєводства (Польща) під час встановлення та освячення Хреста Пам'яті на греко-католицькому цвинтарі 19-20 вересня 2015 р. [Дмитрах Мирослав. Пам'ятаме, шануєме, молимеся…/ Вісник Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань. Я.18-19/ режим доступу http://www.rusuk.org/visnyk%20SFULO/2015/Visnyk%20SFULO%209-2015.pdf]

У співавторстві з науковцем О. Фабрикою був написаний текст до альбому «Народна хорова капела «Лемковина». Творча біографія колективу» (2003), котрий донині є найбільш повним виданням про історію розвитку лемківського хору з Рудно. Записи, ведені спільно подружжям Сеньків – Іваном та Мирославою, доповнені інформацією від Ольги Кушнір, а також великий фотоархів і Книга відгуків «Лемковини» були покладені за основу цього ґрунтовного видання.

Сивого доброликого старосту «Лемковини» і тепер можна побачити що-другої неділі в Лемківській церкві свв. Володимира і Ольги, куди він ходить на Службу Божу. За добрі вчинки Бог обдарував Івана Михайловича довгим життям.

Наваляний Андрій Йосипович (нар. 14.09.1941). Походить зі с. Чорна Вода Новоторгського р-ну, звідки його з батьками – Йосипом Михайловичем та Галиною Петрівною з Шимчаків, братом Данилом (1936) і сестричкою Марійкою (1944) депортували навесні 1945 р. Згадує: *«Який то був удар страшний: гуси, кури, вівці – все там лишили. І сім гектарів землі та три – ліс. Брали коні, корову й ременант, який вміщався на віз. В Новому Сончу місяць чекали на станції поки сформовано було ешелон. Везли аж в Кіровоградську обл. Бобринецький р-н. Там рік працювали в колгоспі. А палили соломою цілу зиму, оскільки не було дров. Там нестертно було. Тоді повернули і на рік осіли на Тернопільщині в с. Чорнолев. А далі знов возом рушили «додому». Доїхали до с. Лаврів Самбірського р-ну при самому кордоні. На наших очах совєцькі солдати вкопували в землю прикордонні стовпи. Вони ж і завернули батька: «Граніца на замко». Змушений був батько з родиною через Любінь Великий прямувати на Зимну Воду. Там вже був його швагро. Поселились у старій розвалюсі, звідки виїхали поляки. Служив в армії (1959-1962), згодом навчався у Львівській Політехніці. Працював інженером.*

Андрій Наваляний 2014-2015

Як організовувався лемківський хор, а дізнався про нього, то мав бажання там співати. На кількох ренетиціях був у клубі в Рудно. Пам'ятаю старесенького П. Юрковського.

Не зміг тоді присвятити себе хору, але бував на концертах «Лемковини». Тільки, за керівництва Марії Олексіївни, випала можливість самому співати (2002-2013). Допомагав старості Андрію Байсі, як він уже слабенький був. Вироблял візи для всіх хористів від 2008 р. До ювілейних святкувань шукав і знаходив кошти. Тереза Кицак допомагала. Щодо відзначення 40-річчя «Лемковини», доля звела мене з депутатом Михайлом Косівим і він через Андрія Садового допоміг. Допоміг тоді митець Володимир Ропецький. Крім того, вже будучи старостою, як треба було винаймати автобуси, шукав можливостей...»

Вирішальною була допомога А. Наваляного в організації поїздки «Лемковини» на Ватру до Ждині, як колектив наважився прибути на свято без художнього керівника. Були й співали там, хоч і без диригента (2014).

Іван Сухий
Від 2016

Сухий Іван Миколайович (нар. 7.07.1942) – громадський діяч, діяч хорового мистецтва з великим стажем, працював на керівних посадах в промисловості Львівщини. Народився в с. Борятин Сокальського р-ну в співочій родині Миколи та Марії Сухих (Ковалів). Від 1961 р. брав участь у багатьох хорах Львівщини та Закарпаття, лауреат української пісні на фестивалях 1965 р. в м. Свидник (Чехословакія) та в м. Нередгас (Угорщина). В «Лемковині» з 2000 р., а згодом – староста. За керівництва капелою худ. кер. Кривка приступив до своїх обов'язків. На плечі лягла підготовча робота до ювілеїв 35- та 40-річчя, виїзди «Лемковини» за кордон. Зокрема, ще не будучи хористом «Лемковини», брав діяльну участь в організації гастролів ансамблю в Німеччині. Іван Миколайович пояснює: *«Спитаєте мене: чому співаю в «Лемковині» вже 20 років? А я вам відповім: бо так до серця припала мені чудова лемківська пісня!».*

ВАЖЛИВІ ПОДІЇ І КОНЦЕРТИ НАРОДНОГО АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ «ЛЕМКОВИНА» (1969–2019)

1969, 27.10. збори активу лемків за участі кол. голови Воєводського правління УСКТ Жешівського воєводства Михайла Донського – ідеї створення хору (Музей етнографії та художнього промислу (МЕХП) у Львові).

29.11. зустріч організаторів хору Павла Юрковського, Федора Нацика, Михайла Котирги, Стефанії Кузяк (на парцеляції в сел. Рудно).

1970, 10.01. зустріч майбутніх хористів у клубі сел. Рудно за згодою директора Емілії Ленської.

14.02. репетиція хору з професійним диригентом Романом Кокотайлом.

24.10. початок роботи з хором диригента Михайла Мокрецького

1971, 14.02. перший концерт «Лемковини»: районний огляд художньої самодіяльності Залізничного р-ну м. Львова («Львівсільмаш»). Виступ на заключному концерті огляду (28.03.)

21.02. Спільний концерт з сестрами Марією, Даниїлою та Ніною Байко у клубі сел. Рудно.

25.06. радіопередача «І праця, і пісня – Тобі, Батьківщино», диригує Тарас Матвіїв.

27.06. виступ перед американськими лемками (Будинок Вчених, Львів).

18.07. концерт у с. Водяне.

1972, 30.01. концерт «Лемковини» в с. Сокільники.

18.03. Шевченківський концерт в сел. Рудно

03.06. Звітний концерт в театрі народної творчості м. Львів (перша друкована афіша)

10.06. концерт в санаторії «Львів» у Брюховичах

01.07. концерт у двох відділах, сел. Рудно

22.10 участь «Лемковини» в Обласному огляді-фестивалі до 50-річчя СРСР, диригент Ігор Циклінський (м. Городок),

1973, 28.02. лекція-концерт «Скарби народу» (Будинок архітектора, м. Львів)

25.03. Шевченківський концерт в сел. Рудно

07.04.телепрограма про «Лемковину» з циклу «Чиста криниця».

02.05. концерт на малій естраді в Парку культури ім. Богдана Хмельницького, м. Львів.

13.05. концерт у Зеленому театрі в м. Самборі.

02.06. концерт-зустріч з хором культосвітнього училища – іспити Ігора Кузяка, Галини Малиновської.

25.09. концерт в Будинку культури в Рудно (перший відділ «Лемковина», а 2-й – хор вчителів під керівництвом Бориса Грома.

1974, 26.06. запис «Лемковини» для республіканського радіо (на прохання американських лемків).

05.11. перший концерт в лемківському одязі в клубі УТОС у Львові.

1975, 07.03 перший концерт «Лемковини» в Будинку культури сел. Рудно з диригентом Іваном Кушніром.

30.03. концерт в сел. Рудно, присвячений пам'яті Т. Шевченка.

07.06. перший звітний концерт в залі обласної філармонії на два відділи.

06.07.концерт в с. Сусідовичі Старосамбірського р-ну.

26.09. концерт в сел. Рудно за участю митців Львова – Галини Гавриш, народного артиста України Олександра Врабеля.

23.12. державний іспит з диригування Марії Байси, культосвітнє училище м.Львова.

1976, 04.12. творча зустріч з композитором, народним артистом України Анатолем Кос-Анатольським, сестрами Байко, Степаном Степаном та лемкознавцем І. Красовським на урочистому вечорі «В сімї єдиній» у Львівському сільськогосподарському інституті в Дублянах.

1977, 27.02. концерт в сел. Рудно з піснями на слова Т. Шевченка.

03.03. повторний Шевченківський концерт в с.Рудно

01.05. диплом І ступеня на Першому Всесоюзному фестивалі самодіяльної художньої творчості. [Дрозда Петро. Огляди, конкурси та фестивалі як вагомий чинник популяризації народно-

інструментального колективного виконавства./ Мистецтвознавчі студії, 2009. – Ч.2 (26) – С. 68-73: Протягом періоду від лютого 1975 р. до 1977 р. тривав І Всесоюзний фестиваль самодіяльної художньої творчості трудящих, до участі в якому було залучено 4 млн. учасників (всього на той період за офіційними даними діяло понад 250 тис. самодіяльних колективів)]

11-12.05. запис на Львівській телестудії програми з циклу «Народні таланти» «Співає «Лемковина»» за участю А. Кос-Анатольського та диктора Романа Лемехи. Телепрограма вийшла в ефір 14.05.

29.07. творча зустріч з капелою з Прибалтики (з Риги хор «Аусма») в парку культури ім. Богдана Хмельницького

28.09. виступ на відкритті виїзного Пленуму Спілки композиторів України в залі Львівської філармонії (друкована афіша)

02.10. святковий концерт «Лемковини» в обласному театрі народної творчості, присвячений 75-річчю від дня народження старости хору П. С. Юрковського.

1978, 16.04. присвоєння почесного найменування «Самодіяльна народна хорова капела». Республіканський огляд-фестиваль у Славську Сколівського р-ну (після виступу присвоєно «Лемковині» звання народної)

14.06. перші концертні подорожі на Івано-Франківщину та Тернопільщину (наступні відбувалися в 1981,1983,1988,1990 рр.).

1979, 26.11. концерт-відеозапис для Центрального телебачення.

1980, 25.05. творчий звіт з нагоди 10-річчя «Лемковини».

1981, 23.11. концерт-зустріч із письменником Дмитром Бедзиком (1898-1982), уродженцем с. Вільхівці Сяноцького повіту, нині Польща.

1984, 09.03. телепрограма «Сонячні кларнети» /цикл на Українському ТБ (від 1978) за участю аматорів і колективів художньої самодіяльності, випуски якого почергово готували на УТ обласні студії/.

1986, 03.07.участь в концерті з нагоди свята відкриття Співочого поля в м. Рапла (Rapla, Естонія).

1987, 21.06. спільний концерт «Лемковини» та народного хору з м. Рапла під диригуванням Кардни Лінде в Палаці ім. Кузнецо-

ва (Гната Хоткевича) [Галько М. Побраталися піснями. / Вільна Україна, 1987. – 28 червня. – С.3]

09.08. концерт-зустріч з ансамблем «Карпати»(США).

1988, 22.04. запис програми на платівку «Заграй мі, гудачку» в м. Києві

1989, 28.01. перша концертна поїздка в Польщу на Лемківщину

15.11. ювілейний концерт до 20-річчя «Лемковини»

1990, 19.01. перший різдвяний концерт «Різдво на Лемківщині»

29.04. перша концертна поїздка в Шевченківський край (Черкащина)

16.06. участь у Святі української культури в м. Свиднику (Словаччина)

20.07. перші виступи на VIII Святі лемківської культури «Лемківська ватра». Того року Свято вперше відбувалося в Ждині. Відтоді щорічні виїзди до Ждині та концерти «Лемковини» стали доброю традицією.

01.08. участь у відкритті Співочого поля у Львові

13.09. концертно-агітаційна поїздка в Луганську область. Дано сім концертів.

05.10. участь у Міжнародному фестивалі українського фольклору «Громада».

1991, 25.05.виступ на Співочому полі в рамках Міжнародного фестивалю Лемківської культури у Львові.

12.10. Лемківський кермеш в м. Бориславі. Виступ «Лемковини»

18.11. концертно-агітаційна поїздка «Лемковини» в Харківську область, напередодні референдуму. Дано шість концертів.

1992, 08.01. телепередача «Лемківське Різдво». Колядки, вертеп – дійствоу виконанні «Лемковини».

11.03. концертно-агітаційна подорож у Крим. Дано п'ять концертів.

07.06. перший Всеукраїнський конгрес лемків у Тернополі. Участь «Лемковини» у концертній програмі.

06.09. на першій Службі Божій у новозбудованому храмі Свв. Володимира і Ольги на території лемківської дільниці Музею народної архітектури і побуту у Львові «співали учасники хору «Лемковина», диригував і функцію дяка вико-

нував І. Кушнір».[Красовський Іван. Лемківська церква Святих Володимира і Ольги. До 15-річчя існування. – Львів, 2007. – С.10]

13.09. перше виконання Літургії під час освячення лемківської церкви Свв. Володимира та Ольги. «Співала Літургію Народна хорова капела «Лемковина». Доречно відзначити, що колектив виконує цю почесну місію й надалі. У цей день дяківські обов'язки виконував І.Кушнір». [Красовський І., 2007, С. 12]

19.11. участь у Всесвітньому фестивалі «Бойківські фестини» в м. Турка Львівської області

1993, 31.05. самодіяльному хоровому колективу «Лемковина» рішенням атестаційної комісії /протокол № 25 від 28 травня/ підтверджено звання «Народний» /Зразковий/.[тут і далі документи з Львівського державного обласного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи (ЦНТКР)]

08.10.виступ «Лемковини» для делегатів Всесвітнього конгресу Світової федерації лемків.

10.10. урочистим Богослужінням на майдані біля церкви Свв. Володимира і Ольги в Шевченківському завершився конгрес Світової Федерації Лемків (США). «Гідною прикрасою відправи був чудовий спів хорового ансамблю «Лемковина»» [Красовський І., 2007, С. 13]

1994, 10.01. концертно-гастрольна поїздка до Німеччини і Західної Польщі – дано дев'ять концертів.

08.03. концертна поїздка в Канів і Керелівку в рамках святкування 180-річниці від дня народження Тараса Шевченка.

17.04. перша «Лемківська Ватра» в м. Борщеві на Тернопільщині з участю «Лемковини».

23.10.тематичний виступ «Лемковини» в рамках відзначення днів пам'яті і скорботи у Львові – 50-річчя початку депортації українського населення з Польщі.

1995, 22.03. концертна поїздка в Гданськ на запрошення Об'єднання Українців Польщі.

30.07. участь у першому кермеші церкви свв. Володимира і Ольги.

15-21.08. концертна поїздка в Шпротаву (Польща). Участь у святкуванні 400-річчя Берестейської Унії.

1996, 24-26.05. концертна поїздка у Поляни (Польща) з метою відвідин вихідців з її окружних сіл.

06.10. участь у Літургії в лемківській церкві Свв. Володимира та Ольги з о.Дмиттром Блажейовським. Насамкінець «хорова капела «Лемковина» урочисто проспівала достойному гостеві «Многая літа»» [Красовський І., 2007, С. 16]

1997, 23.03. урочиста Літургія в лемківській церкві Свв. Володимира і Ольги та концерт на майдані перед церквою у рамках відзначення 50-ліття акції «Вісла». Подія зафіксована у знятому Київською кіностудією короткометражному фільмі «Діти втрачених Бескидів». [Красовський І., 2007, С. 17]

26-29.06. поїздка хору в Польщу для участі у XV фестивалі Української культури «Перемишль-97»,

09.08. виступ «Лемковини» для делегатів II Всесвітнього конгресу Світової федерації лемків. [Красовський І., 2007, С. 17]

1998, 31.05. виступ на Святі рідної землі: Надсяння, Холмщини, Любачівщини, Лемківщини. Будинок зв'язку, м. Львів.

04.06. Наказом Управління культури Львівської обласної державної адміністрації № 90 самодіяльній хоровій капелі «Лемковина» Народного дому сел. Рудно підтверджено звання «Народної» /Зразкової/[ЦНТКР].

13.07. участь у І Міжнародному фестивалі фольклору «Етновир» (Юнеско-Україна-Львів), що відбувається під егідою Міжнародної Ради Організацій Фестивалів Фольклору і Традиційних Мистецтв (CIOFF®) при ЮНЕСКО та Міжнародної Організації Народної Творчості (IOV).

18.10. концерт присвячений 10 річниці товариства «Лемківщина» в приміщенні Зооветеринарної академії. На концерті був присутній Патріарх Київський і всієї України УАПЦ Димитрій (у мирі Володимир Ярема, 1915-2000), уроджений в с. Глідні на Сяноччині, нині Польща.

1999, 07.03. концерт присвячений 185 річниці Т. Шевченка у м. Львові.

05-06.06. участь у Першому крайовому фестивалі лемківської культури в с. Гутисько Бережанського району на Тернопільщині – перша «Лемківська ватра» в Україні. За рік

там само були на Другому крайовому фестивалі лемківської культури.

09.09. концерт у палаці Україна в м. Києві – творчий звіт майстрів мистецтв та художніх колективів Львівщини «Духовний скарб Галичини – тобі, столице України».

01.10. панахида в честь пам`яті славного сина України Теодозія Старака (1931-1999) – посла України в Польщі.

04-05.10. панахида на могилі батьків Б.-І. Антонича – Василя і Ольги – та концерт у с. Бортятин; участь у концерті присвяченому 90 річниці від дня народження Б.-І. Антонича в Оперному театрі.

2000, 30.01. Літургія в церкві свв. Володимира і Ольги. [Красовський І., 2007, С. 23]

12.03.панахидав честь пам'яті видатного українського скульптора, Народного художника УРСР (1978), дійсного члена Академії мистецтв України (від 1996). Лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка (1972) Еммануїла Миська (1929-2000), уродженця с. Устрики-Долішні, нині Польща.

2001, 08.01. Відправа, панахида та посвячення музею в церкві Свв. Володимира і Ольги, Шевченківський Гай; Концерт колядок в церкві та згодом у «Кастелярі», пл. Митна – привітання господаря кав'ярні, громадського і культурного діяча, мецената, українського патріота, лауреата відзнаки «Галицький лицар — 2001» Володимира Кашицького (1913-2001), уроджений в с. Підбуковина, нині Польща.

04.06. на другий день Зелених свят по Службі Божій на церковному майдані біля церкви Свв. Володимира і Ольги відбувся спільний концерт «Лемковини», тріо «Три брати», естрадних виконавців, серед яких Іван Мацялко та ін. [Красовський І., 2007, С. 26]

10.06. участь «Лемковини» у Третьому крайовому фестивалі лемківської культури, відтоді має назву «Дзвони Лемківщини». Вперше він відбувся в урочищі Бичова неподалік Монастириська на Тернопільшині. Щорічні виступи на фестивалі, котрий здобув статус Всеукраїнського (2002), стали традиційними для «Лемковини».

01.08. Відкриття фестивалю «Muzyki Cantry», стадіон в Устріках Долішніх, Польща. «Цне ми ся за тобов».

28.10. концерти у с. Сусідовичі та у с. Надиби (Самбір)

1.11. Концерт присвячений фестивалю «Лемківська забава»; Свято лемківської пісні у приміщенні філармонії.

06.12. Концерт колядок у центрі міста до церемонії Винесення Дідуха. Поздоровлення Патріарха УГКЦ Любомира Гузара (1933-2017).

28.12. зміна жанрової діяльності колективу: за результатами перегляду самодіяльних колективів м. Львова наказом управління культури Львівської облдержадміністрації № 203 та згідно клопотання відділу мистецтв та організації дозвілля департаменту гуманітарної та соціальної політики Львівської міської ради Народну хорову капелу «Лемковина» перереєстровано на Народний ансамбль пісні і танцю «Лемковина» Народного дому селища Рудно. [ЦНТКР]

2002, 18-19.05. Відкриття III Конгресу Світової федерації лемківських об'єднань в Народному Домі у м. Києві; Концерт хору і танцювальної трупи «Карічка» на майдані Незалежності.

03-09.07. Поїздка «Лемковини» до Німеччини, Мюнхен.

21.07. в рамках XX Лемківської ватри (Ждиня) участь «Лемковини» в Літургії просто неба та в реквіємі «Жертвам акції «Вісла»» (на тлі хору виступило 55 читців, «Лемковина» виконала 3 пісні).

2003, 11.01. Лемківське Різдво в Академії Мистецтв: виступ хору, привітання Олександра Ласовського – митця в галузі декоративно-прикладного мистецтва (скло), заслуженого художника України (з 1992) та учасника «Духовного Тріо» церкви Св. Арх. Михаїла у Львові.

25.05. Перший виступ на II фестивалі-конкурсі «Пісні незабутого краю» в м. Городку:

06.07. Участь у Святкуваннях на Івана Купала в с. Сокільниках

13.12. Храмове свято на честь Св. Ап. Андрея Первозваного. Святочна академія-концерт в театрі опери та балету ім. С. Крушельницької о 17.00.

2004, 15.03. Шевченківський концерт, присвячений 190-річчю пам'яті Т.Шевченка в с. м. т. Рудно у Народному Домі.

21.-23.05. поїздка в Польщу – с. Вільхівець, Поляна, Дукля; Літургія у церкві св. Миколи Мирлікійського і великий концерт на XIV Лемківському кермеші у с. Вільхівці.

14.07. Наказом Управління культури Львівської обласної державної адміністрації № 117 народному ансамблю пісні й танцю «Лемковина» НД сел. Рудно підтверджено звання «Народний» /Зразковий/[ЦНТКР]

2005, 11.01. Лемківське Різдво в Академії Мистецтв: виступ хору, привітання митця в галузі декоративно-прикладного мистецтва (скло) заслуженого художника України (1992) О. Ласовськогоз 65-річним ювілеєм.

30.01. ювілейний концерт до 35-річчя заснування творчого колективу «Лемковина», привітання і благословення монаха-студита о. Василя Вороновського (1929-2010).

07.08. участь у Святі Культури над Ославою в с. Мокре, Польща.

21.08. відзначення 60-річчя примусового виселення українців з території Польщі та участь у церемонії закладин і посвячення пам'ятного каменю на місці майбутнього пам'ятника переселенцям.

2.10. виступ «Лемковини» в драматичному театрі м.Тернополя у концерті, присвяченому 4 з'їзду лемків України.

2006, 10.01. виступ «Лемковини» на Лемківській Велії: Різдво в приміщенні їдальні Львівської Політехніки, виконання коляд. Відтоді спільне для лемків Львова відзначення Різдва для «Лемковини» стало щорічним.

14.05. концерт присвячений пам'яті лемківського художника Епіфанія Дровняка (1895-1968) та участь у відкритті пам'ятника Никифору біля церкви Пресв. Євхаристії.

2007, 20.01. виступи «Лемковини» з різдвяною програмою у Палаці мистецтв та на відкритті виставки вишитих ікон хористки і лемківської мисткині Марти Новицької у приміщенні Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові.

28.-29.04. концерт, присвячений відзначенню 60-річчю депортації лемків із етнічних земель Лемківщини та операції «Вісла» в Свято-Димитрівській церкві м. Харкова: виступ квартету з хору «Лемковина» у складі: Андрія Байси, Анни Гусак, Ольги Стефанко, Івана Сушка.

06.05. концерт, присвячений IV Конгресу Світової федерації українських лемківських об'єднань у приміщенні театру ім. М. Заньковецької.

27.05. гастрольна поїздка на Самбірщину: концерти в селах Сусідовичі та Стара Сіль.

22.07. в рамках програми XXV Лемківської Ватри в с. Ждиня, Польща «Лемковина» представила вокально-хореографічну композицію «Лемківське весілля».

2.09. виступ хору «Лемковина» на 4 Фестивалі лемківської культури «До тебе лину, моя рідна земле» в с. Нагірне Самбірського р-ну.

23.09. Літургія та концерт, присвячений 15-літньому ювілею Лемківської церкви Свв. Володимира і Ольги, Шевченківський Гай.

2008, 26.06. Наказом Управління культури і туризму Львівської обласної державної адміністрації № 133 народному ансамблю пісні й танцю «Лемковина» НД сел. Рудно підтверджено звання «Народний» /Зразковий/ [ЦНТКР]

2009, 27.09. концерт «Лемковини» у приміщенні органного залу та виступ тріо сестер Максимович, Флорида, США у Львові.

05-26.10. до 100-ліття від дня народження Б.-І. Антонича виступи й концерти «Лемковини» – в італійському дворику, пл. Ринок; у приміщенні СШ №28; у с. Бортятин Мостиського р-ну; у Національному музеї у Львові.

2010, 07.02. виступ на проводах коляди у церкві Христового Воскресіння.

14.03. концерт, присвячений пам'яті Т. Шевченка в приміщенні школи смт. Рудно за участі родини Кушнірів.

11.05. Святковий концерт народного ансамблю пісні і танцю «Лемковина» у залі філармонії, присвячений 40-річчю заснування.

24.05. участь «Лемковини» в 4 хоровому фестивалі української пісні на Співочому полі в Шевченківському гаю.

25.06. концерт з нагоди III Світового Конгресу українців у приміщенні університету Львівська Політехніка.

21-22.08. до 100-літнього ювілею д-ра о. Дмитра Блажейовського (1910-2011) концерт в Національному академічному українському драматичному театрі ім. М. Заньковецької та участь в Літургії.

2011, 09.01. участь «Лемковини» у XII Різдвяному Фестивалі «Велика коляда», Храм Пресв. Євхаристії, приміщення домініканського собору та в Заключному гала-концерті цього фестивалю (30.01.). Програму лемківських коляд провадив поет і громадський діяч Богдан Пастух, котрий відтоді творить неповторний ліричний супровід «Лемковині» у всіх важливих концертах. Вперше фестиваль присвячений був виключно лемківським колядкам.

03.02. концерт лемківських коляд у приміщенні коледжу ресторанно-готельного бізнесу і туризму. Програму вели поети Ганна Волошинська та Б. Пастух. Щедрівку співала Христя Соловій.

13.03. концерт, присвячений 197 річниці від дня народження та 150 річниці від смерті Т. Шевченка в приміщенні школи смт. Рудно за участі капели бандуристок «Ягілка» під орудою Олени Ніколенко.

31.05. підтвердження звання народного хору «Лемковини».

01.06. Наказом Управління культури Львівської обласної державної адміністрації № 135 народному аматорському ансамблю пісні й танцю «Лемковина» НД сел. Рудно підтверджено звання «Народний» /Зразковий/ [ЦНТКР]

23.07. під час поїздки на XXIX «Лемківську Ватру» (22-24.07.), «Лемковина» дала концерт у м. Бардийові, Словаччина. На закінчення «Лемковина» виступила з концертом на Ватряній сцені в Ждині, Польща. Із піснею «Зашуміли ліси» соловало тріо в складі Олега Сенчини, Надії Боровець та О. Стефанко.

09.10. участь у X Міжрегіональному фестивалі-конкурсі «Пісні незабутого краю» в м. Городку; приз, вручений «Лемковині» під час гала-концерту.

08.11. участь в ювілейному авторському вечорі Мирона Данка «Душі моєї спів», присвяченому 50-літтю львівського композитора в концертному залі ім. С. Людкевича.

2012, 23.04. участь у вечорі пам'яті отця д-ра Д. Блажейовського в театрі ім. М. Заньковецької.

03.06. участь у VI Прикарпатському фольклорно-етнографічному фестивалі лемківської культури в с. Рівня Рожнятівського р-ну Івано-Франківської області.

29.07. концерт «Лемковини» в рамках Форуму національної пам'яті депортованих родин та їх нащадків з українських земель Лемківщини, Надсяння, Західної Бойківщини, приуроченого до 65-річчя акції «Вісла».

04-05.08. поїздка до Венгожево, Польща на XXXV Miedzynarodowy Jarmark Folkloru, концерт «Лемковини». Соло Х. Соловій та О. Сенчина.

12.08. виступ «Лемковини» на святі «Лемківський розмай» у с. Свірж.

19.08. участь в ювілейному авторському вечорі Б. Пастуха «Я малюю любов серцем», присвяченому 50-літтю поета з лемківським корінням в театрі ім. М. Заньковецької.

2013, 05-09.06. подорож на Київщину, участь у Великому Всеукраїнському фольклорному фестивалі «Калина об Різдві» у Музеї народної архітектури і побуту – козацькому селищі «Мамаєва Слобода», м. Київ; виступ «Лемковини» в будинку культури с. м. т. Борова Фастівського р-ну Київської області. Виступ Г. Волошинської, ведучий Б. Пастух.

14.07. на VII Прикарпатському фольклорно-етнографічному фестивалі лемківської культури в с. Рівня у виступі «Лемковини» взяла участь танцювальна група «Галичина» під орудою хореографа Андрія Кіяха, котрий згодом очолив танцювальну групу колективу «Лемковини».

23.08. участь «Лемковини» у відзначенні 25 річниці створення у Львові товариства «Лемківщина», яке відбувалося в театрі ім. М. Заньковецької. Ведуча – член президії СФУЛО, співачка Софія Федина.

16.09. концерт до свята Львівська Забава «де файно ся бавлят» на сцені у парку культури ім. Б. Хмельницького

20-22.09.участь у 35 Фестивалі фольклорних традицій у м. Вербас, Сербія.

2014, 17.01. участь в ювілейному XV різдвяному фестивалі «Велика коляда». Ведучий Б. Пастух.

12-30.03. організація ряду концертів «Лемковини» до 200 роковин від дня народження Т. Шевченка – на геологічному факультеті Львівського університету; в СШ № 55; біля пам'ятника С. Бандері та в Народному домі с. м. т. Рудно.

11.06. Наказом Департаменту з питань культури, національностей та релігій Львівської обласної державної адміністрації № 105 народному аматорському ансамблю пісні й танцю «Лемковина» НД сел. Рудно підтверджено звання «Народний» /Зазковий/ [ЦНТКР]

29-31.08. подорож до сіл Команча, Туринське та Репедь, Польща.

13.09. виступ «Лемковини» в Львівському будинку органної

19.09. акція «Допоможи захиснику-герою» – Великий благодійний концерт у Львівській філармонії. Ведучі Б. Пастух та заслужена артистка України Ірина Швайківська.

28-29.11. відзначення 100-річчя церкви Св. ЙоанаЗолотоустав с. Поляна, Польща.

2015, 29.08. участь «Лемковини» у Першому Фестивалі «Гомін Лемківщини» на стадіоні в с. Зимна Вода. Щорічні виступи на фестивалі стали традиційними для «Лемковини».

10.09. концерт «Лемковини», присвячений XXII форуму видавців у Львові. Відтоді хор щороку підтримує виступами найбільшу книжкову подію України.

2016, 16.01. участь у Лемківській Велиї в приміщенні вищого професійного училища №20, Львів.

12-13.08. участь народного ансамблю пісні і танцю «Лемковина» у VI обласному фестивалі лемківського народного мистецтва «Лемківська Ватра» в с. Перечин, Закарпатська обл.

26.10. участь у III фестивалі патріотичної повстанської пісні в Україні – м. Винники, приміщення Клубу дозвілля тютюнової фабрики.

20.11. концерт, присвячений відкриттю пам'ятника Богдану-Ігорю Антоничу.

2017, 09.01. виступ «Лемковини» з різдвяною програмою – м. Винники, Краєзнавчий музей. Вінчівки проголошували О. Стефанко та Н. Боровець.

28.04. участь «Лемковини» в урочистих заходах до 70 роковин депортації українців (Акція «Вісла», 1947-2017): на площі біля пам'ятного каменю на місці майбутнього монументу у складі зведеного хору заспівали Національний та Церковний гимни України; у Львівській опері під орудою Юрія Кондратенка «Лемковина» виконала пісню «Цне ми ся за тобов», а насамкінець разом із хорами Надсяння і Холмщини співали гимн України.

21.06. Наказом Департаменту з питань культури, національностей та релігій Львівської обласної державної адміністрації № 127 народному аматорському ансамблю пісні й танцю «Лемковина» НД сел. Рудно м.Львова підтверджено звання «Народний» /Зразковий/ [ЦНТКР]

21.07. хористи «Лемковини» здійснили паломництво на г. Явір – с. Висова до каплиці Покрови Пресв. Богородиці, щоб вклонитися чудотворній іконі Матері Божої. Те відбулося в ході традиційної участі в XXXV «Лемківській Ватрі» у Ждині, Польща. В рамках «Ватри» брали участь в посвяченні каменю під забудову церкви на честь Антонія Печерського, дали концерт (23.07.)

25.08. концерт перед делегатами Конгресу СФУЛО – сесійна зала Обласної Ради.

14.10. концерт, присвячений 75 річниці УПА – м. Винники, приміщення Клубу дозвілля тютюнової фабрики.

15.10. участь у IV фестивалі «Кермеш на Покрову» – Українська автокефальна церква, парафія Пресв. Богородиці, ринок Південний. Програму вела керівник мистецького об'єднання «Світ мрій» Оксана Король, виступив Б. Пастух.

2018, серед численних різдвяних заходів виділяються виступи, які не практикувалися раніше – спільна з хором Надсяння коляда в церкві Івана Хрестителя – м. Винники (20.01.) та Проводи колядок і щедрівок у храмі Св. Трійці (11.02).

09.03. у складі великого зведеного хору (42 хорові колекти-

ви) хористи «Лемковини» співом вшанували 204 річницю від народження Т. Шевченка.

07.09. виступ «Лемковини» перед учасниками Міжнародної науково-практичної конференції СФУЛО – центр Митрополита Андрея Шептицького.

09.09. вшанували пам'ять примусового виселення українців з території Закерзоння – площа біля пам'ятника Т. Шевченка.

20.10. концерт, присвячений 30-річчю заснування товариства «Лемківщина» – театр ім. М. Заньковецької.

2019. 12.01. виступ із колядами в Органній залі, вул. Степана Бандери. Вів програму Б. Пастух, доповнюючи її декламуванням власних поезій

20.01. концерт колядок у Рудно, в Народному домі. Спів хору доповнював оркестр під керівництвом Юрія Крвальова. Соло – Оксана Ковальова. Віншівки читали О. Стефанко, М. Тупісь, Р. Слободян.

27.01. по Літургії в церкві Свв. Володимира і Ольги «Лемковина» і її художній керівник Юрій Кондратенко влаштували Проводи колядок. Того ж дня хор взяв участь у фестивалі колядок при церкві Св. Івана Хрестителя (Винники).

17.02. концерт «Лемківська пісня єднає серця» у Львівській філармонії. Брали участь танцювальна група під керівництвом А. Кіяха та інструментальний ансамбль під керівництвом Ю. Ковальова.

04.04. участь у вечорі-реквіємі, присвяченому 75-м роковинам депортації українців із Закерзоння. Ведуча Ольга Куник. Виступи Володимира Середи, Олександра Волошинського. З власними віршами виступила Г. Волошинська.

19-21.07. 37-а Лемківська ватра в Ждині – виступи «Лемковини» 19.07. та 20.07. за участі танцювальної групи.

26-27.08. участь у III Львівському обласному фестивалі «Гомін Лемківщини» в Зимній Воді.

28.08. участь у шостому фестивалі лемківської культури «До тебе лину, моя рідна земле» в с. Нагірне на Самбірщині.

14.10. концерт у Львівській філармонії. Підсумковий музичний акорд «Лемковини» до її 50-річчя.

АРХІВІСТИ «ЛЕМКОВИНИ»

У виданні до 25-річчя хронологічна довідка від І. Красовського становить одну сторінку. До 35-річчя «Лемковини» обсяг дещо зріс: реєстр найважливішого на думку авторів матеріалу тепер містився на трьох листках. Звичайно, могли піти второваним шляхом і додати новіше, адже за перейдені 15 літ багато подій вартували доброї згадки.

Однак за полем зору дослідження і надалі лишилися б дуже докладні записи, які провадили добровільні історики хорового колективу. Згадаймо поіменно й вклонімось тим, хто систематично, з року в рік інформували про кожен концерт, кожну репетицію. Завдячуючи їм справи на перший погляд буденні через фіксацію возводилися до рангу надважливих, гідних пам'яті нащадків.

Започаткували щоденник «Лемковини» староста хору П. Юрковський та Р. Соболевський. Записи Р. Соболевського обірвалися на 1978 р. Але хроніка не перервалася. Представники наступного покоління – староста хору Дмитро Байса з дружиною Ольгою та братами Андрієм і Петром провадили чітку фіксацію інформації. Її однак на сьогоднішній день відшукати не можуть. А веденим паралельно записам керівників хору – подружжя Кушнірів судилася краща доля: частину матеріалів оприлюднили в буклеті до 35-річчя «Лемковини». Їх доповнили Іван та Мирослава Сеньки, а систематизувала Ольга Фабрика.

У 1980-х рр. все, що становило історію хору планували зосередити в котромусь із музеїв, як архів «Лемковини». Проект лишився незавершеним. На настійливе прохання І. Кушніра обов'язок переписати найважливіше з оригіналів взяла на себе Анна Головчак. Ретельно копіювала інформацію з рукописів Р. Соболевського, П. Юрковського, А. Діндзьо-Ярославцевої (загалом із чотирьох першоджерел). Крім того А. Головчак вела свій щоденник. Перечитування тих записів дозволило звірити загальновідоме та поповнити цікавим фактажем нашу хроніку важливих подій3 перервами робила записи в 1980-х рр. Коли дійшло до

формування архіву, керівництво «Лемковиною» доручило їй скопіювати всі матеріали – а були то хроніки з чотирьох джерел, через дешифрування яких реєстр подій в цьому виданні поповнився цікавим фактажем.

До істориків-літописців маємо долучити Терезу Кищак. Фотоальбоми та записи матері зберігає Ольга Федоро. Вона взялася за систематизацію рукописної спадщиниТ. Кищак та ділилася цінними матеріалами, добіркою фотографій.

І, нарешті, багатолітній літописець Ольга Стефанко. Без її каліграфічного, від руки друкованого багатотомового реєстру не могла би укласти цей найповніший перелік справ і вчинків «Лемковини».

КОЛИШНІ КЕРІВНИКИ ОРКЕСТРОВОЇ ГРУПИ

Богдан Бодревич, акордеоніст

Зиновій Булик (1979-1982)

Нестор Сорока (1982-1997)

Роман Стефанко
(керував капелою та оркестром) (1998-2000)

Андрій Мельник (2000-)

КЕРІВНИК ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ГРУПИ – ХОРЕОГРАФ

Олег Копильчак (2001-2014)

Постановка Лемківського весілля на сцені у Ждині, 2005 р.

Гудаки «Лемковини», Ждиня 2010 р.

УЧАСНИКИ НАРОДНОГО АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ«ЛЕМКОВИНА» (1969 – 2019)

Андрушків Ганна
Андруховець Тарас, тенор
Антіпова Анна, альт
Антошко Галина
Баган Марія, альт
Багряк Микола
Байса Андрій П., тенор
Байса Дмитро П., тенор
Байса Ірина Д. альт
Байса Ольга Д., сопрано
Байса Ольга Ф., сопрано
Байса Марія, сопрано
Байса Петро П., тенор, соліст, ведучий концертів
Байса Юлія І., сопрано
Бандурович Роман
Барна Дарія Д., сопрано
Барна Микола І., бас
Багряк Микола
Басюк Тарас, бас
Беднарчик Данило
Беласик Ольга, альт
Березюк Наталія, сопрано, солістка
Берещак Зоряна, оркестр
Бідак Володимир
Білоусова Ольга, оркестр – скрипка
Бодак Андрій В., бас
Болдирева Галина
Бодревич Богдан, оркестр, акордеон
Бодревич Неоніла О., сопрано
Боровець Надія, сопрано, солістка, ведуча концертів
Бренькач Володимир
Буга Наталя
Бук Володимир
Булик Зеновій, керівник оркестру
Бурка Наталія, сопрано
Буць Марта, альт
Варениця Олександра Й. альт
Варениця Роман П., бас, соліст
Василюк Мар'яна
Велика Любов, сопрано
Вітів Леся
Войтановська Тереза, альт
Войтановська Марія, альт, оркестр
Войцеховська Ольга, сопрано
Волошинська Ланна, альт
Вук Стефанія М., сопрано
Гайова Марта
Гадуб'як Мар'яна
Гадуб'як Оксана
Галета Оксана
Галета Олена, сопрано, ведуча концертів

Галько Мирослав І., тенор
Гаран І., соліст
Гвоздюк Емілія
Гелон М. П., тенор
Герасимович Роман, оркестр
Говяженкова Т.В. сопрано
Головата Аліна І, сопрано
Головата Леся, альт
Головатий Дмитро І, бас
Головатий Олексій І., бас
Головата Дарія П., сопрано
Головата Дарія Д., сопрано
Головатий Юрій Д., бас
Головчак Анна І.,
сопрано, ведуча концертів
Гоянюк Юрій, тенор
Грабський Іван С., бас, соліст
Грацонь Василь
Гретчин Оксана
Григорчук Любов, альт
Грицак Роксоляна
Громик Ганна
Громик Михайло
Гузела Мирон, бас
Гузела Степан, тенор
Гузела Ярослав, тенор
Гурей Лідія І., сопрано
Гурей Стефанія В., сопрано
Гуреш Юрій, тенор, соліст
Гук С.
Гусак Ганна, альт, солістка
Гутник Вікторія, сопрано
Давид. (три сестри),
(сопрано, альт)
Давидко Ірина, альт
Давитко Дарина, альт
Данилко Оксана, сопрано
Дацко Мирон,
тенор, композитор
Дверій Леся
Демко Ярослав
Дзиндра Орест, бас
Дзюб Ярослав, тенор
Дзяма Ганна С., аль
Дзяма Ярослав
Джура Мирослава
Дідовський Дмитро І. тенор
Дмитерко Єва П. альт
Дмитерко Зеновій М. тенор
Дмитерко Микола
Дмитришин Вікторія, сопрано
Добровольський Петро Ф.,тенор
Добровольський Федір Ф. тенор
Додатко Олена
Долюк Іван
Донська Леся,
сопрано, солістка
Донський Степан, тенор
Дуркот Анатолій О., бас
Жегестовська Надія, альт
Жегестовська Катерина, альт
Жегестовська Стефанія, сопрано
Живко Марія
Заболотний Ігор
Заблоцький Теодор, оркестр
Завінський Андрій
Заяць Парасковія
Зайко Катерина
Заміщак Ярослав, оркестр
Іванів Галина, альт

Кавецька Оксана, сопрано
Калита Вероніка , альт
Каліта Віктор, тенор
Камінська Ганна
Камінська Марія
Камінська Надія
Камінська Ольга
Камінський Стефан, бас
Канюк Оксана
Каплун Наталія
Капришин Т., сопрано
Карапінка Г. сопрано
Кармазіна Любов, сопрано
Карплюк Ольга, альт
Качмар Л. альт
Кашицький Юрій, бас
Квацяло Ірина
Кащенець Н., оркестр
Кецун Оксана, оркестр
Кіт Володимир, тенор
Кіт Марія, альт
Кірничук Тетяна, альт
Кісь Наталія, альт
Кищак Тереза С.,
сопрано, солістка
Книш Андрій І., бас
Книш Марія Д., альт
Ковалевський Зеновій, оркестр
Ковалик Марія Ф., альт
Ковалик Ярослав, бас
Коваль Ганна, альт
Коваль Ярослава
Коваль Оксана, оркестр
Козуб Борис
Козуб Лілія
Колодій Антон, бас
Корінь Богдан
Корінь Дарія,
сопрано, солістка
Корнилюк Йосип
Космина Ярина
Кравець Оксана, сопрано
Красовська М., альт
Кровицька Наталія, сопрано
Крутий Р.Й., бас
Кубай Доната І. сопрано
Кузик Степан, тенор, соліст
Кузяк Василь М. тенор
Кузяк Григорій-Ігор,
тенор, соліст
Кузяк Стефанія А. альт
Кузьмич Тимофій, соліст
Кулинич-Гордійчук Христина,
сопрано
Кулик Андрій
Кульчицька Олександра, альт
Кулявець Василина, сопрано
Купин І. П. альт
Купчак Тетяна, солістка
Кусмірчук Галина сопрано
Курач Лариса
Курдило Роман, бас
Кушнір Андрій, оркестр, соліст
Кушнір Олексій, оркестр
Кушнір Олена, альт, солістка
Кушнір Ольга, альт, оркестр
Куць Любов
Лабик Наталія,
сопрано, солістка
Лаб'як Осип, бас

Лаврук Марія, сопрано
Лазурко Любомир, бас, соліст
Летнянчин Любов
Лоїк Любов
Люта Ірина, альт
Маєр Богдан
Мазурак Юрій,
оркестр, конрабас
Майданський Микола
Макар Андрій, оркестр
Малиновська Г. сопрано
Малиняк Богдан
Манько Теофілія
Мацієвський Дмитро
Медина Ольга, оркестр
Мельник Андрій,
керівник оркестр
Мельник Богдан Й., бас
Мельник Богдан Я., тенор
Мельник Марія,
сопрано, солістка,
художній керівник
Мельник Леонід, акордеон
Мізерак Мирослав, бас
Мільчаковський Роман,
оркестр – ударні
Милі (сестри), альт. сопрано
Міщук Степан, оркестр
Микулович Олег, тенор
Миханько Оксана
Михаш Дарія, альт
Михаш Леся
Михайлович Аріадна, оркестр
Могилевич Віра,
сопрано, солістка
Могитич Мирослава
Могитич Роман
Мороз Іван, бас, соліст
Мота Любомира, альт
Моцяк Любов, сопрано
Наваляний Андрій, тенор
Наваляний Степан
Назарок Роман, тенор
Нацик Федір П.,
бас, (костюмер)
Недашківська Наталія, альт
Новицька Марта, альт
Новосад Назар оркестр
Новосад Наталія М., альт
Олинець Б., тенор, соліст
Олійник Марія
Оприск Марія, сопрано
Ощіпко Микола, бас
Павелко Галина, альт
Павелчак Галина Й., сопрано
Панчишин Ірина
Панчишин Роман
Паньків М. тенор
Паньків Ю. альт
Падовська Олена, альт
Плакса Л. альт
Пасько Романія, альт
Папіш Наталя, оркестр
Петрончак Атанас В., тенор
Петрончак Оксана С., сопрано
Петрушко Юрій, бас, соліст
Пехник Ольга
Пиж Петро І., бас
Пилипонюк Тарас
Пишник Володимир, бас

Підперигора Зеновій, оркестр
Плахтій-Сімчук Леся, альт
Подольська Оксана, сопрано
Полуситок Ольга, сопрано
Приймак І.Ф., бас
Приймак Соломія,
солістка, сопрано
Приймак Маряна, сопрано
Прокопчук Ігор, бас
Рега Лев, тенор, диригент
Решетило Тереза
Рибак Марта
Рибак Тетчна. оркестр
Ривак Ілля К., бас, соліст
Рубашна Ірина, сопрано
Савка Любов сопрано
Садоха О.П. альт
Саченко Д., солістка
Сало Михайло, бас
Сенчина Наталія Ф., альт
Семак Стефан, тенор
Сенчина Олег В., тенор, соліст
Сенько Іван М., бас, староста
Сенько Мирослава М. сопрано
Сенько Михайло, бас
Сидор Дарія, сопрано
Скарвінко Наталія П.,
сопрано, солістка
Скрипченко Євгенія,
оркестр – скрипка
Слободян Роман, тенор
Служалий Михайло, бас
Смалюх Андрій, тенор
Смертига Юлія, альт
Соболевський Роман,
бас, композитор
Собчук Тетяна, оркестр
Солонинко Олександра, альт
Солтисік Роман
Соловій Христина,
сопрано, солістка
Сорока Нестор,
керівник оркестру
Сорока Юрій, оркестр
Спірняк Василь П., бас
Стародуб Павло, тенор
Стах Орися, альт
Стичинська Вікторія, сопрано
Стегура Ірина, альт
Стегура Орися, альт
Стельмах Марія Д.
сопрано, солістка
Стефанко Микола, бас
Стефанко Ольга,
сопрано, солістка
Стефанко Роман,
бас, художній керівник
Сулик Ганна, сопрано, солітка
Сухий Іван, бас, староста
Сушко Іван О., бас
Сушко Наталія,
сопрано, солістка
Тара Володимира, сопрано
Толстой Павло
Триструга Ірина
Тупісь Марія, альт, костюмер
Турко Михайло, бас
Устяк Петро
Федоро Ольга, сопрано
Федоро Роман,
оркестр – сопілка
Федоршак Дарія

Фецич Василь
Фик Тереза, сопрано
Халос Іван, бас
Хмелюк Любов, альт
Хім'як Дарія, альт
Ходоба Ярослав
Хомічак Ігор, тенор
Хом'як Марія Й.,
альт, солістка, бандуристка
Хомик Ігор
Хомічак Ігор
Хомишак Л.В. альт
Храмович Андрій
Худоба Ярослава
Цибульська Лідія
Цигилик Наталія, альт
Цись Ю., сопрано
Цуприк І., бас
Чабан Христина, альт, солістка
Чуловський Зеновій В.,
бас, соліст
Чуловська Любов Ф,
альт, ведуча концертів
Чопик Леся, сопрано
Шала Броніслава
Шала Іван, тенор
Швець Михайло, тенор
Швягла Ярослав
Шевченко О.І. альт
Шевчук Олена, оркестр
Шніцар Олександра,
альт, оркестр
Шпунт Богдан, тенор
Шуп'яна Леся, оркестр
Шукало Надія, сопрано
Шукало Роман, тенор
Щерба Ганна О., сопрано
Щерба Леся (Олеся), альт
Щерба Лідія В.
Щербакова Анна
Юрик Христина, сопрано
Юрковський Павло С.
тенор, староста
Юськів Богдан
Юськів Володимир
Якобчук Лідія
Якубець Г., сопрано
Ярославцева-Дзіндзьо Ганна
Ярошевич Теодор
Ярош О., альт

П'ята Лемківська Ватра у Зимній Воді, фото Володимира Чабана 31.08.2019 р.

КЕРІВНИКИ НАРОДНОГО АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ «ЛЕМКОВИНА»

Художній керівник і головний диригент **Юрій Кондратеннко**

Керівник оркестру **Юрій Ковальов**

Хореограф **Андрій Кіях**

Староста ансамблю **Іван Сухий**

ТВОРЧИЙ СКЛАД ХОРУ

Сопрано

Боровець Надія
Велика Любов
Войцеховська Ольга
Головчак Анна
Гордійчук Христина
Гутник Вікторія
Кравець Оксана
Кровицька Наталія
Лаврук Марія
Оприск Марія
Рубашна Ірина
Стефанко Ольга
Федоро Ольга

Альти

Антіпова Анна
Баган Марія
Беласик Ольга
Волошинська Анна
Кісь Наталія
Кульчицька Олександра
Люта Ірина
Мота Любов
Новицька Марта
Пасько Романія
Сімчук Олександра
Тупісь Марія
Хім'як Дарія

Баси

Басюк Тарас
Дзиндра Орест
Кашицький Юрій
Мізерак Мирослав
Сало Михайло
Сухий Іван
Сушко Іван
Турко Михайло
Халос Іван

Тенори

Дзюб Ярослав
Назарок Роман
Слободян Роман
Смалюх Андрій
Стародуб Павло
Шпунт Богдан

ПІСЛЯМОВА.
ІСТОРІЯ ПИСАНА ХОРОМ

Для пізнання сучасної «Лемковини», щоб краще зазнайомитися з її учасниками звернулася до анкетування. В анкеті було сформульовано низку загальних питань (Ім'я, по-батькові, прізвище, рік народження, стан сімейний, діти, освіта, професія, зацікавлення). Цей інформаційний блок, як запрошення до розмови, вже мав налаштувати анкетованого на тематику хорового співу. Так, при довідці про дітей респонденту слід було вказати чи співають вони у хорі? Результат виявився невтішним: із пів-сотні опитаних тільки в п'ятьох діти підтримують захоплення своїх батьків та продовжують їх справу. У більшості діти не співають, в рідкісних випадках беруть участь у інших творчих колективах. Старші, отже, живуть сьогоденням, не надто переймаючись будучністю.

Питання стосовно безпосередньої участі в колективі (рік вступу до хору; що є для тебе Лемківщина, пісні, мова? Чим завдячуєш хору?) пояснювали мотиваційну складову, те, що надає тривкості хоровій спільноті. Тут варто розглянути анкети ветеранів. Таких в «Лемковині» на час анкетування – восени 2018 р. було двоє – Тереза Кищак та Анна Головчак.

На щастя, маємо таку цінну нагоду чути слово й спогади старійшини колективу п. Терези Кищак, яка відійшла на вічний спочинок в часі підготовки видання до друку.

До кола зацікавлень Т. Кищак входили справи, в яких вона досягла успіху: писанкарство, лемківська кухня, пісня. Заслужений майстер декоративно-прикладного мистецтва з лемківської писанки; дослідник і практик лемківської кухні, що видала книжку «Традиційні лемківські страви», Тереза Степанівна найбільшу увагу приділила пісні, хору. Вважала себе щасливою, що співала в хорі з першого дня заснування, була тією справою одержима. Всіх учасників колективу мала за друзів. Шанувала диригентів: *«ціную працю кожного: то є важкий труд»*. В хорі виявила свій хист, як солістка і дисциплінований учасник сопранової партії. Ретельно заповнила анкету, пообіцявши розповісти *«про перших*

«Лемковина» з художником Л. Мудрецьким (з Австрії), Ждиня, Польща 1992р.

організаторів і засновників хору». Обіцяне виконала, ознайомивши з архівними матеріалами, фотографіями, надавши на довше користування раритетні видання до 25- і 35-річчя «Лемковини».

Ось відповіді на сутнісні питання.

- *«Лемковина» – це моє життя, 50 років біль і туга за рідним краєм, його піснею, мовою, природою.*

Питання чим завдячує хору, п. Тереза зрозуміла, як можливість подякувати «Лемковині», а не як можливість чимось скористатися зі справи, на яку тратила так багато часу й зусиль:

- *«Лемковина» внесла в українську культуру лемківське пісенне мистецтво, несе красу лемківських мелодій по всьому світу. Ентузіасти хору пропагують лемківську пісню, у якій є біль і туга за рідним краєм. Ансамбль пісні і танцю «Лемковина» забезпечив славу лемківській пісні.*

По собі шанована хористка лишила в колективі доньку – Ольгу Степанівну Федоро, яка поділяє погляди мами, що «пісня – це душа лемків; мова – їх ідентифікація». Оля, як і її мама вправна писанкарка, співає у «Лемковині» вже 33 роки. І, що особливо цінно, в цій родині простежується зв'язок поколінь: залюблені в лем-

ківську культуру батьки Тереза і Степан Кищаки – діти Ольга та Марія – онуки, а саме Роман Федоро, який довший час брав участь в роботі оркестрової групи, як сопілкар.

Присвятила себе «Лемковині» Анна Іванівна Головчак. І хоч анкетування не передбачає просторих відповідей, в лаконічній формі шанована хористка зуміла передати силу й свіжість своїх почуттів.

- Рік вступу до хору: осінь 1969.

Немов учора прийшло в колектив юне дівча. З повагою й трепетом чула її душа сприймала ритми й звуки, кожну пораду диригентів. Наполягла, щоби в цій книжці згадали про «старійшину львівських диригентів Романа Кокотайла, геніального Івана Кушніра, солістку і диригента Марію Мельник; родини Головатих, Кузяків, Кушнірів, Соболевських». П'ятдесятилітня праця в хоровій капелі висталила в ній вольовий характер. Весталка при вогнищі хору й архівіст, п. Анна ревно оберігає традиції «Лемковини».

- «Лемковина»: *«багатостраждальна прабатьківська втрачена земля, на якій проживали мої предки. Розмовляли материнською лемківською мовою у польському оточенню, зберегли свою самобутність, кращим проявом якої є лемківська пісня.*

- Завдячую хору *«поглибленим вивченням лемківської культури, створеної впродовж століть предками, збереженням історичного коріння і виплеканим у мені почуттям великого обов'язку та праці.*

Чи можна було би сказати краще? А стократ вагомішими робить сказане діяльність п. Анни. Вона звірила список учасників хорової капели, збільшивши число тих, про кого маємо пам'ятати на третину, разом із О. Федоро працювала над підписами до численних світлин видання. Матеріали її архіву гідно представили творців і корифеїв «Лемковини»

Іван Олексійович Сушко співає в «Лемковині» вже 40 років, завдячує хору всім, що є в його житті, «Лемковина» для нього – то рідне, бо чує себе Лемком (саме так, з великої літери, як вияв і запорука всіх людських чеснот!). Золотою добою «Лемковини» вважає шановний п. Іван час, як художнім керівником був І. М. Кушнір.

Монастириська. 2007 р.

Покоління хору 1980-х рр. гідно представила Надія Боровець:

«Хор «Лемковина» є знаний давно. Виступи цього колективу завжди збирали багаточисленну слухацьку аудиторію. Любили відвідувати концерти хору і мої батьки. Ми, бандуристки, не раз виступаючи з «Лемковиною», спішили покласти свої інструменти на чохли, та бігли слухати, як співають «Учітеся, брати мої» або «Ревуть-стогнуть гори-хвилі». То був високий рівень виконання, були прекрасні солісти.

Мені ж пощастило прийти до «Лемковини» у вересні 1987 р. Ольга Федорівна Кушнір практикувала поповнювати склад хору випускниками «Ягілки». Було мені тоді навіть лячно: а чи справимось? Бо керівник хору Іван Максимович Кушнір був дуже вимогливим.

У кожного хориста був свій поголосник, куди власноруч записувались ноти пісень, які вивчалися. І коли хто була приходив без нього, то чув запитання: «А як ви йшли на репетицію?». Часом дивував такий фанатизм, ретельність, однак розумілося, що це все необхідно для успішних виступів.

З першого дня мене радо прийняли учасники колективу, вчили правильно вимовляти слова, тлумачили незнайому тоді мені

Ждиня, Польща 2008 р.

лемківську говірку. Я застала колектив, що налічував близько 60 чоловік: два ряди чудових співаків мужчин і два ряди жінок. Доповнював виступ оркестр під керівництвом Зиновія Булика.

Ходили родинами, сім'ями, часто виїжджаючи на концерти у неділю. І коли на очах глядачів ми бачили сльози, Іван Максимович казав: «Значить, ми виступали не намарно».

Чудова школа людських відносин, дисципліни, відповідальності…

Тут у мене з'явились хороші надійні друзі, з якими ми багато літ не лише у радісні хвилини, але й підтримуємо одне одного складні моменти.

Тішуся, що в мосму житті зустрілися родини Кушнірів, Байсів, Кищаків, Головатих, Сеньків, Щерба Анна Омелянівна, Марія Ковалик. І слава Богу, що є зараз ті, хто продовжує історію хору «Лемковини»».

Про учасників хору останньої чверті XX ст. розповіли Любов Хмелюк, Степан Кузик, Емілія Гвоздюк, Андрій Наваляний. Про час 20-ліття колективу багато опубліковано, а співаки, котрі увійшли тоді до складу «Лемковини» не затрималися.

На межі століть долучила свій голос до партії сопрано Наталія Кровицька (1999). Було в її вчинку глибоке пошанування батька, географа Трохима Шевчика, одного з ініціаторів зародження лемківського хору.

500 років с. Турнянське у Польщі, 2014 р.

- *Хоч народилася в Україні, вважаю Лемківщину рідним краєм.*

- *Вдячна хору, бо де б ми не виступали – скрізь бачили сльози щастя в очах лемків. Це важко передати і то велика заслуга хору.*

Н. Кровицька, будучи ще 13-літньою, записяглася співати [див. С.13 цього видання] і виконує обітницю: *«Ось тепер я тут вже понад 18 років. Багато щастя принесла мені лемківська пісня. Ми їздили по Лемківському краю, по Україні, Європою. Скрізь, де ми були і давали концерти, я бачила сльози радості в очах лемків. Це були сльози вдячності, що не забута наша говірка і наші пісні. Сьогодні лемки відомі по всьому світі, і може прийде той час, коли будемо, якщо не жити, то хоча б вічно ходити лемківськими зеленими дорогами...»*

Початок XXI ст. вступом у хор відзначили Ганна Волошинська, Роман Назарок. Пояснення п. Ганни про те, чому співає в «Лемковині» вилилося у зворушливе оповідання про виселення і тернисті дороги Україною родини Івана Мишковського з лемківського с. Поляни. Відповідаючи на питання анкети, Ганна Іванівна підкреслила самодостатність лемківсбкого господарства, вміння жити й хазяйнувати на рідній землі:

25 років Лемківської церкви, м. Львів, 2017 р.

- Лемківщина – батьківщина моя і моїх предків з високою духовністю, культурою, взаєминами родинними і етнічними. Вміли прясти, ткати, різьбити, виробляти шкіру і шити керпці, черевички, чоботи.

- Хору вдячна за те, що навчилась правильно співати, вивчила багато пісень. В репертуарі «Лемковини» є колядки, пісні на слова Т. Шевченка, патріотичні та духовні, а найбільше – лемківських. Завдяки хору побували в європейських країнах та тут, по Україні. Щорічно беремо участь в Лемківських Ватрах в Польщі та в Україні.

Роман Степанович Назарок, який співає в хорі 18 років, завдячує хору *«організацією правильного дозвілля, відчуттям приналежності до лемківської культури і єдності з Лемківщиною»*

Я, Олена Падовська, була хористкою «Лемковини» (2005-2008). Прийшла в хор за рекомендацією бл. п. С. І. Кищака за керівництва «Лемковиною» М. О. Мельник. В опануванні пісень з репертуару «Лемковини» мені допомагали хористи. Важко було досягнути правильної лемківської вимови: і ноти в руках, і текст старанно виписаний, а не наважувалася увійти в швидкоплинний мовленнєвий потічок зі своєрідними наголошенням слів і ритмікою. Тоді Т. С. Кищак злегка підкоригувала вимову звука «И», який слід було вимовляти з притиском. Мені нараз

«розвиднілося». За якихось кілька місяців проб я вже приміряла лемківський концертний стрій, щоб вийти на сцену. Памятним для мене став перший в моєму житті виїзд із «Лемковиною» на Лемківську Ватру до Ждині. Враження від подорожі опубліковані в львівському часописі [Падовська О. Лемківська Ватра. Сьпівайме, іграймо!/ MIKROSKOP PANA JURKA. – 4-10.08.2006. - № 18 (036). – С.4-6.].

- *«Лемковина» була і залишається для мене прихистком у важкий період особистого життя по втраті батька – Мирослава Падовського. Глибокий уклін «Лемковині» та її учасникам за підтримку, яка дарувала мені снагу до написання книги про село мого батька [Падовська Олена. Книжка про Малковичі. – Львів: Ліга-Прес, 2014. – 928 с.]. Так спів у «Лемковині» дарує натхнення.*

З анкет відчитувала людські долі, вчинки і почуття – взаємини в сім'ї, зв'язок поколінь. Побачила й найвищий вияв товариських стосунків. Зокрема маємо згадати про співочий дует Ольги Стефанко та Ганни Гусак. Вони відчували одна одну і це допомагало у сольних виступах. Тепер, як п. Ганна через хворобу не співає, лишився тільки спогад О. Стефанко: *«Анна – духовна моя сестра. Співали і молилися разом. Любов до молитви нам о. Вороновський защепив. Ми часто супроводили ту святу людину в його місійних подорожах Україною. А Люба Хмелюк посприяла, щоби ми з Анею, Андрієм Байсою та Іваном Сушком виступили перед громадою автокефальної церкви в Харкові...»*

Може видатись, що О. Стефанко була в «Лемковині» завжди. Насправді вона прийшла в хор у вересні 1986 р. , привела з собою синів – Миколу та Романа (у майбутньому художнього керівника «Лековини»).

- *Для мене «Лемковина» – то любов мами тата, брата Олеся. Моя перша вітчизна – Лемківська земля, гори Бескиди, потічки, вода джерельна, мінеральна, що з братом Олексієм ми пили «щава» називається. Чисте гірське повітря. Ми жили в Криниці. Нас депортували і ми тимчасово замешкали в Бережанах.*

- *Завдячую хору любов'ю до лемківської пісні, ддбаю про красу й чистоту лемківської мови, веду хронологію хору «Лемковина». Мені це дає наснагу, в тому відчуваю любов.*

Більшість із тих, хто прийшов у «Лемковину» у 2010-х рр., ходить на хор, бо то є нагода вивчити нові пісні, подорожувати у батьківський край, зігріватися душею. Хористка з 8-літнім стажем Марія Баган стверджує: «Хор – це моя друга сім'я». Знаючи про трагічну переселенчу долю батьків – Дмитра Кснича зі Свіржової Руської та мами зі с. Ямна Горішня, що біля Перемишля , М. Баган з гідністю зазначає:

- *Я лемкиня і то є моє прадідівське.*
- *Хору завдячую тим, що можу співом служити людям і доносити до них нашу прекрасну культуру.*

Лаконічно відповідали звиклі більше до співу, ніж до розмов хористи: *«хор – це для мене рідне, близьке, найдорожче, на теперішній час моя друга Батьківщина» /В. Гутник/; «то Божий Дар... Шануймо!»* /П. Стародуб /. Нині

не всі, хто співає в хорі, є вихідцями з високих Бескидів, де *«... чисті студені криниці наснагу дають для пісень»* [Хомик В. Родовід / Василь Хомик. Лемківська молитва: Поезії. – Львів: Вид-во «Край», 1993. – С.9.] Та кожен за Іриною Зіновіївною Рубашною може ствердити: «співаю в хорі, розучую нові цікаві пісні, реалізую себе, виступаю на концертах,присвячую себе рідній державі, творю на благо України».

Є й такі, переважно чоловіки, котрі беруть участь в хорі, щоби тим довести причетність до лемківської родини своєї дружини – Степан Кузик, Ярослав Дзюб.

анкетування мало на меті – виявити основу міцності колективу.

Порятунком від байдужості й індивідуалізму має стати пам'ять про попередні покоління лемковинців. Частіше пригадуймо жертовних побратимів і посестер. Тим творитимем унікальне мікросередовище – всеосяжне, різнопланове за змістом і формою, наповнене відомостями і фактами, документально-речовими свідченнями. Щоби кожен хорист – сучасний, і ті, котрі прийдуть йому на заміну, став частиною того мікросвіту. Будьмо свідомі того, що Лемківщина – то є, власне, сам колектив «Лемковини»: «*Насолоджуюся лемківською говіркою, люблю лемківські пісні, пошановую людей, які в силу політичних інтриг змушені були за-*

лишити рідні домівки, свою хижу. Лемківщина – частка України. Лемки, попри трагічну свою долю зберегли свою релігію, мову, традиції, вбрання, пісню. Лемківщина – це прекрасні краєвиди на схилах Бескидів» /Л. Кульчицька/.

Пам'ять про попереднє покоління лемковинців є тим унікальним живлющим середовищем для відновлення і розвитку «Лемковини». Мікросередовище – із різноплановим за змістом і формою наповненням запевняє – є в нашій національній культурі такий самобутній хор..

Бережена у пам'яті кількох поколінь захоплених виконавців і слухачів, слава колективу дотепер осяває «Лемковину». Сподіваюсь, що прочитання цієї книжки, так само, як і сукупна всіх праця із пригадування та ілюстрування кожного розділу, послужить більшому згуртуванню довкола спільної справи розвитку національної культури.

Далі їдемо. «Лемковина» в смт. Рудно
День незалежності України. 2004 р.

Зміст

До пісні з Лемківщини *Василь Хомик* 5

Від автора 6

Витоки. З рукописів Романа Соболевського 10

На етапі становлення. З опублікованого 16

Солістка *Іван Желем* 30

Іван Красовський про «Лемковину» 31

Лемковина у Бескидах *Сенько Іван, Фабрика Ольга* 45

Степан Кищак про «Лемковину» 47

Львівській народній хоровій капелі «Лемковина» 25 літ! *Марія Байко* 54

«Лем здалека чути граня лемківской капелі». Гудаки Лемковини *Олександра Шніцар* 59

Внесок композитора А. Й. Кос-Анатольського на прославу «Лемковини» 72

Спогади про «Лемковину» колишньої учасниці Любові Хмелюк 82

З історії хорового мистецтвана Лемківщині *Галина Щерба* 90

Хор «Лемковина» у лемків. Горлиці, 1989 *Повазник Петро* 95

Солодка приваба вбрання«Лемковини» 97

Виконавська діяльність народної хорової капели «Лемковина» у контексті розвитку українського народно пісенного мистецтва *Ольга Фабрика-Процька* 105

У моїх роздумах – моя щирість *Богдан Пастух* 115

Святочні виступи «Лемковини» в Сокільниках
Ганна Волошинська 119

Зрілість «Лемковини» *Ганна Волошинська* 124

Засновник хору «Лемковина» – Роман Кокотайло 127

Камертон від «лемковини» 132

Скрипаль і диригент 136

Дорогою до хорової Легенди 139

У творчому полі Івана Кушніра 141

Мандрівець, очарований музикою гір 152

Послідовник Кушніра *Ганна Волошинська* 155

До вершин Духу 158

У пошуках високого мистецького рівня 168

Юрій Кондратенко: «Хор має бути хором» 174

Старости хору 178

Важливі події і концертинародного
ансамблюпісні і танцю «Лемковина» (1969–2019) 191

Архівісти «Лемковини» 206

Учасники народного ансамблю пісні і танцю
«Лемковина» (1969 – 2019) 209

Творчий склад хору 215

Післямова. Історія писана хором 216

Науково-популярне видання

Падовська Олена Мирославівна

50 років Народному ансамблю пісні і танцю «Лемковина»

Додрукарська підготовка Світлана Бекерська

Підписано до друку 26.09.2019 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Умовн. друк. арк. 13,25. Обл.-вид. арк.9,76.
Наклад 500 прим.

Видавець і виготовлювач: ТзОВ «Растр-7»
79005, м. Львів, вул. Кн. Романа, 9/1
тел./факс. 032 235 52 05, 235 72 13
e-mail: rastr.sim@gmail.com www.rastr-7.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ЛВ № 22 від 19.11.2002 р.

РАСТР·7
ISBN 978-617-7726-84-4
9 786177 726844